INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJØBENHAVNS UNIVERSITETS AARSFEST

TIL ERINDRING OM

KIRKENS REFORMATION

NOVEMBER 1901

KR. ERSLEV:

FREDERIK IV OG SLESVIG

ARVEHYLDINGSAKTERNE AF 1721

KJØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ)

1901

KR. ERSLEV:

FREDERIK IV OG SLESVIG

EN HISTORISK FORTOLKNING

AF

ARVEHYLDINGSAKTERNE AF 1721

> *Alt, hvad Rex Fredericus IV har gjort og tilvejebragt med det Hertugdom Slesvig, var at ophæve Divisionen og tage det Stykke tilbage, som var tildelt Regis Frederici I Søn Hertug Adolpho og hans Posteris, og at eje det med samme Ret, som Hs. Maj. ejede sin egen Del.*
>
> *Hans Gram.*

Indledning.

I det nys udløbne Aarhundrede har i det danske Monarki sikkert intet historisk Spørgsmaal sat Sindene i stærkere Bevægelse end den Tildragelse, som vi Danske er vante til at kalde Slesvigs Inkorporation i Danmark. Kong Frederik IV's Patent af 22. August 1721 og den Edsformel, der brugtes ved Ridderskabets Hylding paa Gottorp Slot d. 4. September og den derefter følgende Edsaflæggelse rundt om i de forhenværende gottorpske Amter, det er Akter, som under den slesvigholstenske Bevægelse blev Midtpunktet for alle historiske og statsretlige Drøftelser. Forkæmperne for den danske Opfattelse fandt i disse to Akter det sikreste Bevis for, at alle Slesvigholstenernes historiske Paastande var grundfalske. Af de tre Sætninger, hvori disse kan sammenfattes, faldt de to af sig selv til Jorden, naar det stod fast, at Slesvig 1721 blev inkorporeret i Danmark; dette udelukkede Muligheden af den Paastand, at Slesvig og Holsten var souveraine Stater, og det blev det skarpe Modstykke til den anden Sætning, hvorefter Slesvig og Holsten var fast forbundne Stater. Men videre fulgte med Inkorporationen ogsaa Kongelovens Arvefølge, og derved blev Slesvigholstenernes Hævdelse af Mandsliniens Arveret og Augustenborgernes derpaa hvilende Krav fejet til Side.

Den danske Fortolkning af Akterne fra 1721, som til Slutningen blev knæsat af Regeringen selv ved det aabne Brev af 1846, mødte imidlertid hos Slesvigholstenerne en bestemt Be-

nægtelse. Ogsaa de fortolkede Akterne, men læste noget helt andet ud af dem; de fandt i dem hverken Inkorporation i Danmark eller Kongelovens Arvefølge, overhovedet intet, der stred mod de tre Paastande, hvori de udtrykte deres historiske Program. Atter og atter drøftedes Sagen, i Avisartikler, i Afhandlinger, ja i hele Bøger, men paa intet Punkt naaede man til gensidig Forstaaelse, ingen af Parterne gav blot en Tøddel efter. Sjældent har man vistnok af to saa korte Statsakter set to saa fuldstændigt modstridende Fortolkninger, hinanden diametralt modsatte i Enkeltheder og Enderesultat.

Striden naaede sit Højdepunkt efter Udstedelsen af det aabne Brev; siden blev den fra bægge Sider næsten kun til Gentagelser, og efter 1864, da Spørgsmaalet tabte sin praktiske Interesse, har det i Tyskland ikke været drøftet paa ny. Hos os har derimod A. D. Jørgensen i 1885 gjort Sagen til Genstand for indtrængende Undersøgelse [1], og han har bragt vor Kundskab til Spørgsmaalet et stort Stykke fremad, idet han har fremdraget selve de Betænkninger og Udtalelser, som foranledigedes ved den danske Regerings Overvejelser af den forestaaende Statsakt, og den næsten fuldstændige Række af Koncepter, som viser, hvorledes Akterne efterhaanden førtes frem til deres endelige Skikkelse. Han fremstiller Inkorporationsakterne fyldigere og bedre, end nogen tidligere har gjort fra dansk Side, og hans endelige Resultat er, at den ældre danske Fortolkning paa alle Punkter er naaet til den rette Forstaaelse, omend Motiveringen ikke allevegne har været lige heldig.

Selv kom jeg ind paa dette Problem i Aaret 1898. Jeg fik den Idee at fejre Jubilæumsaaret for Treaarskrigen ved at holde nogle Øvelser paa Universitetet over Slesvigholstenismens Ud-

---

[1]) Historisk Tidsskrift 5. Række V (ogsaa i Samlede Afhandlinger III). — Af A. D. Jørgensens efterladte „Redegørelse for mit Forfatterskab“ S. 150 fremgaar det, at jeg har foranlediget ham til denne Undersøgelse ved nogle Ytringer paa et Studentermøde i 1883. Hvad jeg dengang rent i forbigaaende udtalte, var dog kun en almindelig Tvivl om, at vor historiske Ret efter „Inkorporationen 1721“ var saa aldeles utvivlsom, som man plejede at sige; et nærmere Studium af Akterne havde jeg da ikke været inde paa, og der gik siden mange Aar hen, før jeg kom til det.

vikling og særlig dens historiske Program, og under mine Forstudier dertil standsede jeg snart ved Akterne fra 1721. Den Opfattelse, jeg naaede overfor dem, var imidlertid saa overraskende for mig selv, saa afvigende fra alt, hvad der tidligere var sagt derom, at jeg tog i Betænkning at fremlægge den, før jeg havde ladet Spørgsmaalet hvile nogen Tid og saa ved fornyet Undersøgelse prøvet, om jeg ikke var kommet til at se fejlt paa det. De anmeldte Øvelser blev da ikke holdte, og, optaget af andre Arbejder, kom jeg først tilbage til disse Studier i sidste Vinter. Genoptagelsen af min Undersøgelse stadfæstede kun Overbevisningen om, at det var lykkedes mig at finde Løsningen af det tidligere saa omstridte Spørgsmaal, og denne Løsning er det da, jeg nærmere skal udvikle i det følgende.

Den Vej, ad hvilken jeg vil føre Læseren frem, er i alt væsentligt den, som jeg selv har fulgt under Studiet. Vi vil først tage selve Akterne for os og, uden nogetsomhelst Hensyn til, hvad der før er sagt om dem, søge at forstaa deres Indhold saa klart og fyldigt, som det er os muligt. Den Forstaaelse, vi derved naar til, vil vi saa sammenligne med de Fortolkninger, som tidligere er fremsatte af Akterne, dels fra dansk, dels fra slesvigholstensk Side. Endelig vil vi inddrage de Betænkninger og Koncepter, som ligger forud for de virkelig udstedte Akter, og se, hvorvidt disse stadfæster vor Opfattelse. Denne Fremgangsmaade er simpel og klar, og naar man ikke tidligere er naaet til en virkelig Forstaaelse af Hyldingsakterne, hænger det ret nøje sammen med, at man netop ikke er begyndt, som vi vil gøre, med ligefrem at læse Akterne Sætning for Sætning og Led for Led, forstaa Patentet og Edsformlen hver for sig og i Sammenhæng og ret klare sig, hvad deres Affatter har ment og villet opnaa.

I. Patentet af 22. August 1721 og den tilsvarende Edsformel.

Ich will nur zeigen, wie es eigentlich gewesen.
Ranke 1824.

Under den store nordiske Krig havde Kong Frederik IV taget de gottorpske Dele af Hertugdømmerne i Besiddelse. Efter Freden fik Hertugen sin Andel af Holsten tilbage; overfor Slesvig havde Sverige derimod indrømmet Kongen fuld Handlefrihed, og England og Frankrig havde garanteret ham og hans kongelige Efterfølgere evig Besiddelse af den forhenværende Hertugdel. Som Følge heraf besluttede Kongen nu at tage Ed af Hertugens tidligere Undersaatter og kundgjorde sin Vilje desangaaende ved et Patent, der i Oversættelse[1] lyder saaledes:

Indgang. *Vi Frederik IV osv. sender de velærværdige, ærværdige, veladle, ædle og ærbare Prælater, samtlige af Ridderskabet og andre, der besidder adelige Godser i Hertugdømmet Slesvig, vor naadige Hilsen.*

Motivering. *Og er det Eder af de i Trykken udkomne Skrifter tilstrækkelig bekendt, hvorledes Hertugen af Holsten, stik imod alle saavel skriftlige som mundtlige, af hans Ministre gentagne Forsikringer og Erklæringer, aabenbart har trængt sig ind paa os og ved sin*

1) Patentets Text vil kunne læses i et Tillæg, hvor det findes sammenstillet med dets Kilder og de Koncepter, der gaar forud for den endelige Skikkelse. Den her benyttede Oversættelse saavel af Patentet som af Eden er leveret af Dr. phil. Mackeprang til „Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie“ og aftrykkes her med hans Tilladelse, hist og her med en ubetydelig Ændring. Maaske jeg bør oplyse, at de Ord, hvormed han i det anførte Skrift indleder de to Dokumenter, er affattede efter Samraad med mig.

forræderske Forbindelse med vor daværende Fjende samt ved at indrømme ham Fæstningen Tønning troløst har erklæret sig mod os og offentlig er optraadt som Angriber, ja endog har indladt sig med Fjenden om en paatænkt Deling af vore Lande og sluttet Traktater derom, at ligeledes bemeldte Hertug efter at være bleret myndig i et og alt har bifaldt og godkendt denne hans Onkel Administratorens Adfærd, og at vi derved er blevet bevægede til at tage Hertug Karl Frederik af Holstens Andel af Hertugdømmet Slesvig i Besiddelse igen, som et i besværlige Tider uretmæssig fra Danmarks Krone afrevet Pertinens. Efterat nu ved den formedelst Guds Bistand mellem os og Sveriges Konge og Krone i Juli 1720 sluttede og undertegnede og derefter rettelig ratificerede Fred samt ved de af de to mæglende Konger udstedte formelle og højtidelige Garantier for os og vore kgl. Arvesuccessorer i Regeringen den evige og rolige Besiddelse af og Herredømme over hele Hertugdømmet Slesvig og følgelig ogsaa den forhenværende fyrstelige Andel i nysnævnte Hertugdømme er bleret fastsat og forsikret, og vi i Henhold hertil har besluttet at forene og inkorporere Beslutning a.
samme Andel med vor egen og til det Behov ved visse dertil for- — b.
ordnede og autoriserede Kommissarier at modtage Ene-Arvehylding af vort Hertugdømme Slesvigs samtlige iboende Stænder saasom Prælater, Ridderskab, Stæder, Amts- og Landskabs-Indbyggere og Undersaatter, at løse samtlige Indbyggere i den forhenværende fyrstelige Andel, verdslige og gejstlige, af hvilken Stand og Stilling de end er, fra deres tidligere Ed, hvormed de har været forpligtede til det fyrstelige Hus, og at bringe dem i Kraft af den ovennævnte Fredslutning og de paa samme opnaaede Garantier under vor kongelige souveraine Ene-Arve- og Lands-Regering og at lade dem aflægge Troskabsed,

Saa byder og befaler vi Prælater og de af Ridderskabet ligesom Befaling.
ogsaa dem, der har inde og besidder adelige Godser i merbemeldte Hertugdømme Slesvig, ved dette vort aabne Patent allernaadigst og alvorlig, at de den fjerde i næstkommende September Maaned, nemlig Torsdagen efter den 12. Søndag efter Trinitatis, hver og een vil indfinde sig paa vort Slot Gottorp, hvor vi for Tiden selv personlig opholder os, for videre at erfare vor allernaadigste Hen-

sigt desangaaende og derpaa som angivet at sværge og aflægge den skyldige Troskabsed til os som deres fra nu af eneste souveraine Landsherre, ligesom vi ogsaa allernaadigst vil, at af de gejstlige alene Provsterne skal give Møde her, men de øvrige gejstlige og verdslige Betjente, Magistraterne i Stæderne og samtlige øvrige iboende Undersaatter af de tidligere fyrstelige Stæder, Amter og Landskaber byder og befaler vi herved allernaadigst og alvorlig, at de paa den Maade, som det efterhaanden vil blive dem kundgjort i vort Navn og paalagt af vore dertil forordnede og autoriserede Kommissarier, personlig skal indfinde sig paa de dertil bestemte Steder for at aflægge Troskabsed til os som deres eneste souveraine Landsherre og videre fornemme vor allernaadigste Vilje. Til Gengæld har de al kongelig Naade, Værn og Retfærdighed at vente, hvorimod de, der udebliver uden alvorlige Forhindringer, for hvilke de saa skal være pligtige at føre troværdigt Bevis, tilbørlig skal drages til Ansvar og straffes efter Befindende. Hvorefter enhver sig allerunderdanigst har at rette.

Indskærpelse.

Udgang. *Til Vitterlighed under vor kgl. Haand og paatrykte Segl. Givet paa vort Slot Gottorp den 22. August Aar 1721.*

Frederik R.

C. Sehestedt.

Til lettere Forstaaelse er i den ovenfor givne Oversættelse Patentet leddelt, og jeg skal nu fortolke disse dets enkelte Dele.

Naturligvis behøver vi ikke at dvæle synderligt ved Patentets Indgangs- og Udgangsformler, som det selvfølgelig har tilfælles med en Række andre Breve af Kong Frederik IV. Indgangen viser, at Patentet er rettet til Prælater, Ridderskab og Besiddere af adelige Godser, d. v. s. til alle dem, der hidtil havde staaet under Kongens og Hertugens Fællesstyrelse. Det tyske Ord *Prælaten* kan jo i Dativ være baade Enkelttal og Flertal; det er dog rigtigst at gengive det ved „Prælater“; thi man kan af Koncepterne til Edsformlen se, at Kancelliet har ment Flertal. Af de fire Klosterprovster, der fandtes i Hertugdømmerne, havde rigtignok kun een hjemme i Sønderjylland, nemlig Provsten for Johannesklostret paa Holmen ved Slesvig; uden Hensyn hertil har Kancelliet dog beholdt den sædvanemæssige Flertalsform.

Udgangen henviser til, at Patentets Ægthed godtgøres ved Kongens Underskrift og Segl; tilsvarende staar i de trykte Exemplarer under Patentet: „Friderich R(ex)“ og selve Kongeseglet. Desuden er Patentet paraferet af Kristian Sehested, som var Chef for det tyske Kancelli, gennem hvilket Hertugdømmerne styredes.

I selve Patentet er den uundværligste Del Befalingen. Denne gaar ud paa, at Ridderskabet skal møde paa Gottorp d. 4. September og her aflægge Ed til Kongen personlig; Indbyggerne i den tidligere fyrstelige Del skal derimod aflægge Eden rundt om efter nærmere Ordre af dertil beskikkede Kommissarier; sammen med den første Kres skal dog ogsaa Provsterne tages i Ed paa Gottorp. Kongen skal hyldes som Eneherre *(alleiniger Landesherr)* i Modsætning til, at han jo tidligere stod Side om Side med Hertngen som Souverain i Slesvig. — I Indskærpelsen loves der dem, som lystrer Ordren, al kongelig Naade, medens de udeblivende trues med Straf.

I sig selv er der jo intet heri, som behøver nærmere Forklaring. Kongen vil tage Ed af sine nye Undersaatter, dels Indbyggerne i den gottorpske Del, som aldrig før havde svoret til ham, dels Ridderskabet, som tidligere havde staaet under hans og Hertugens Fællesregimente. Derimod staar Befalingen i et meget nnderligt Forhold til Brevets Indgang. Patentet er rettet til Ridderskabet, men Befalingen gaar jo ud paa, at dels dette, dels ogsaa Indbyggerne i den fyrstelige Del skal aflægge Ed, eller med andre Ord, Patentet, som efter Tilskriften kun Ridderskabet behøvede at læse og rette sig efter, indeslutter ogsaa Befalinger til en helt anden Kres[1]. Der kan jo ikke være Tvivl om,

[1]) Indgangsformlen i Patentet af 22. August stemmer ganske med de tilsvarende i Patenter til Ridderskabet alene, f. Ex.:

Hyldingspatent 28. Juni 1684:	Patent 22. Aug. 1721:
Wir Christian V erbieten denen ehrwürdigen, woledlen, edlen und ehrsamen, Prælaten, sämbtlichen von der Ritterschaft und anderen, so einige odeliche Göter im Herzogthum Schleswig besitzen, unsere Gnade.	*Wir Friedrich IV entbieten denen ehrwürdigen, wohledlen, edlen nnd ehrsamen, Prælaten, sämbtlichen von der Ritterschaft und anderen, so einige adeliche Güter im Herzogthum Schleswig besitzen, nnsere Gnade.*

at dette er en grov Skødesløshed, som kuriøst nok næppe nogen før har lagt Mærke til. Vi skal siden, naar vi studerer, hvorledes Patentet vokser frem af Koncepterne, se, hvorledes Fejlen er fremkommet; forsvares kan den naturligvis ikke, og hvor ligegyldigt Forholdet end kan siges at være, er det i det mindste et Vidnesbyrd om, at Kancelliet ikke har behandlet denne vigtige Sag med særlig Omhu.

Naar Befalingen er det mest virkningsfulde i Patentet, er dettes egentlige Kerne dog Kongens Beslutning. Denne falder i to Dele: Kongen erklærer, at han har besluttet at forene den fyrstelige Del med sin, og „til det Behov" *(dero Behuef)* har han videre besluttet, at Undersaatterne skal aflægge Ed. Det første er jo Hovedbeslutningen, det andet en Følge-Beslutning. Hovedbeslutningen er udtalt i fyndige og klare Ord: *und wir dann solchemnach entschlossen, selbigen Antheil mit dem Unserigen zu vereinigen und zu incorporiren.* Den Del af Slesvig, som Kongen har taget fra Hertugen, vil han nu sikre sig ved at forene og inkorporere den med sin egen Del, som han forud har med fuld Sikkerhed. Det falder os underligt at sige „inkorporere med", men det er Tidens Sprogbrug[1], formodentlig stammende fra det franske „incorporer avec". „Inkorporere" er et noget kraftigere Udtryk end det blotte „forene"; det nyvundne skal danne et Korpus, et Legeme med den tidligere kongelige Del.

Helt anderledes lyder derimod Indgangen i Patenter, rettede til alle Undersaatterne, f. Ex.:

Patent 30. Maj 1684:

Wir Christian V entbieten denen ehrwürdigen, wohledlen, edlen, andächtigen und ehrsamen, sämbtlichen Prælaten, denen von der Ritterschaft, Städten und Ständen, auch gesambten Eingesessenen geist- und weltlichen unsers Herzogthums S. unsere Gnade.

Patent 13. Marts 1713:

Wir Friedrich IV entbieten denen ehrwürdigen, woledlen, edlen und ehrsamen, unseren lieben getreuen Prælaten, denen von der Ritterschaft, Städten und gesambten Eingesessenen Unterthanen beyder unserer Herzogthümer S. H. und deren incorporirter Lande unsere Gnade.

1) Saaledes først oplyst af A. D. Jørgensen med gode Exempler: anf. St. S. 158 Anm. (Afh. III, 63); man brugte vist „inkorporere med", hvor Talen var om to ligestillede Dele. Tidligere sagde man fra tysk Side, at *mit* nærmest var foranlediget af *vereinigen* og saa tillige kommet til at gælde *incorporiren*, hvad der jo ogsaa var ganske forsvarligt. — Sml. ndfr. S. 127 ff.

I denne Kongens Hovedbeslutning peger Ordet: *solchemnach* hen til, at Beslutningen nærmere er begrundet i den forudskikkede Motivering. Her finder vi da ogsaa fremsat, at Kongen paa Grund af mange Overgreb, begaaede af den hertugelige Regering, har fundet sig foranlediget til at tage den fyrstelige Del af Slesvig i Besiddelse, fremdeles, at han har faaet denne Del garanteret ved Freden med Sverige og af de to mæglende Konger, nemlig Englands og Frankrigs. Den første Del af Motiveringen gaar saaledes paa de bekendte historiske Tildragelser, der foregik i den nordiske Krigs tidligere Aar, især 1713—14, den anden paa Freden i Frederiksborg og Garantierklæringerne af 1720. — Yderligere indskyder Kongen, at den Del af Slesvig, som han nu siger, han har taget i Besiddelse, er „et i besværlige Tider uretmæssig fra Danmarks Krone afrevet Pertinens“. Man fatter let, at Frederik IV kunde ønske at betone, at han ikke blot havde taget den gottorpske Del med Erobrerens Ret, men tillige som noget, hvortil han forud havde en vis Adkomst, fordi den tidligere havde lydt under Kronen; til selve Ordene kommer vi siden tilbage.

Den hele Motivering er jo i bedste Samklang med den derefter følgende Beslutning af Kongen om nu endelig at indlemme den erobrede Del af Slesvig i den gammelkongelige, og ikke mindre svarer Kongens Følge-Beslutning (ovenfor betegnet ved *b*) til hans Hovedbeslutning: han vil have Ed af sine nye Undersaatter. Vi kender jo allerede den Befaling, Kongen udtaler desangaaende, men sammenligner man den med de Ord, hvori Kongen forud udtrykker den tilsvarende Beslutning, passer dette ikke ret sammen. Befalingen gik ud paa, at dels Ridderskabet, dels Indbyggerne i den fyrstelige Del skulde aflægge Ed; i Beslutningen udtrykker Kongen imidlertid dette ved at sige, at han vil have Hylding af „Hertugdømmets samtlige iboende Stænder, saasom Prælater, Ridderskab, Stæder, Amts- og Landskabs-Indbyggere og Undersaatter“, fremdeles, at han vil bringe Indbyggerne i den fyrstelige Del, som han fritager for deres tidligere Ed til Hertugen, ind under sit Eneregimente og lade dem aflægge Troskabsed til sig. Det sidste passer godt paa den an-

den af de to Krese, der fremtræder i Befalingen, men medens der i denne forud kun er Tale om Ridderskabet, tales der jo her om dette og alle andre Indbyggere i Hertugdømmet. Det er ganske ugørligt at bringe klar Mening heri; vil man lægge Vægt paa, at der i den første Passus kun tales om Hylding, i den anden om Ed, faar man blot en ny Urimelighed frem, den, at alle skal hylde, men kun Undersaatterne i Fyrstedelen aflægge Ed, altsaa Ridderskabet ikke, og ikke mindre urimeligt er det, at Kongen kun fritager den særlige Hertugdels Indbyggere fra deres Troskabspligt overfor Hertugen, ikke Ridderskabet. Faktisk er det Befalingen, der indeholder det rette, og som ogsaa virkelig blev udført, og der er ikke andet at sige om den i Beslutningen fremtrædende Udtryksmaade end, at vi atter her har en Skødesløshed fra Kancelliets Side[1].

Vi har dermed gennemgaaet alle Patentets enkelte Dele og kan nu let sammenfatte, hvad Akten som Helhed gaar ud paa. Kongen har, som han meddeler, under Krigen taget den hertugelige Del af Slesvig i Besiddelse og siden faaet den garanteret; nu vil han sikre dette, og det gør han ved at indlemme denne Del i den kongelige Del. Som Følge heraf befaler han de Indbyggere i Slesvig, der hidtil har staaet i Afhængighed af den gottorpske Hertug, at sværge ham Troskab som eneste Landsherre. Akten skelner saaledes ikke skarpt mellem, at Hertugen dels har haft sin særlige Del af Hertugdømmet, dels i Fællesskab med Kongen haft Styrelsen af det hele og Regimentet over Ridderskabet; han er fortrængt fra bægge Dele, og Kongen skal derfor nu hyldes som Landets Eneherre.

At Akten saaledes alene drejer sig om Hertugdelen af Slesvig, er ganske uomtvisteligt. Om hele Slesvig tales der overhovedet kun to Steder. Første Gang er det, hvor Garantierne

---

1) De to Skødesløsheder er jo for øvrigt beslægtede, idet det i bægge Tilfælde drejer sig om, hvilket Territorium Brevet gælder. Deler man Datidens Slesvig i tre Dele, den kongelige, den fyrstelige og Fællesdistriktet, gælder Patentet efter sin Adresse kun Fællesdelen, efter Befalingen denne og Fyrstedelen, efter Følgebeslutningen tilsyneladende alle tre Dele!

nævnes, og det siges, at Kongen for sig og sine Efterfølgere har faaet tilsikret den evige Besiddelse af hele Hertugdømmet Slesvig; men der fortsættes umiddelbart: „og følgelig ogsaa den forhenværende fyrstelige Andel i nysnævnte Hertugdømme“, og det er saaledes det sidste alene, som anføres til Motivering for Kongens lige efter udtalte Beslutning om at inkorporere *selbigen Antheil*. Anden Gang er det i Følge-Beslutningen, hvor der tales om, at Kongen vil have Hylding af samtlige Indbyggere i Hertugdømmet. Vi har imidlertid set, at dette kun er en Skødesløshed, i Strid med den senere følgende Befaling; og faktisk blev der heller ikke krævet hverken Hylding eller Ed i den kongelige Del af Slesvig.

Om denne kongelige Andel er der kun Tale et eneste Sted i Akten, der, hvor Kongen siger, at han har besluttet at forene den fyrstelige Andel *mit dem Unserigen*. Det er da klart nok, at der ved Patentet ingen Ændring sker med Kongedelen ud over dette rent passiviske, at deri inkorporeres den forhen fyrstelige. Kongedelens statsretlige Stilling ændres ikke, men Fyrstedelen gaar op i den og er fra nu af underkastet de samme Retsforhold som Kongedelen forud. For ret at forstaa, hvad der ligger i Inkorporationen, maa man da vide, hvorledes den kongelige Andel af Slesvig var stillet forud for 1721.

Herom indeholder Patentet direkte intet, men man kan dog af det og dets Udtryksmaade drage visse Slutninger om, hvorledes Kongen opfattede sit Forhold til denne gamle kongelige Del af Slesvig. For det første maa han have betragtet denne som en Besiddelse, som han nød med den fuldeste Sikkerhed; ellers var der jo ingen Mening i, at han, naar han ret vilde sikre sig den nyvundne Hertugdel, netop inkorporerede den i den kongelige. Yderligere kan vi af Patentet udlæse, at han har betragtet den kongelige Del som et Pertinens af den danske Krone. Han betegner jo den gottorpske Del som et fra Danmarks Krone løsrevet Pertinens, som han nu igen har taget i Besiddelse; herefter er det ganske givet, at Kongen i Kongedelen af Slesvig ser et ikke-løsrevet Pertinens af Kronen. Hvor meget man vil lægge

ind i dette Udtryk, kan være tvivlsomt, men saa meget maa der dog ligge deri, at det er sikret ham og hans kongelige Arvesuccessorer i Regeringen, saaledes som det ogsaa lige efter hedder i Patentet, hvor dette taler om Garantierne.

Man kunde vel imod disse Slutninger indvende, at Frederik IV dog ikke kan have følt sig fuldt sikker paa Besiddelsen af den kongelige Andel, siden han har søgt og faaet Garanti for hele Slesvig af Stormagterne; saaledes siges det jo i selve Patentet. Imidlertid gengiver Patentet paa dette Sted ikke de udstedte Garantier rigtigt; de drejer sig i Virkeligheden ene om Hertugdelen, selv om det modsatte til de seneste Tider er blevet paastaaet fra dansk Side.

Hævet over enhver Tvivl er det, at Danmark kun søgte en Garanti for den forhenværende Hertugdel. Den fra dansk Side foreslaaede Garanti af Kong Georg gaar nemlig ud paa, at

> *nous nous engageons . . . de vouloir garantir à S. M. le roi de Danemarc et Norvège et ses héritiers et successeurs la possession paisible et perpétuelle de la* partie ducale *du duché de Sleswick, que S. Ma. Dan. occupe à présent actuellement.*

I Realiteten ganske overensstemmende hermed kom den franske Garanti til at lyde, idet det i den hedder:

> *Le Roy très Chrétien a bien voulu accorder à cette dernière couronne [ɔ: de Dannemarc] . . . la garantie du duché de Schleswick, promettant . . . de maintenir le Roy de Dannemarc dans la possession paisible de la* partie ducale *dudit duché.*

I den engelske Garanti staar derimod:

> *Sa Maj. Britannique promet . . . de lui garantir et conserver dans une possession continuelle et paisible la* partie *du duché de Sleswick, laquelle Sa Majesté Danoise a entre les mains,*

og her lyder jo selve Ordene mere ubestemt; at der imidlertid ikke er Tale om det hele, men om en Del, er dog sikkert nok.

Naar man alligevel har villet paastaa, at Garantierne blev givne for hele Hertugdømmet, har man bygget dette paa, at der i dem tales om, at der er lovet Danmark „en Garanti for Hertugdømmet Slesvig", saaledes som man for Frankrigs Vedkommende vil se af Citatet ovenfor. Dette er imidlertid ikke afgørende; disse Ord findes forud for det egentlige Garantiløfte, i den indledende Del, og det hænger sammen med, at man under Forhandlingerne atter og atter siger „Hertugdømmet" eller „Slesvig", hvor man ene tænker paa den hertugelige Del; der tales f. Ex. om „Restitutionen af Slesvig" (til Hertugen) eller „Ces-

sioneu af Slesvig" (af Hertugen), men „Slesvig" er her naturligvis en Ukorrekthed for „den hertugelige Del af Slesvig". Denne ukorrekte, men for øvrigt let forstaaelige Udtryksmaade har endog en Gang fundet Vej til en Traktat, idet Overenskomsten med England af 1719 indeholder, at Kong Georg

promet . . . de maintenir le Roy de Danemarc . . . dans la paisible possession du duché de Schleswic;

men der henvises rigtignok til, at denne Garanti er en Gentagelse af Georgs som Kurfyrste givne Tilsagn fra 1715, og i dette drejer Garantien sig udtrykkeligt om den *fürstlichen Antheil vom Herzogthum Schleswig*[1].

Der synes da ikke at kunne være Tvivl om, hvad Garantierne af 1720 egentlig gælder, og ganske sikkert er det i alt Fald, at man fra dansk Side aldeles ikke søgte at opnaa Garanti for andet end Hertugdelen af Slesvig[2].

Patentet er saaledes klart nok affattet og dets Mening givet og naturlig. Kong Frederik IV har fordrevet Hertugen fra hans tidligere Besiddelser i Slesvig, og efter Fredslutningen beslutter han at sikre sig den fyrstelige Andel ved at indlemme den i sin egen Del, som han forud besidder ubestridt for sig og sine kongelige Efterkommere. Denne Beslutning meddeler han nu Undersaatterne og befaler dem som Følge heraf at aflægge Ed til ham som Eneherre i Slesvig.

Patentet frembyder da ikke nogensomhelst Vanskelighed for Forstaaelsen, og med Forundring spørger man sig selv,

[1]) Alle de citerede Akter findes i Grimur Thomsens Afhandling om Garantierne: Antislesvigholstenske Fragmenter III (det danske Forslag S. 45; den endelige franske og engelske Garanti S. 111, 113; Traktaten 1719: S. 18; Traktaten 1715: S. 7). Det er betegnende, at der i det danske Forslag ikke findes det Udtryk om Garanti for Slesvig, som har givet Anledning til Misforstaaelsen; der tales kun om *un acte sur le duché de Sleswick.* Den ukorrekte Nævnelse af „Slesvig" for „den hertugelige Del" findes under Forhandlingerne saa ofte, at det er overflødigt at anføre Exempler; naturligvis forekommer dog ogsaa det korrekte Udtryk, f. Ex. S. 43: *the guaranty for the ducal part of Schleswick*; S. 70: *garantir au roy de Danemarc le Schleswick ducal.*

[2]) Sml. ogsaa den Ytring af de danske Ministre i 1717, der anføres nedenfor S. 27 f. — I J. F. Hansens klassiske „Staatsbeschreibung Schleswigs" (1770, S. 254) siges aldeles rigtigt, at Garantimagterne lovede at opretholde Frederik IV i bestandig og rolig Besiddelse af den gottorpske Andel af Hertugdømmet Slesvig.

hvorledes der dog her kan være Plads for modstridende Fortolkninger. Imidlertid kender vi jo endnu ikke den Edsformel, der brugtes ved Hyldingen, og det kan jo være, at det er den, som volder Vanskelighederne. Paa Forhaand maa dette rigtignok anses for højst usandsynligt. Edsformlen er jo udarbejdet i Kancelliet Haand i Haand med Patentet; Edsaflæggelsen foregaar i Henhold til den i dette forkyndte kongelige Vilje, og den Ed, man forlangte af Undersaatterne, kan da ikke indeholde andet end, hvad der forud staar i Patentet eller i det mindste ligger klart i dettes Udtalelser. Det synes ret utroligt, at Edsformlen skulde kunne bringe os nogen synderlig Overraskelse.

Edsformlen lyder oversat saaledes:

Indgang. *Jeg underskrevne af Ridderskabet i Hertugdømmel Slesvig gør herved vitterligt:*

Motivering. *Efterat hans kgl. Majestæt af Danmark, Norge etc. min allernaadigste Konge og Herre i Kraft af sit under Dato Gottorp d. 22. August 1721 udstedte Patent har fundet for godt at forene den forhenværende fyrstelige Andel af Slesvig med sin egen og igen for evig at inkorporere den i sin Krone som et gammelt, ved Tidernes Ugunst afrevet Stykke, og i Kraft af samme Patent allernaadigst har paalagt mig at indfinde mig personlig her for at indtræde i hans Ene-Pligt og aflægge den sædvanlige Arvehyldingsed*

Løfte. *i behørig Form, saa lover jeg for mig, mine Arvinger og Efterkommere herved og i Kraft af dette, at jeg og de vil anerkende og holde hs. kgl. Majestæt af Danmark, Norge etc. for vor eneste souveraine Landsherre, være samme ligesom ogsaa hans kgl. Arvesuccessorer i Regeringen efter Kongelovens Lydende tro, huld og underdanig, søge og befordre allerhøjstbemeldte hans kgl. Majestæts og hans kgl. Arvehus' Gavn, Bedste og Fordel i alt med yderste Flid, men advare det mod, afværge og afvende dets Skade og Fordærv efter al Mulighed, saml gøre og yde alt, hvad tro og lydige Landsindbyggere og Arveundersaatter er skyldige at gøre og yde deres souveraine Konge og Landsherre. Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.*

Til Vitterlighed min egenhændige Underskrift og paatrykte adelige Segl. Sket i Slesvig d. 4. September Aar 1721[1]. Udgang.

Som man vil se, er denne Formel bygget simpelt og klart. Den indeholder det afgivne Troskabsløfte i Edsform, motiveret ved en Henvisning til det kongelige Patent. Løftet udsiger kortelig, at den sværgende for sig og Efterkommere lover at være Kongen som sin souveraine Ene-Landsherre og hans Efterfølgere tro, og udfører lidt nærmere, hvilke Pligter han derved paatager sig. Befalingen i Patentet taler kun om en Ed til Landsherren; at Eden ogsaa maatte gælde hans Efterfølgere, laa i, at Fyrstemagten var arvelig, og var ogsaa antydet i Patentet, hvorefter det nyvundne var garanteret Kongen „og hans kongelige Arvesuccessorer i Regeringen". Netop de samme Udtryk bruges i Eden, dog at Arvefølgen præciseres nærmere ved Tilføjelsen: *secundum tenorem Legis regiæ*, „efter Kongelovens Lydende". At der med *Lex regia* kun kan menes Kongeloven, er en givet Sag; denne var blevet offentliggjort 1709 og derved vide kendt, og at Kongelovens Arvebestemmelser maatte gælde her, laa jo i hele Patentets Udtryksmaade, bl. a. i dets Betegnelse af den fyrstelige Andel som et genvundet Pertinens af Danmarks Krone.

Som venteligt var, har Edserklæringen da intet lært os ud over, hvad vi forud kunde læse ud af Patentet. En Overraskelse er derimod forbeholdt os der, hvor vi mindst skulde vente det, nemlig i den Motivering, hvori Edsformlen udtrykkelig citerer Patentet. Her siges det nemlig, at Kongen har fundet for godt at inkorporere den fyrstelige Andel „i sin Krone", og det staar der jo intet om i Patentet. Eden citerer her aabenbart Hovedbeslutningen, og Forskellen træder da bedst frem ved at stille Patentets Ord op Side om Side med Edsformlens Citat deraf:

---

[1]) Her er gengivet den trykte Formel for Medlemmerne af Ridderskabet; den Formular, der anvendtes ved Hyldingen rundt om i Amterne, er ligelydende, kun at der efter „Jeg underskrevne" i Stedet for Ordene: „af Ridderskabet i Hertugdømmet Slesvig" er en aaben Plads, der udfyldtes skriftligt; ved Slutningen er udeladt Ordene: „og paatrykte adelige Segl", og i Stedet for den fulde Datering staar blot: „den   September Aar 1721".

Patentet:	Edsformlen:
entschlossen selbigen Antheil [ɔ: das hiebevor gewesene fürstl. Antheil im Herzogthum Schleswig]	*für gut befunden das vorhin gewesene fürstl. Antheil des Herzogthums Schleswig*
mit dem Unserigen zu vereinigen und	*mit dem Ihrigen zu vereinigen und Dero Crohne als ein altes injuria temporum abgerissenes Stück auf ewig wieder*
zu incorporiren.	*zu incorporiren.*

Det ses, hvorledes der her i Eden findes nogle Ord mere end i Patentet, og derved gives der *incorporiren* en helt anden Mening; i Stedet for Patentets Inkorporation af Fyrstedelen i den kongelige Del staar i Eden en Inkorporation af den i Kronen.

At dette er en Uforsvarlighed, kan jo ikke omtvistes; udtrykkelig at citere Patentet for noget, der ikke staar deri, er en Skødesløshed af endnu meget mere graverende Natur end de, vi allerede har fundet i Patentet. Man ser let, hvad der har været Motivet til at indflette de fremhævede Ord; Affatteren af Eden har ønsket, at der i denne skulde staa en vis Begrundelse for Kongens Tilegnelse af den fyrstelige Andel, og derfor har han indskudt disse Ord om et fra Kronen bortrevet Stykke. Han har fundet dette udtalt i Patentet paa et tidligere Sted, der, hvor det i den historiske Indledning siges, at Kongen har taget den fyrstelige Andel igen i Besiddelse som et med Urette fra Danmarks Krone løsrevet Pertinens. Men hvad der her siges om selve Kongens Besiddelsestagen, altsaa historisk gaar paa Aarene 1713—14, det har han gjort til Kongens Beslutning i Aaret 1721, og hvad der i Patentet staar som noget faktisk sket, er i Eden blevet til en statsretlig Omordning, for ikke at nævne, at Begrebet Pertinens er ændret til Inkorporation.

Den bestemte Modsigelse, der her er mellem Eden og Patentet, maa hænge sammen med den Maade, hvorpaa Akterne er blevne til, og selv om man ikke havde Koncepterne, vilde det af indre Grunde med Sikkerhed kunne siges, at Modsigelsen maa stamme fra, at man har gjort en Tilføjelse i de allerede

udarbejdede Akter. Den Mand, der er Ophavsmanden til de Ord, hvori Modsigelsen ligger, Ordene om Fyrsteandelens Inkorporation i Kronen, kan ikke oprindelig have udarbejdet Patentet, siden der i dette netop ikke staar det, som Eden lader det sige. Hvis han fra første Færd havde skrevet Patentet, vilde Hovedbeslutningen i dette selvfølgelig være kommet til at lyde, saaledes som den nu gengives i Edsformlen; men dette vilde ogsaa have medført en indgribende Ændring i hele Motiveringen. Nu staar der ganske vist i denne noget, der peger hen paa den nye Sætning i Eden, denne Apposition: et fra Danmarks Krone løsrevet Pertinens; men disse Ord kommer ligesom haltende bagefter, uden det stærke Eftertryk, som de maatte have, hvis de skulde danne Grundlaget for et Hovedled i Kongens Beslutning. Havde man oprindelig haft den Tankegang, der nu fremtræder i Eden, vilde man jo sikkert have begyndt Motiveringen med denne Sætning, at den fyrstelige Andel er en i onde Tider med Urette fra Kronen løsrevet Del; det havde været selve Grundakkorden, som man straks maatte have anslaaet, og saa kunde man ud derfra naturlig have endt med en Hovedbeslutning som den, der nu ene staar i Eden: at Kongen som Følge deraf har besluttet at forene denne fyrstelige Andel med sin og inkorporere den i sin Krone. Naar dette nu ikke er sket, maa man slutte, at Tanken oprindelig ikke har været fremme, og man kunde vel endog have sluttet videre, at den Sætning i Patentet, hvori den i det mindste antydes, omend ikke saa skarpt som i Eden, Sætningen om Pertinens af Danmarks Krone, ligeledes er et senere Indskud. Man vil se, at denne Apposition uden Vanskelighed kan stryges i Patentet, og man ser ogsaa, at hvis man i Eden tænker sig de ovenfor udhævede Ord borte, kommer der fuld Overensstemmelse mellem Ed og Patent. At det virkelig er gaaet saaledes til, skal vi siden se ved at medinddrage Koncepterne til disse Akter.

De to Tilføjelser bunder i en noget anden Tankegang end den, der ellers kommer til Orde i Akterne; Ophavsmanden til dem har ønsket stærkt at betone, at Kongen ved sin Erhvervelse af den fyrstelige Andel af Slesvig genvandt noget, der med

Rette tilhørte ham og Kronen, og atter knyttede det til Kronen. Hvad han har tilføjet, falder derfor noget paa Siden af, hvad der ellers staar i Akterne, men det er ganske vist ikke i Modstrid med disses Ord og Mening. Naar Kongen nu tager den fyrstelige Andel i Besiddelse, kan det efter Tidens Tankegang, hvorefter Kongen og Kronen saa godt som falder sammen, nok siges, at Kronen har genvundet sit gamle Pertinens, og naar man ikke gør Forskel paa at „være et Pertinens af“ og „at være inkorporeret i“ [1], kan det atter nok forsvares at tale om Fyrstedelen som inkorporeret i Kronen. Gaar Akterne efter deres Hovedmening ud paa at knytte den forhenværende gottorpske Del sammen med den kongelige Del og sikre den for Kongen og hans Efterfølgere efter Kongeloven, saa laa deri, at Fyrstedelen faktisk var knyttet uløseligt sammen med Danmark.

Vi har dermed udtømt, hvad der kan læses ud af de to sammenhængende Hyldingsakter, og Resultatet kan udtrykkes med faa Ord. Akterne drejer sig om den forhen gottorpske Del af Slesvig og om den alene; med den kongelige Andel af Slesvig sker der ingen Ændring. Den fyrstelige Del inkorporeres i den kongelige, og i den Anledning kræves der Ed af Gottorpernes tidligere undergivne. Man kan dertil føje, at Patentet antyder, at den fyrstelige Del maa betragtes som et genvundet Pertinens af Danmarks Krone, og man kan yderligere sige, at det samme udtrykkes i Edsformlens Ord om denne Andels Inkorporation i Kronen; men det vilde være

[1]) For os, der i Statsretten er vante til at bevæge os i stærkt tilspidsede Begreber, staar det vel saaledes, at det at være et Tilbehør til og at være indlemmet i, er ret forskellige Ting. I Frederik IV's Tid tog man det faktisk ikke saa skarpt. Breitenau siger om Femern, at den i mer end 300 Aar har været *ein Pertinens oder incorporirtes Stück des Herzogthums Schleswig*; i Kancelliets Forestilling til Kongen staar om den samme Ø, at den utvivlsomt er *ein Pertinens oder incorporirtes Stück des Herzogthums Schleswig und davon nicht separirt werden könne.*

urigtigt at paastaa om det ene eller det andet, at Akterne ligefrem gaar ud paa det eller at det endog er deres Hovedindhold.

Akternes Formaal er at sikre Kongen den evige Besiddelse af den fyrstelige Andel, der var tilsikret ham ved Garantierne, og naar han dertil vælger den Form at inkorporere det nyvundne i den kongelige Andel, har vi set, at dette forklares ved, hvad man kan slutte af selve Akterne om Kongens Opfattelse af sin Besiddelse heraf, sikret ham og hans kongelige Efterfølgere — efter Eden kan vi tilføje: efter Kongelovens Lydende —, fast knyttet til Danmarks Krone. Heri ligger da ogsaa Forklaringen paa, at Patentet kan tale om det genvundne Pertinens og Eden om en Inkorporation i Kronen.

II. Fortolkningens Baggrund: Opfattelsen af den kongelige Andels Stilling før 1721.

Kristian V vil inkorporere den fyrstelige Andel i sin Del og Danmarks Krone. 1684.

I det foregaaende er vi naaet til at give en Fortolkning af de to Akter fra 1721, der er klar og sammenhængende; hver for sig og i Forening er Akterne fuldt forstaaelige. Hvad der er fremstillet, ligner paa visse Punkter den Opfattelse af disse Akter, som man i Konflikttiden fremsatte fra dansk Side, paa andre den slesvigholstenske Opfattelse; men jeg afviger fra bægge ved af selve Akterne at udlede visse Hovedsætninger om, hvorledes Frederik IV opfattede den kongelige Andels Stilling til Kongen og Kronen forud for 1721. Det er det afgørende nye i min Fortolkning; aldrig før har man indset, at saadanne Slutninger kunde drages. Og det er tillige det afgørende vigtige; kun gennem disse Slutninger naaede jeg til overhovedet at faa Forstaaelse og Sammenhæng i Akterne.

Lad os da endnu en Gang overveje, om disse Slutninger ikke er ganske sikre og uomtvistelige. Jeg kan nøjes med een: er det ikke efter Patentets Udtryksmaade givet, at Frederik IV kun kunde kalde den kongelige Andel „et fra Kronen ikke-afrevet Pertinens"? I Patentet siger han om den fyrstelige Andel: Jeg har igen taget den i Besiddelse som et i ulykkelige Tider med Urette fra Kronen afrevet Pertinens. Man mærke nøje, hvorledes Kongen og Kronen her saa godt som falder sammen; et fra Kronen løsrevet Pertinens tager Kongen igen i Besiddelse; ved Kongens Besiddelsestagen faar Kronen

igen det afrevne tilbage. Og er det saa tænkeligt, at Kongen dertil kunde føje: Desuden ejer jeg den kongelige Andel, men den er alligevel et fra Kronen løsrevet Pertinens? Enhver maa sikkert afvise dette, naar han skarpt og energisk vil følge Patentets Tankegang.

Eller lad os dreje det om og prøve paa at læse Patentet med den Baggrund, at Frederik IV virkelig i den kongelige Andel saa et fra Kronen løsrevet Pertinens. Altsaa: Kongen har genvundet Hertugdelen, som er blevet frarevet Kronen i ulykkelige Tider; han vil sikre det genvundne for sig og sine kongelige Efterfølgere, og det gør han — ved at indlemme det i sin egen Andel, skønt denne ogsaa er et fra Kronen løsrevet Pertinens! Og mer endda: den i Patentet udtalte Inkorporation i Kongedelen bliver i Edsformlen sat som enstydig med en Inkorporation i Kronen, — hvorfra Kongedelen jo netop skulde være løsrevet! Ingen vil være i Tvivl om, at dette er ganske meningsløst.

Disse Betragtninger og Slutninger synes overordentlig nærliggende, og naar alligevel ingen før er kommet ind paa dem, ser det meget forunderligt ud. Sagen er imidlertid den, at naar man tidligere læste disse Hyldingsakter, saa gik man altid ud fra, at det var en simpel og givet Sag, hvorledes Slesvigs statsretlige Forhold var ved deres Udstedelse. I Aaret 1658, sagde man, blev den fyrstelige Andel jo løsrevet fra Danmarks Krone; da Karl Gustav havde knust Danmark ved sit dristige Tog over Isen, maatte Frederik III gaa ind paa alt, hvad han krævede, og deriblandt var ogsaa den store Indrømmelse, at Svenskekongens gottorpske Svoger skulde fritages for Danmarks Lenshøjhed. Souverainitetserklæringen for Hertugen førte imidlertid til, at Kong Frederik III udvirkede en tilsvarende for sig selv, da han i Slesvig ikke vilde staa tilbage for den nu souveraine Gottorper. Souverainiteten blev overdraget baade den ene og den anden for dem selv og deres mandlige Efterkommere, og deri laa da, at i Aaret 1721 stod den kongelige Andel som løsrevet fra Danmarks Krone, idet Kongen hernede sad som souverain Hertug med Arveret for sin Mandslinie. Denne Lære

blev først skarpt formuleret af Kielerprofessoren Falck i Aaret 1816, hvad jeg siden skal fortælle lidt nærmere om, og den vandt almindelig Tilslutning baade fra tysk og dansk Side.

Det er aabenbart denne Doktrin, der har hindret alle tidligere Fortolkere i at faa Øje for, at der af selve Akterne fra 1721 var noget at lære om Frederik IV's Opfattelse. Man gjorde sig ingen Ulejlighed for at udfinde dette, thi man gik stiltiende ud fra, at man allerede vidste det forud; Frederik IV maatte jo dog have den Mening, som man selv antog for den ene rette. Og man kunde allermindst komme ind paa de Slutninger, vi har draget; thi den herskende Doktrin førte jo Tankerne i lige den modsatte Retning. Det tilsyneladende saa forunderlige, at ingen tidligere har fremsat den Fortolkning, som synes os saa nærliggende, forsvinder da ganske, men endnu mere: det bliver ganske klart, at vi slet ikke behøver at indlade os paa en Drøftelse af de Meninger, der paa dette Punkt herskede det nittende Aarhundrede igennem. Om den Doktrin, som alle da sluttede sig til, er rigtig eller ikke, interesserer os strengt taget slet ikke her, hvor Maalet ene er at give en historisk Fortolkning af Akterne fra 1721, da man af disse selvfølgelig ikke kan udlæse, hvorledes Slesvigs statsretlige Forhold virkelig var, men ene, hvorledes Frederik IV mente, at de var. Dette sidste er imidlertid ogsaa det eneste, der har Betydning for at forstaa Akterne, og det Resultat, vi har vundet desangaaende, kan kun blive tvivlsomt, hvis Tilhængerne af den herskende Doktrin kan føre et direkte Bevis for, at Frederik IV delte deres Opfattelse.

Denne Del af Opgaven har de ældre Fortolkere imidlertid taget sig meget let; de var saa overbeviste om deres Læres Rigtighed, at de knap har indset, at de yderligere maatte godtgøre, at Frederik IV saa Sagerne paa samme Maade som de; og da Læren første Gang blev fremstillet af Falck i 1816, savnedes der endnu ganske enhver Oplysning om Kongens personlige Opfattelse. En Del Aar senere lærte man imidlertid en lille historisk Tildragelse at kende, der syntes at stadfæste, at Frederik IV virkelig paa et Hovedpunkt havde den samme Opfattelse som Juristen i det 19. Aarhundrede. I Aaret 1829

aftryktes for første Gang et aarhundredgammelt Værk, Andreas Hojers Skildring af „Friedrich IV's glorwürdigstes Leben", og i denne Bog fortæller Forfatteren (I, 166), at da den danske Konge mødtes med Kong August i Dresden 1709, opfordrede han ham til i sin Titel at mindes den Arveret til Danmark-Norge, som han havde faaet gennem sin Moder, Frederiks Faster, og kalde sig „Erbe zu Dännemarck und Norwegen". Dette gjorde August ogsaa, men, siger Hojer, hans Kancelli begik den Fejl i Titelen tillige at medtage „die übrigen königlichen Herzogthümer und Grafschaften, zu welchen doch das in Lege regia gewurtzelte Erbrecht der königlichen Prinzessinnen und ihrer Descendenten sich nicht erstrecket"; denne Fejl blev dog snart efter rettet paa den danske Gesandts Anmodning.

At der med „die königlichen Herzogthümer" her mentes Slesvig og Holsten, syntes utvivlsomt, og saaledes fremgik det af denne Fortælling, at Frederik IV udtrykkelig havde vedkendt sig, at Kongelovens Arvefølge ikke gjaldt i Slesvig. Dette passede jo ganske ind i den af Falck opstillede Lære, og selv henviste Falck hertil i 1831, da han udgav vedkommende Bind af sin store slesvigholstenske Privatret; siden blev Hojers Fortælling atter og atter citeret, og endnu A. D. Jørgensen anser det for godtgjort ved den, at man i Danmark „stadig officielt fastholdt den gamle Begrænsning af Arveretten til kun at omfatte Mandsstammen" (S. 181, Afh. S. 82).

Beviset svigter imidlertid ganske. Sagen er den, at da Hojer skrev sin Skildring af Frederik IV's Historie lige efter Kongens Død, havde han allerede tidligere fremstillet det samme Emne meget vidtløftigere; i 1722 havde Kong Frederik udnævnt ham til sin Historiograf med Paalæg om at fuldende den udførlige Regeringshistorie, som Amthor havde paabegyndt, og dette havde Hojer ogsaa gjort og fortsat dermed, indtil Kongens Død standsede ham[1]. Han var dengang naaet frem til 1711, og under Aaret 1710 finder vi her den samme Fortælling om Titelhistorien, som han siden gengav kortere i „Glorwürdigstes Leben". Netop

[1]) Sml. herom Paludan-Müller i Historisk Tidsskrift 5. R. IV, 20 ff.

paa det afgørende Punkt lyder den dog anderledes eller, om man vil, tydeligere. Det maatte volde Betænkeligheder, siger Hojer her, at man i Dresden kaldte Kongen ikke blot „Arving til Danmark og Norge, de Venders og Goters", men ogsaa „Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken og Greve til Oldenburg og Delmenhorst", „siden dog selv Begyndere i tysk Statsret veed, at Hertugdømmet Holsten samt Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst ingenlunde tilfalder den kvindelige Linie, og Kong August altsaa ikke var berettiget til at prætendere nogen Arvefølge herpaa gennem sin Moder"[1]. — Her ser man klart, hvad Hojer mente med „Herzogthümer und Grafschaften", og det viser sig, at Slesvig netop ikke tages med. Ogsaa den nærmere Motivering fører Tanken ganske bort fra Slesvig; Hojer, selv Sønderjyde og en ivrig dansk Patriot, kunde aldrig falde paa at sige, at der i Slesvig gjaldt en tysk Arvefølge[2].

[1]) Hojers Manuskript i Rigsarkivet XII, 30 ff.: „. . . Wenigstens konnte es nicht anders als sehr nachdenklich herauskommen, dass die dresdensche Cantzeley . . . König Augustum nicht nur, wie anfänglich geschehen: „Erben zu Dännemarck, Norwegen, der Wenden und Gothen", sondern hernach auch: „Hertzogen zu Schleswig, Holstein, Stormarn und Ditmarschen und Grafen zu Oldenburg und Delmenhorst" zu schreiben anfing, da doch Anfängern in der teutschen Staatskunde bewust ist, dass das Hertzogthum Holstein nebst den Grafschaften Oldenburg und Delmenhorst keinesweges auf die weibliche Linie fallen, und also König Augustus wegen seiner durchläuchtichsten Frau Mutter darauf keine Erbfolge zu prätendiren berechtiget sey. Sondern es ist vermuthlich, dass man diesen vermeynten Verstoss vielmehr mit Fleiss begangen, um desfals eine königliche Dännemärckische schriftliche Erinnerung herauszulocken, in welcher dieses Erbrecht bloss auf Dännemarck und Norwegen eingeschrencket, solches aber dagegen König Augusto, unangesehen seines Übertritts zur Römischen Kirche, ohne eintzige Ausnahme oder Einwendung zugestanden würde".

[2]) Ingen vil være i Tvivl om, at Hojers ældre Manuskript giver den authentiske Fortolkning af hans senere Bemærkning, men det vilde naturligvis være af stor Interesse, om man kunde faa fat i selve den Udtalelse fra dansk Side, hvorved man paatalte den af Kong August antagne lange Titel. Jeg har i den Anledning i Rigsarkivet gennemgaaet hele Brevvekslingen med den danske Gesandt i Dresden fra disse Aar, men intet fundet desangaaende, hverken i Ordrerne til Gesandten eller i dennes Indberetninger; Kongen maa i denne Sag have skrevet til Gesandten udenom Kancelliet eller det hele være foregaaet mundtligt. Under denne

Saaledes forsvinder det eneste Bevis, man har ført i Marken for, at Frederik IV opfattede Slesvigs statsretlige Forhold paa samme Maade som Falck og hans Efterfølgere. Men vi behøver ikke at nøjes med dette negative; heldigvis kan vi ogsaa udenfor selve Hyldingsakterne finde klare Beviser for, at Frederik IV netop ikke hyldede den statsretlige Doktrin, der fik Magten i det nittende Aarhundrede.

Naar Tilhængerne af denne læste Patentet af 22. Aug. 1721, standsede de ved det Udtryk, at Fyrsteandelen var et fra Danmarks Krone løsrevet Pertinens. Hvad der herved sigtedes til, var efter deres Opfattelse ganske utvivlsomt; det var Souverainitetsakterne af 1658, hvorved Slesvig adskiltes fra Danmark, og hvor fortræffeligt passede det ikke hertil, at Afrivelsen sagdes at være sket i ulykkelige Tider og paa uretmæssig Maade! Nu kan det imidlertid med fuld Sikkerhed godtgøres, at Patentet netop ikke peger paa Tildragelserne i 1658.

Patentet henviser selv til de Skrifter, hvori Gottorpernes Uret overfor Kongen var godtgjort, og det mener hermed de officielle Stridsskrifter, der under Krigen var udsendte fra dansk Side. Af disse er det vigtigste Amthors store Skrift fra 1715 „In jure et facto gegründeter Beweis“.

Amthor var dengang Frederik IV's Historiograf, og han udgav sit Skrift „paa allerhøjeste Befaling“; den danske Regering vilde gennem det godtgøre, at den med fuld Ret havde taget Gottorpernes Lande i Besiddelse, og forud forsvare de Ordninger med disse, som man havde i Sinde at foretage, naar Krigen var tilendebragt. I dette Skrift finder vi Patentets Udtryk *abgerissen* allerede paa Titelbladet, hvor der staar: „dass das Hertzogthum Schleswig durch offenbahre Rebellionen und böse Intriguen der damahligen Holsteiner von der Krohne Dennemarck zum erstenmahl abgerissen“, og Bogen selv viser, at den Afrivelse,

Undersøgelse har jeg kunnet spore, at Jørgensen ogsaa har eftergaaet disse Papirer, ligeledes altsaa uden Udbytte. — Breve fra Kong August viser, at han benytter den lange Titel fra 1710 og indtil Febr. 1712; samtidig findes dog ogsaa den korte Titel, undertiden slet intet om Danmark-Norge.

Amthor her minder om, foregik i Aaret 1326, da den lille slesvigske Valdemar som Konge forlenede Grev Gert arvelig med Sønderjylland. Paany henviser Amthor hertil i sin Slutningsbetragtning, hvor han taler om, at Slesvig ved Forleningen til Schauenburgerne blev „afrevet“ fra Danmark som fra sit naturlige Legeme, og hos Hojer genfinder vi det samme Udtryk: „Abreissung von dem Dännemarckischen Reichskörper“. Man ser, at denne Tale om en Afrivelse fra Kronen falder Datiden let i Munden, men aldrig bruges Udtrykket om Souverainitetserklæringen fra 1658. Klart fremtræder det her, hvor urimeligt det er at overføre den moderne Statsretsdoktrin paa Frederik IV; naar den anvendes paa Patentet, fører den straks til en Forstaaelse af dette, hvis Urigtighed positivt kan godtgøres.

Amthors fyldige Stridsskrift tillader os dog ikke blot at afvise, hvad Tilhængerne af Falcks Lære mente om Frederik IV; sætter man sig nærmere ind i hans Tankegang, viser der sig en Opfattelse, som ganske svarer til den, vi for Kongens Vedkommende har udlæst af Akterne selv. Vi hørte, at Amthor betegnede Forleningen til Grev Gert som en Afrivelse fra Danmarks Krone; Udtrykket: „zum ersten Mal abgerissen“ viser dog, at Afrivelsen siden har gentaget sig eller, set paa anden Maade, at Slesvig atter er kommet tilbage til Kronen, omend kun for paany at blive løsrevet derfra. Dette udvikler han ogsaa nærmere i Skriftet. Dronning Margrete gav vel i 1386 igen Schauenburgerne arvelig Forlening paa Slesvig, hvad der var „den nordiske Semiramis'“ eneste, men ogsaa impardonableste Statsfejl. Heldigvis hørte den første Afrivelse dog op, dengang man i Danmark tog Grev Kristian af Oldenburg til Konge, thi han var jo Schauenburgernes Arving, og med ham blev da „ikke alene Slesvig, men dertil ogsaa hele Holsten bragt til det danske Scepter“. Siden delte Kong Hans Hertugdømmet med sin Broder Frederik, og saaledes blev Slesvig, „som efter Hertug Adolfs Død igen var tilfaldet Kronen“, atter afrevet derfra. Dette varede dog kun kort; Frederik blev jo selv siden dansk Konge, og „saaledes blev de to Hertugdømmer atter forenede med Riget“. Det vedblev et Stykke ind under Kristian III, indtil denne 1544

delte Hertugdømmet med sine Brødre, og siden har Delingen varet ved.

Amthor ser saaledes rent praktisk paa Forholdet. Naar enten hele Slesvig eller en Del deraf er forlenet til en anden end Kongen, saa er det „abgerissen"; har Kongen derimod det hele, er alt i Orden, og Amthor interesserer sig aldeles ikke for Formen for Kongens Besiddelse; den Finesse, at Kristjern I eller Frederik I kun har Slesvig som deres egen Lensmand, falder ham slet ikke i Tanken, og naar Kristjern I bliver valgt til Hertug i Slesvig, karakteriserer han det som, at Slesvig „tilfalder Kronen". Det er jo ikke fin Statsret, men overmaade realistisk. Paa Grund af dette praktiske Syn paa Sagen træder det for Amthor ganske i Skygge, at Gottorperne 1658 opnaaede Souverainitet; han omtaler det, men kun som en Konsekvens af det, at de overhovedet har en Del af Slesvig, forøvrigt erhvervet ved „utilladelige Felonier". At ogsaa Frederik III opnaaede det samme for sig og sine mandlige Efterkommere, berører han aldeles ikke.

Hvor diametral er ikke Modsætningen mellem hele denne Synsmaade og saa de fine statsretlige Distinktioner, hvori vi har vænnet os til at bevæge os, naar Talen er om Slesvig. Bredt og praktisk saa Datiden paa Sagen. Hvad Kongen havde, det var hans og dermed ogsaa Kronens, men i brat Modsætning dertil stod Gottorpernes Herredømme. At de indtil 1658 havde deres Del i Slesvig som Len af Danmark, lægger man slet ingen Vægt paa; det er faktisk udenfor den danske Konges Magtomraade, og derfor er det løsrevet fra Danmarks Krone. Saaledes ser Amthor det, og rundt om genfinder vi den samme Tankegang. Da Kristian V 1684 har inddraget den fyrstelige Del af Slesvig, formaner han i sit Testamente sine Efterfølgere til aldrig at tillade, at Slesvig atter „vorder delt og adskilt", og peger paa, hvad Ulykker der er kommet af „Slesvigs Deling, som skete udi Kong Hansis Tid". Da Frederik IV's Ministre i 1717 drøfter den engelske Alliance, anbefaler Holstein og Dewitz denne ved bl. a. at fremhæve, at Kong Georg er villig til at tilsikre Danmark „ved den fyrstelige Del af Slesvig atter at for-

ene alle danske Provinser, efterat de næsten i 200 Aar ikke havde været samlede"; de tænker altsaa paa Delingen under Kristian III[1]. Allevegne det samme: Ulykken er, at Gottorperne har en Del af Slesvig; kan man tage den fra dem, saa faar Kongen og Kronen den, uden at man gør Forskel herpaa, og tilsvarende er der ikke den mindste Interesse for Spørgsmaalet om, med hvilken Adkomst Kongen har sin Andel.

Set paa denne Baggrund er der da intetsomhelst overraskende i det Resultat, vi ud fra Hyldingsakterne af 1721 har vundet om Frederik IV's Opfattelse. Han betragtede den kongelige Andel af Slesvig som fuld sikker Ejendom; hvor kunde han gøre andet, da den Aarhundreder igennem havde været i de danske Kongers ubestridte Besiddelse? Han opfattede denne Andel som knyttet til Kronen, ganske som Amthor betegner Slesvig som lydende under Sceptret eller tilfaldet Kronen, da Kristjern I erhvervede det. Og at den samme Arvefølge maatte gælde i dette „Pertinens af Kronen" som i Kronens andre Lande, var da en nærliggende, næsten selvfølgelig Slutning.

A. D. Jørgensen har her den store Fortjeneste først at have brudt med den Opfattelse, som beherskede baade danske og slesvigholstenske Fortolkere, den, at *von der Crohne abgerissen* skulde pege paa 1658; han har med Rette hævdet, at et saadant Udtryk man forstaas ud fra Datidens Tankegang og Ordforraad, og har fremdraget Amthors Skrift, „den danske Konges politiske Program", som det, der giver „den mest uimodsigelige Fortolkning af de brugte Udtryk" (S. 155 ff., Afh. S. 60 ff.). Han er saaledes inde paa den rette Vej og i Færd med at forlade de fine statsretlige Synspunkter for de realpolitiske, men uheldigvis er han standset paa Halvvejen. Han lægger Vægt paa, at Amthor, hvor han berører Delingen under Kong Hans, siger, at saaledes „blev Hertugdømmet Slesvig atter afrevet fra Kronen", og mener, at det heraf ses, „at Amthor holder selve Bortforleningen, selv om den delvis sker til Kongens Person som Hertug, for en Løsrivelse fra Kronen". Det bliver da igen et statsretligt Synspunkt, kun et andet end det, som tidligere tillagdes Datiden; det er blot ikke Souverainitetserklæringen, men Forleningen, det kommer an paa. Støtten for dette er dog ene, at Amthor siger Slesvig, hvor han egentlig kun mener den fyrstelige Andel,

[1]) Historisk Tidsskrift 5. R. III, 584.

noget, der var meget nærliggende efter Datidens Sprogbrug[1]. Jørgensen har her hængt sig i et enkelt Ord og underlagt det en Forstaaelse, som ganske strider mod hele Amthors Tankegang. Man ser det i selve hans Fremstilling, idet hon rigtig citerer hele den Sætning, hvoraf jeg ovenfor kun gengav den anden Halvdel: „als man das Herzogthum Schleswig, welches der Krone wieder zugefallen war, aufs neue davon abreissen lassen"; altsao Slesvig var tilfaldet Kronen, da Kristjern I valgtes til Hertug!

Jørgensen har overhovedet kun tænkt paa, naar Slesvig blev afrevet, men ikke spurgt sig selv, naar det kom tilbage, siden det 1326 jo kun blev afrevet „for første Gang"; ellers vilde han let have indset, at Amthor er fuldt tilfreds, naor Kongen selv har Slesvig, og derfor aldrig kunde kalde en Forlening til hom selv en Løsrivelse. Det maa jo ogsaa siges, ot hvis det var meget formalistisk, om en dansk Kongo havde sagt: „Jeg ejer den kongelige Andel, men den er dog løsrevet fra Danmarks Krone", saa var det ganske grænseløst formalistisk, om overhovedet muligt, at en dansk Kongo kunde sige: „Jeg har Slesvig eller min Andel dernede som Len (af Kronen nemlig), men det er dog løsrevet fra Kronen".

Medens der ikke kan være Tvivl om Datidens herskende Grundopfattelse, kunde man nok være betænkelig ved ud herfra bestemt at fastslaa, hvad Potentets Ord om Fyrstedelen som afrevet Pertinens gaar poa. Udtrykkene „løsrevet i besværlige Tidor paa uretmæssig Maode" synes dog ikke at passe godt paa Delingerne 1490 og 1544, og vil man tænke paa 1326, da Slesvig blev „zum ersten Mal abgerissen", passer det jo ikke med, ot der i Patentet kun tales om Fyrsteandelen, ikke om hele Slesvig. Imidlertid tror jeg dog med A. D. Jørgensen, at det nærmest er det sidste, man har haft i Tanken, eller rettere, man ser alle tre Løsrivelser under eet, idet man ligesom Amthor i de senere Gottorpere ser de gamle Schauenburgeres naturlige Efterfølgere, fordi de ligesom hine var fødte Fjender af Danmark[2]. Til at drage

---

[1] Vi har truffet det samme, hvor vi ovenfor talte om Forhandlingerne om Garantierne; fra dansk Side saa man jo overhovedet Modsætningen altid saaledes: Kongen — Hertugen, og derved kom man let til at tale om „Hertugdømmet", hvor man egentlig kun mente Gottorpernes Part med den dertil knyttede Del i Fællesstyrelsen.

[2] Amthor siger i sin sammenfattende Slutningsoversigt saaledes (Kvartudg. S. 144): „Dass das Hertzogthum Schleswig, worans das Fürstliche Haus allen Anlas zu seinen Unbillichkeiten hauptsächlich genommen, durch pure Verrätherey und böse Intriguen der damahligen Hollsteiner zuerst von Dännemarck als seinem natürlichen Cörper abgerissen sey; dass die erfolgten Hertzoge der noch itzt regierenden Gottorffischen Linie sich .... allmählig

denne Linie fra Schauenburgerne til Gottorperne var der saa meget mere Grund, som man i selve Souverainitetspatentet af 1658 netop havde peget tilbage paa Forleningen til Grev Gert som Grundpunktet i hele Slesvigs Statsret.

Efter hvad jeg nu har paavist om, hvorledes man i Frederik IV's Tidsalder saa paa Slesvigs statsretlige Forhold, vil man vel ikke mere kunne nære nogen Betænkelighed ved at følge de Slutninger om Kongens egen Opfattelse, som jeg har draget ud fra Hyldingsakterne, saa meget mindre som den Opfattelse, vi derved kom til at tillægge Kongen, først giver os en klar Forstaaelse af de Beslutninger, han i 1721 tog overfor den genvundne Fyrsteandel. Hvis man derimod vil spørge mig om, hvorledes Kongen og hans Raadgivere nærmere motiverede deres Opfattelse juridisk, og særlig hvorledes de stillede sig til den Souverainitetserklæring af 1658, hvori man et Aarhundrede senere saa det afgørende Moment i Tilstanden forud for 1721, ja saa maa jeg svare, at derom foreligger der, saa vidt mig bekendt, intet bestemt Vidnesbyrd. Saa meget er jo dog klart, at det, der har ladet Souverainitetserklæringen ganske træde i Skygge, er Enevældens Indførelse i Danmark. Den udstrakte Arveret, som Kongen vandt i Danmark for baade Mands- og Spindelinierne, har ligesom opsuget den mere begrænsede, som han i 1658 havde faaet for Slesvig. Og naar man uden videre gaar ud fra, at det er Kongelovens Arvefølge, der maatte gælde her, har man vel især bygget paa den udtrykkelige Bestemmelse i Kongelovens Artikel 19, hvori Frederik III i kraftige Ord paalægger sine Efterfølgere, at alt, hvad de har, og alt, hvad de erhverver, „altsammen, intet undtaget, skal uskiftet være og blive under een Danmarks og Norges Enevoldsarvekonge“. Vi møder denne Betragtning hos Breitenau, en af dem, hvem Frederik IV spurgte til Raads om den forestaaende Hylding i Slesvig; han udtaler, at Kongen synes nødt til at inkorporere

immer mehr und mehr der Superioritæt ihres Stamm-Herrn und Domini directi zu entziehen getrachtet; dass dieses durch Abdringung der Souverainitæt, unter Faveur einer straffbahren Felonie, ... leider nach Wunsch ins Werck gerichtet sey“.

Slesvig i Kronen Danmark, „fordi Lex regia vil have det saaledes, da der i Art. 19 expresse staar, at alle Lande, ja selv bevægelige Godser, som Kongerne fremtidig erhverver, uadskillelig skal blive ved deres Kongeriger“. At Frederik IV, naar han allerede forinden betragtede den kongelige Andel som hørende til Krouen og undergivet dennes Arvefølge, netop har bygget paa denne Artikel i Kongeloven, er der al Grund til at tro.

I sig selv maatte en Betragtning af, hvad Meningen var med Souverainitetserklæringen af 1658, jo ogsaa føre til det samme Udslag. Frederik III krævede, at det danske Rigsraad skulde tilstaa ham Souverainiten, fordi han ellers vilde være daarligere stillet i Slesvig end sin Medregent, Gottorperen, og han betragtede det dengang som et Fremskridt, at han for sig og sin Mandslinie fik en souverain Arvestat. Men hele Stillingen ændredes jo ganske, da den samme Frederik III to Aar efter erhvervede Souverainiteten i Danmark med en endnu mere udstrakt Arveret, og ganske af sig selv traadte dette i den Grad i Forgrunden, at man i den danske Regering kun tænkte yderst lidt paa den slesvigske Souverainitet. Kongen og Kronen, der før 1660 havde dannet en skarp Modsætning, faldt nu ganske sammen, og Kongerne kunde med god Grund mene, at det var ren Formalisme, hvis man vilde sige, at de kun havde Slesvig for Mandslinien; uddøde denne, vilde jo Landet tilfalde den danske Krone og saaledes Kvindelinierne efter Kongelovens Arvefølgeorden.

Set fra Danmarks Side var der intet at indvende herimod; et andet var, at de beslægtede Fyrstelinier kunde have Interesse af at fastholde, at det kun var Frederik III's Mandslinie, som havde Arveret til Slesvig. Efter de gamle Slægtaftaler stod det jo saaledes — det er i alt Fald den Lære, som Slesvigholstenerne holdt fast ved og som hos os især A. D. Jørgensen har fremsat saa skarpt —, at Gottorperne havde Arveret til Slesvig efter den kongelige Linie, medens paa den anden Side Sønderborgerne, den yngre kongelige Linie, gennem Forlening med Fælleshaanden ogsaa havde deres Arvekrav. At Frederik IV har anerkendt, at der var saadanne Krav, vil det dog vist falde

vanskeligt at godtgøre; i alt Fald var det jo Krav, der kom ude fra og stred imod de danske Kongers Interesser, og Datidens danske Regering fulgte i det hele den kloge Praxis selv at sørge for sine Interesser og overlade andre at skytte deres. Man tog mere haandfast paa saadanne Sager, end vi er tilbøjelige til at tro.

I stor Modsætning til den tidligere eneherskende Mening maa jeg da fastholde, at ikke blot Akterne fra 1721, men ogsaa andre Vidnesbyrd peger paa, at Frederik IV gik ud fra, at den kongelige Andel af Slesvig var et Pertinens af Danmarks Krone og undergivet Kongelovens Arvefølge. Der rejser sig derved naturligvis det Spørgsmaal, hvorledes denne Opfattelse historisk har udviklet sig, og hvorvidt allerede Kongens Forgængere havde været inde paa samme Tankegang. Herom skal jeg dog kun gøre enkelte orienterende Bemærkninger.

Naar man hidtil har ment, at de danske Konger siden 1660 har anerkendt, at deres Herredømme i Slesvig beroede paa Souverainitetserklæringen af 1658, og at Arveretten som Følge deraf var indskrænket til Mandslinien, genfinder vi endnu denne Opfattelse i A. D. Jørgensens Afhandling fra 1885, ja den fremstilles klarere og skarpere af ham end af nogen tidligere dansk Forfatter. Men da i de følgende Aar Jørgensen kom ind paa et dybtgaaende Studium af Griffenfeld og hans Tidsalder, naaede han for Frederik III's Vedkommende til et helt andet Resultat. Han siger om dennes Raadgivere, at „de søgte med Rette at drage hele den kongelige Del af Sønderjylland ind under Rigets Højhed,“ og senere: „der er ingen Tvivl om, at man i de danske Regeringskrese betragtede Kongelovens Arvegang som gældende ogsaa for Sønderjylland“ [1]. Man ser, hvorledes Forfatteren her ganske er kommet bort fra sin tidligere Forstaaelse af, hvad der var Datidens herskende Opfattelse i Danmark; han tillægger

1) Peder Schumacher Griffenfeld (1893) I, 352 ff.

nu Frederik III og hans Mænd netop den samme Synsmaade, som vi har fundet hos Frederik IV.

Vender vi os til Kristian V, skal jeg først pege paa en morsom Meningsudveksling, der i Aarene 1694—96 foregik mellem Danmark og Gottorp i en Række Piecer; den er fremstillet i Jørgensens Afhandling S. 161 ff. (Afh. S. 66 ff.), og han uddrager som Resultat, at „derom var der altsaa Enighed, at Kongeloven straks ved sin Udstedelse havde faaet Gyldighed for den kongelige Del af Sønderjylland". Dette synes jo at tyde paa den samme Opfattelse, som efter Forfatterens senere Undersøgelser allerede var fremme i Frederik III's Tid. Rigtignok tilføjer Jørgensen i det tidligere Skrift, at Kongeloven kun kunde være bestemmende for Arvefølgens Orden; den kunde „selvfølgelig ikke skabe nogen ny eller yderligere Adkomst for Kongeslægten i sin Helhed; selve Arveretten tilkom kun Mandsstammen". Dette er muligvis rigtigt, og jeg vil endda gerne tro, at hvis Tilfældet var kommet til at foreligge, vilde Gottorperne have fundet paa at fortolke deres Indrømmelse af Kongelovens Gyldighed for Slesvig paa denne indskrænkende Maade; men det maa dog siges, at der under selve Polemiken i disse Aar ikke er noget, der peger paa saadant. I alt Fald er det dog karakteristisk, at man her nævner Kongeloven, ikke den Primogeniturordning for den kongelige Del af Hertugdømmerne, som Frederik III havde udstedt i Aaret 1650.

Et langt tydeligere Bevis paa, at Kristian V havde samme Grundsyn som Sønnen, foreligger dog i den Maade, hvorpaa han gik frem, da han i 1684 bemægtigede sig Gottorpernes Del af Sønderjylland. Kristian V erklærer, at han har inddraget den fyrstelige Andel og igen forenet den med sin. Ordet „inddraget" peger klart paa, at han optræder som dansk Konge; 1675 havde han jo tvunget Hertugen til at fraskrive sig Souverainiteten og igen erkende det danske Riges Lenshøjhed, og Opgivelsen heraf 1679 erklæredes i 1684 atter for ugyldig. Alligevel lægger han formelt ikke Fyrsteandelen ind under Kronen, men genforener den blot med den kongelige. Ingen vil dog vist nu være i Tvivl om, at han gjorde det netop ud fra

samme Opfattelse, som vi har fundet hos Frederik IV, sikker paa Besiddelsen af Kongedelen og menende, at denne forud var fast forenet med Kronens øvrige Lande, og vi faar det stadfæstet af en mærkelig Ytring fra Samtiden. 1. Juli 1684 indberettede den brandenburgske Gesandt[1], at Kristian V i Løbet af 8 Dage vilde tage til Gottorp for at modtage Hylding af Hertugdømmets Stænder; han har, skriver Sendemanden, endelig besluttet at inkorporere den hertugelige Andel i sin Del og Danmarks Krone. Det, som kan udlæses af Patentet og Edsformlen fra 1721, at en Indlemmelse i Kongedelen tillige betyder en Indlemmelse i Kronen, siges her rent ud.

Kristian V's egne Ytringer om Sagen svarer ganske hertil. Aaret før Indlemmelsen havde han i sit Testamente optegnet: „Vore Fyrstendømmer Slesvig og Holsten angaaende, da bør vore kongelige Arvesuccessorer derhen at tragte, at de, naar lykkelige Konjunkturer dertil giver Anledning, kan vorde inkorporeret voris Kongerige Danmark"; det var det, der nu var udført for den gottorpske Del af Slesvig, og da Kongen i Slutningen af 1684, under Henblik til den i Slesvig indtraadte Forandring, paany nedskrev sin Vilje, meddelte han, at han havde taget Hertugens Anpart til sig „og med vores Andel kombineret og sammenføjet", og paalagde strengt Efterfølgerne aldrig at tillade, at der indtraadte nogen ny Deling i Slesvig, men at det „til evig Tid udi et samlet Corpo udelt, nadskilt og usepareret under Kongernes, vore Arvesuccessorers Regering forbliver". Nogle Aar efter, da Forliget i Altona havde medført Tilbagegivelsen af Hertugandelen, føjede Kongen hertil: „Dette er siden i saa vidt forandret ved Restitutionen af Hertug Kristian Albrecht Anno 1689, hvilken Sag vi vil befale Gud og Tiden". Der peges her frem mod, hvad der virkelig gennemførtes i 1721, og Fader og Søn har i bægge Tilfælde handlet ud fra det samme Grundsyn, indskrænket sig til at „kombinere" de to Dele af Sønderjylland i den Overbevisning, at den nyvundne Fyrstedel derved blev fast knyttet til Danmarks Kongehus.

---

[1]) Efter velvillig Meddelelse af Prof. Fridericia.

I Forstaaelsen af, hvad Kristian V udførte i Slesvig 1684, var i Konflikttiden de danske og de slesvigholstenske Fortolkere ganske enige. Man saa, at han forenede Hertugdelen med den kongelige, og da begge Parter gik ud fra, at Kongen i den kongelige Andel byggede sin Magt paa Souverainitetserklæringen af 1658, betød det altsaa, at han fra nu af havde hele Hertugdømmet med Arveret for Mandslinien alene. Saaledes blev dette for de danske Fortolkere det bestemte Modstykke til, hvad der efter deres Mening skete i 1721; Kristian V knyttede de to Dele af Slesvig sammen, Frederik IV knyttede dem til den danske Krone. Man glemte derved, at selve Kristian V's Udtryk „inddrage den fyrstelige Andel“ bestemt pegede paa, at han handlede som dansk Konge.

Saa fandt man Kristian V's Testamente fra November 1684, og heraf fremgik, at Kongen betragtede Slesvig som tilhørende ham og hans kongelige Arvesuccessorer; med god Grund mener Jørgensen, at dette betyder Arveefterfølgerne efter Kongeloven. Han kommer derved et godt Stykke bort fra den tidligere Opfattelse; Kongens Patent om Inddragelsen og Hyldingen udlægger han vel som de ældre Forfattere, men bagefter, ved Testamentet lader han Kristian V foretage en Disposition, hvorved Arvefølgen ændres.

Det vil dog vist let ses, at paa dette Mellemstandpunkt kan man ikke standse. Det er selve Hyldingen, der maa opfattes anderledes end før. Kristian V har haft nøjagtig den samme Mening som Frederik IV, men Meningen er blot ikke kommet saa tydelig frem, fordi Kongeloven ikke kunde citeres i den Ed, man krævede 1684. Naar Frederik IV taler om det løsrevne Pertinens, taler Kristian V om den inddragne Fyrsteandel, og hans Besiddelsestagen af den betegnes stadig som „Reunionen“; naar Eden fra 1721 taler om Fyrsteandelens Inkorporation i Kronen, veed vi jo ogsaa nu, at Kristian V i Sommeren 1684 havde besluttet sig til at inkorporere Fyrsteandelen i Kronen.

Saaledes sporer vi Frederik IV's Opfattelse baade i hans Bedstefaders og i hans Faders Tid; men derfor vil jeg dog ingenlunde paastaa, at denne Opfattelse har været eneraadende. Der var ikke blot Tider, hvor man ikke udtalte den, især af Hensyn til Gottorperne, men der findes ogsaa Øjeblikke, hvor man fremsatte Paastande eller traf Aftaler, der synes at pege paa en helt anden og modsat Opfattelse. Vi har jo set tilstrækkelige Vidnesbyrd om, at det just ikke var i fine og faste statsretlige Begreber, at Tiden havde sin Styrke, og Statsmændene tænkte mindre paa Arve- og Forfatningsformer end paa Øje-

blikkets praktiske Krav. Under det snart skjulte, snart aabenlyse, men altid tilstedeværende Modsætningsforhold til Gottorperne kunde det undertiden synes god Politik at bruge Sønderborgernes Arvekrav imod deres og stille den yngre kongelige Linie op som nærmeste Arvtager efter selve Kongehuset, eller man kunde, som i Striden om Oldenburg, have Fordel af at købe Plønernes Støtte ved at gøre dem Indrømmelser med Hensyn til deres Arverettigheder. Det ene og det andet kunde da føre til, at man i mer eller mindre tydelige Ord talte om en for Slesvig særlig Arveret. Paa modsat Vis turde det vistnok vise sig, at man ikke blot har søgt at gøre Kongelovens Arvefølge gældende i Sønderjylland, men at der ogsaa har været Tanker oppe om at udstrække den til Holsten og de andre tyske Landsdele.

Alle disse interessante, men højst indviklede Spørgsmaal kunde sikkert fortjene en nøje Undersøgelse. En saadan maatte nærmere følge, hvorledes den danske Regering altid betragtede Indrømmelsen af Souverainiteten til Gottorperne som i den Grad nødtvunget og i Bund og Grund uretfærdig, at man egentlig aldrig har anerkendt den, aldrig i alt Fald glemt, at derved selve Landet Slesvig ikke var løsrevet fra Kronen, siden det jo dog maatte komme tilbage dertil, om Gottorperne uddøde paa Mandslinien. I Forbindelse dermed staar, at Souverainitetserklæringen for Frederik III selv hurtig traadte i Skygge og næsten blev glemt; naar man f. Ex. 1675 fik Hertugen til at opgive sin Souverainitet og atter blive Lensmand af den danske Krone, var det jo ogsaa uhyre formalistisk, om man derefter vilde betragte Hertugdelen som knyttet til Kronen, Kongedelen som adskilt derfra. Videre maatte det undersøges, i hvilken Grad de gamle Slægtaftaler om de gensidige Arverettigheder stod levende og klart for Datiden, og det vilde derved vistnok vise sig, at man efter 1660, hvad Sønderborgerne angaar, næppe nogensinde er naaet til at give disse en ligefrem Anerkendelse som Arvinger (hvor nær man end kom derved under Modsætningen til Gottorperne), og at man knap heller har indrømmet Gottorperne deres sikkert bedre grundede Krav paa Arvefølge

i Slesvig. Forskellen paa Forholdet til disse to Linier vilde træde skarpt frem; man vilde se, at man har haft saa lidt Frygt for Sønderborgerne, at man netop derved fristedes til at bruge dem mod Gottorperne, og at man derimod i disse alene saa den virkelige Fare. Deri ligger da bl. a., at saa snart man var i aaben Kamp med Gottorperne, saa kunde man fra dansk Side vedkende sig sine Krav i den fuldeste Udstrækning; hvad man i Stilhed opfattede som det ene rette, at den danske Konge besad sin Andel af Slesvig med samme Ret, som han ejede Danmark-Norge, det træder derfor skarpt frem, saa snart Gottorperne er ude af Landet, og baade i 1684 og i 1721 skrider man til at indlemme, hvad man har taget fra Hertugen, paa een Gang i Kongedelen og i Danmarks Krone.

At forfølge dette vilde dog føre meget langt bort fra Emnet for dette Skrift, hvis Opgave jo ene er at give en Fortolkning af Akterne fra 1721. Af disse Akter kan man drage bestemte Slutninger om, hvorledes Frederik IV opfattede den kongelige Andels Retsstilling til Kongen og Kronen; da man tidligere er gaaet ud fra, at Kongen havde en modsat Opfattelse, maatte jeg prøve Beviserne herfor. Disse har vist sig ganske utilstrækkelige, og vi har tværtimod fundet Oplysninger, der netop peger i samme Retning som Akterne selv, ja sluttelig set, at man allerede tidligere i Danmark har haft samme Synsmaade som Frederik IV. Dermed turde det være sikkert, at min Fortolkning af Hyldingsakterne, hvad dette Punkt angaar, ikke kan omstødes ude fra.

III. Modprøve gennem Fortolkninger ud fra modsat Baggrund: den slesvigholstenske og den ældre danske Fortolkning.

Kun gennem en grundig Forargelse kan min Opfattelse have Udsigt til at trænge igennem; den skal være en besk Lægedrik, ikke en liflig Vin.
A. D. Jørgensen.

Ved nøje at gennemgaa Akterne fra 1721 naaede vi til af dem at udlæse, hvorledes Frederik IV opfattede sin Besiddelse af den kongelige Andel af Slesvig; vi saa, at han mente at eje den som et Pertinens af Danmarks Krone, med fuld Sikkerhed for sig og sine Efterfølgere paa Tronen. Derved blev det forklarligt, at Kongen ved sit Patent kunde nøjes med at indlemme den nyvundne Hertugdel i sin egen Andel, og at han dog kunde forelægge sine nye Undersaatter en Ed, der bandt dem til ham og hans Efterfølgere efter Kongelovens Arvefølge. Det synes givet, at der kun kan komme Mening i Akterne netop ud fra denne Baggrund, og dette vil ogsaa vise sig, naar vi prøver paa at tillægge Kongen en modsat Opfattelse og ud derfra forsøger at fortolke Akterne.

Selv behøver vi imidlertid ikke at anstille dette Forsøg, thi det er allerede gjort forud for os, udført af talrige Forskere og med den allerstørste Energi. Sagen er jo, som tidligere berørt, at hidtil er alle Fortolkere, de danske ikke mindre end de slesvig-

holstenske, netop gaaet ud fra, at Frederik IV havde lige den modsatte Opfattelse af Kongedelens Retsstilling før 1721, og vi kan da simpelt hen nøjes med at undersøge, om det er lykkedes nogen af disse ældre Fortolkere at faa Mening i de to Akter fra 1721.

Naar man i Konflikttiden, samtidig med at man stredes paa det heftigste om Forstaaelsen af selve Akterne fra 1721, dog var enig om den Baggrund, ud fra hvilken de skulde forstaas, stammer det fra en lille Forpostfægtning, som udkæmpedes i Aarene 1815—16. Paa dette Tidspunkt var en Bølge af den Frihedsbegejstring, som Rejsningen mod Napoleon havde vakt i Tyskland, ogsaa naaet op til Holsten, og man fandt her Støtte for sine Ønsker i Wienerkongressens Beslutning om, at der i alle tyske Stater skulde indføres stænderske Forfatninger. I Holsten mente man nu at have Resterne af de gamle Stænder i Ridderskabet, og man gik ud fra, at hvad der gjaldt her, ogsaa maatte gælde i Slesvig, der paa saa mange Maader var historisk sammenvokset med Holsten. I det nye Tidsskrift „Kieler Blätter" henpegede Dahlmann paa denne Forbindelse, medens han kortelig fastslog, at mellem Slesvig og Danmark var det statsretlige Baand brudt ved, at Frederik III i 1658 havde tilstaaet Gottorperne Souverainitet og selv erhvervet det samme for sin Andel af Slesvig.

Denne Paastand blev imidlertid ivrigt modsagt i et anonymt Skrift: „Das wahre Verhältniss des Herzogthums Schleswig zum Königreiche Dännemarck", som udkom i Slutningen af 1815 og var forfattet af Holsteneren Kr. Schleiden. Med Varme betonede Forfatteren heri det nære Forhold, der altid havde bestaaet mellem Slesvig og Danmark; han indrømmede vel, at dette var blevet løsnet ved Souverainitetserklæringen 1658, men hvad Danmark da opgav, genvandtes allerede under Kristian V, omend kun for en kort Tid (1684—89), og endeligt under Frederik IV. Denne tilegnede sig 1713 med bedste Grund Hertugens Lande, og „saaledes blev Slesvig igen, hvad det havde været i de ældste Tider . . . , en dansk Provins"; Stormagterne og Sverige stadfæstede Kongen i Besiddelsen af det genvundne, og 1721 lod

Kongen Undersaatterne sværge at være ham og hans Efterfølgere tro efter Kongeloven. Fra denne Tid var Slesvig da et uadskilleligt Led af Danmark, underkastet fuldt ud den danske Konges Enevoldsmagt, saaledes som han havde faaet den overdraget i 1660, medens Baandet mellem Slesvig og Holsten var brudt.

Schleidens Piece ramte Reformpartiet i Holsten paa dets ømmeste Punkt; havde han Ret i, at Kongeloven gjaldt i Slesvig, syntes al Mulighed til at opnaa selv en beskeden stændersk Frihed lukket for dette Land. Den lille flygtige Skizze blev da imødegaaet af Professor Falck i en yderst lærd Undersøgelse: „Das Herzogthum Schleswig in seinem gegenwärtigen Verhältniss zu dem Königreich Dännemark und zu dem Herzogthum Holstein". Særdeles udførligt og med alle videnskabelige Vaaben søgte Falck heri at føre de nærmere Beviser for, hvad Dahlmann havde udtalt i faa Ord. Han paaviste, at naar 1658 baade Gottorperen og Kongen fik Souverainitet i Slesvig, betød Souverainitet her Lensfrihed; naar Kongen af Danmark derimod i 1660 opnaaede Souverainitet i Danmark, betød dette Arveenevoldsmagt. Dette sidste fik dog ingen Følger for Hertugdømmet; det var en Magtfylde, som overdroges den danske Konge af hans Undersaatter paa en Tid, da Slesvig allerede var helt udskilt fra Riget, og naar der i den følgende Tid i Slesvig var Tale om Souverainitet, var dette da altid i Betydning af Lensfrihed, medens jo ogsaa Stadfæstelsen af Stændernes gamle Friheder, Afholdelsen af Landdage og andet tilstrækkeligt viste, at Kongen her ikke havde enevældig Magt. Deri gjorde nu heller ikke Hyldingen i 1721 nogen Forandring. Anonymen havde Uret i at paastaa, at Undersaatterne ved den Lejlighed havde anerkendt Kongeloven som Rettesnor for deres Forhold til Kongen; for at godtgøre det havde han benyttet et haandskrevet Exemplar af den aflagte Ed, hvori der stod, at man svor „secundum tenorem Legis regiæ dem Könige und seinen Successoren treu zu sein"; men i de trykte Exemplarer af Eden var Ordstillingen anderledes; Kongeloven nævntes i Forbindelse med Efterfølgerne, og det var Kongelovens Arvefølge, Undersaatterne anerkendte, ikke selve Loven. Dette fremgik ligeledes af det Patent, der laa bag ved Hyldingen;

Kongen havde deri erklæret, at han vilde forene den nyvundne Fyrsteandel med sin egen, men ikke sagt et Ord om at ville forene Slesvig med Danmark.

Falcks Skrift fremkaldte en Udtalelse fra rent dansk Side, idet Statsretslæreren J. F. W. Schlegel udsendte en lille fransk Piece: „Aperçu sur la liaison politique entre les duchés de Slesvick et de Holstein". Overfor Falck holdt han heri paa, at Forbindelsen mellem Slesvig og Danmark aldrig var blevet brudt; 1658 betød ikke fuld Adskillelse, thi Souverainiteten blev da kun overdraget Gottorperen og Kongen selv for deres Mandsarvinger, og naar disse uddøde, vilde Landet atter glide ind under den danske Krone. Hvad 1721 angaar, hældede Schlegel vel til at give Falck Ret i hans Fortolkning af, hvad Anførelsen af Kongeloven gik ud paa, men han betonede, at en Arvefølge efter Kongeloven betød en Ændring i Slesvigs Statsret; ogsaa Kvindelinierne havde fra nu af Arveret her, og den indtraadte Ændring medførte da en Adskillelse fra Holsten, hvori Mandslinien vedblivende stod som eneberettiget, en Tilknytning til Kronen. Det samme fandt Schlegel ogsaa i Edens Ord om, at Kongen havde inkorporeret den fyrstelige Andel i sin Krone som et i onde Tider løsrevet Stykke, idet han tilføjede: „la lettre patente est conçne à peu près dans les mêmes termes".

Falck udgav selv dette Skrift i tysk Oversættelse, og han inkasserede med Glæde, at den danske Forfatter havde sluttet sig til ham i det, der var det praktisk vigtige Punkt, nemlig at Kongeloven som saadan ikke var indført i Slesvig. Han bestred derimod Schlegels Ytringer om den nærmere Tilknytning til Kronen, idet han atter betonede, at hele Akten 1721 ene drejede sig om at inkorporere den hertugelige Del i den kongelige, og at denne saaledes derved ikke kunde komme i nærmere Forhold til Danmark, end hin forud var. Spørgsmaalet om den hvilende Lenshøjhed fra 1658 og om hvad der muligt kunde ligge i den 1721 fremkomne Forskel i Arvefølgen, afviste han at drøfte nærmere, da disse Spørgsmaal ikke havde nogen øjeblikkelig Interesse.

I denne Meningsudveksling fra 1815—16 spirer den siden saa skarpe Modsætning i Opfattelsen af Akterne fra 1721, og det

viste sig allerede dengang, at de holstenske Lærde bevægede sig paa den slesvigske Statsrets Omraade med en helt anden Sikkerhed end de danske. Skæbnesvangert blev det, hvorledes man i Danmark tog Stilling til Falcks Skrift. Fra første Færd af angreb man hans Forstaaelse af Tildragelserne i 1721, men til Gengæld bøjede man sig stiltiende eller aabenlyst for det væsentligste i hans Argumentation, hvad angaar Tiden forud. Man anerkendte, at baade Hertugdelens og Kongeandelens Retsstilling forud for 1721 beroede paa Souverainitetserklæringerne fra 1658, og naar Schlegel med god Grund betonede, at Baandet med Danmark derved ikke blev helt brudt, var dette ikke noget, der kunde bidrage til Forstaaelse af Situationen i 1721, da endnu baade Frederik III's og Gottorpernes Mandslinie stod i fuldt Flor. Fra dansk Side var det indrømmet, at i alt Fald indtil 1721 havde kun Mandslinien Arveret i Hertugdømmet.

Hermed var Stillingen givet, da den store Strid begyndte en halv Menneskealder senere. Lornsen rejste den slesvigholstenske Bevægelse; i 1837 lod Hertugen af Augustenborg Cartheuser fremstille den Paastand, som han havde taget i Arv fra sin Fader, at Mandslinien alene havde Ret til baade Slesvig og Holsten, og faa Aar efter blev hans Program grebet af hele det slesvigholstenske Parti. Mod alt dette satte man i Danmark først og sidst en Henvisning til, hvad der var sket i 1721, den da foretagne Inkorporation af Slesvig i Danmarks Krone, den Ed paa Kongelovens Arvefølge, som var aflagt af Undersaatterne og blandt dem ogsaa af det daværende Hoved for Augustenborgerne. Saaledes blev Fortolkningen af Akterne fra 1721 Midtpunktet i hele Striden, men ihvorvel man forstod dem paa den mest modsatte Maade, var der dog eet, hvorom man var enig, og det var den Opfattelse af Tilstanden forud for Akterne, som Falck havde fremsat i 1816 og som man ikke havde bestridt fra dansk Side. Med Rette kunde Samwer i 1842 udtale, at bægge Parter i deres Fortolkninger gik ud „von einem Zustande, worüber man einig ist".

Den fælles Forudsætning var denne, at forud for Hyldingen i 1721 var Slesvigs Retsstilling bestemt af Souverainitets-

erklæringerne fra 1658, eller med andre Ord, Kongen besad sin Andel af Hertugdømmet med fuld Souverainitet, udskilt fra Kronen og med Arvefølge ene for Mandslinien. Slesvigholstenerne udtalte dette skarpere og klarere, end man gjorde i Danmark, hvor man selvfølgelig aldrig var tilbøjelig til at sige det samme som Modparten; ingen dansk Forfatter har dog taget Afstand fra denne Opfattelse, Flertallet har vedkendt sig den mere eller mindre tydeligt, og efterat Striden har mistet sin praktiske Betydning, har A. D. Jørgensen givet den sin mest uforbeholdne Tilslutning [1].

Naar vi nu vender os til at se, hvorledes Slesvigholstenerne og de danske Forfattere med denne Baggrund søgte at forstaa Akterne fra 1721, vil vi begynde med den slesvigholstenske Fortolkning. Til en vis Grad gør man dog denne Uret ved at behandle den først; det var fra dansk Side, at man skød Tildragelserne i 1721 frem i forreste Linie, og den Opgave, der her stilledes Slesvigholstenerne, var da nærmest den negative, at vise, at Akterne ikke indeholdt det, som man paastod i Danmark. Imidlertid finder vi hos de bedste af dem en saa systematisk Udlæggelse af Akterne, at man overfor den hurtigst kan faa Rede paa Fortolkningens stærke og svage Sider [2].

Slesvigholstenerne tog deres Udgangspunkt i det Patent, hvori Frederik IV udtalte sin kongelige Vilje, og i Patentet byggede de atter i første Linie paa Kongens Hovedbeslutning. Naar Kongen erklærede, at han vilde „forene og inkorporere den fyrstelige Andel med sin egen“, var dette ikke til at mis-

[1] Jørgensen berører endda, saavidt jeg ser, intetsteds den Nuance i Opfattelsen af Souverainitetsakterne, der dog var fremtraadt mellem Falck og Schlegel, Spørgsmaalet om Danmarks hvilende Lenshøjhed. Det var derimod noget fremme i Fyrrerne uden forøvrigt at blive betonet saa stærkt, som der egentlig havde været Grund til; man var saa glad over 1721, at man ikke lagde Vægt paa, hvad andre Vaaben man kunde have.

[2] Det fyldigste og alsidigste Udtryk for Slesvigholstenernes Opfattelse er „Kielerprofessorerne“s Kritik af den kongelige Kommissions Betænkning fra 1846 i Skriftet „Staats- und Erbrecht des Herzogthums Schleswig“, blandt hvis Forfattere er Falck, Droysen, Waitz og L. Stein. Fra Tiden før det aabne Brev maa fremhæves Samwer's „Die Staatserbfolge des Herzogthums Schleswig“ (1844).

forstaa; han vilde forene hele Hertugdømmet fast under sin Eneregering og fremtidig herske her paa de samme Vilkaar, hvorunder han før havde haft den kongelige Andel. Om disse Vilkaar var der jo netop fuld Enighed, og naar Kongedelens Retsstilling nu udvidedes til at gælde hele Hertugdømmet, betød det altsaa, at Kongen fremtidig vilde være Slesvigs eneste souveraine Landsherre, saaledes som han da ogsaa udtrykkeligt betegnede sig i Patentet. Slesvigs Stilling til Danmark var dermed givet: Kongen havde det med fuld Souverainitet, d. v. s. lensfrit. Arvefølgen var ligeledes givet; det maatte være den hidtil i den kongelige Andel herskende, d. v. s. Arveret for Mandslinien, nærmere ordnet ved Primogeniturstatutet af 1650. Saaledes viste da allerede denne Kongens Hovedbeslutning, at al Tale om en Inkorporation af Slesvig i Danmark, om en Forandring af Arvefølgen var ganske urimelig.

Med denne Forstaaelse af Kongens Beslutning og hvad den betød, stemte det nu godt, at Kongen paabød Edsaflæggelse af Undersaatterne i den forhen fyrstelige Andel og dertil af Ridderskab og Prælater; det var da kun saadanne, der skulde tages i Ed, som tidligere enten slet ikke havde staaet under Kongen eller havde staaet under hans og Hertugens Fællesregimente. I den gammelkongelige Del forlangtes derimod ikke nogen ny Edsaflæggelse, hvad der jo var ganske naturligt og et yderligere Bevis paa, at Retsforholdene i denne Del blev uforandrede.

I hele Patentet var der overhovedet kun en eneste Sætning, som ikke let og utvungent passede til den slesvigholstenske Opfattelse, Betegnelsen af den fyrstelige Andel som „et fra den danske Krone i onde Tider løsrevet Pertinens“, som Kongen „igen“ tog i Besiddelse. Overfor den gjorde man først opmærksom paa, at den stod i den indledende historiske Motivering, ikke i Patentets egentlige dispositive Del, og forøvrigt hævdede man, at denne Sætning dog umuligt kunde staa i Strid med, hvad der udtaltes i selve den kongelige Beslutning. Naar det af denne fremgik, at Hertugandelen sammensmeltedes med den kongelige, medens denne selv ikke undergik nogen Ændring,

kunde man i Ordene fra Indledningen kun se en historisk Notits, som jo ogsaa indeholdt en Sandhed; ved Souverainitetserklæringen 1658 var den fyrstelige Andel netop blevet revet løs fra Kronen.

Idet Slesvigholstenerne fra Patentet vendte sig til Edsformlen, hævdede de med god Grund, at denne i statsretlig Betydning stod tilbage for Patentet, da den jo kun var en simpel Følge af dette, og fremdeles, at man paa Forhaand maatte gaa ud fra, at Eden ikke kunde udtrykke noget andet end, hvad Kongen i Patentet havde forkyndt som sin Hensigt og Vilje. Dertil passede det nu godt nok, naar Edsformlen gengav den kongelige Beslutning saaledes, at Kongen „havde fundet for godt at forene den fyrstelige Andel med sin", men vanskeligere var det at komme til Rette med Fortsættelsen: „og inkorporere den i sin Krone for evigt som et gammelt, injuria temporum afrevet Stykke". Her taltes jo om noget mere eller noget helt andet end i Patentet, om en Inkorporation ikke i Kongedelen, men i Kronen. Men, sagde man, om en Inkorporation i Danmark er der i det mindste ikke Tale, og en saadan vilde jo ogsaa være ganske uforenelig med Patentet. Her nævnes „Kronen", d. v. s. et Begreb, hvorunder alle Kongens Lande sammenfattedes uden Hensyn til den statsretligt forskellige Karakter, som hans Herredømme kunde have i det ene eller det andet.

Saaledes naaede man da til Edsformlens Ord om Troskab mod „Kongen og hans Efterfølgere *secundum tenorem Legis regiæ*", og her mødte Slesvigholstenernes Fortolkning sin største Vanskelighed. Fra dansk Side havde man aldrig været i Tvivl om, at Lex regia kun kunde betyde Kongeloven, og den samme Forstaaelse havde man længe ogsaa haft i Tyskland; vi har set den hos Falck i 1816, ja endnu i 1831 havde han udtalt den samme Opfattelse i sin slesvigholstenske Privatret. Men „Efterfølgere efter Kongelovens Lydende" syntes jo at maatte betyde, at man anerkendte ogsaa Kvindelinierne som arveberettigede, og hvorledes kunde dette være muligt efter alt, hvad der ellers stod i Akterne fra 1721? Kongen lagde Hertugdelen ind under sin egen, dennes Retsforhold ændredes ikke, og i den gjaldt, det stod jo fast, kun Mandsliniens Arveret; hvor kunde Kongen da

kræve Ed paa Arvefølge efter den danske Kongelov, en Lov, som slet ikke havde faaet nogen Betydning for Slesvig?

Fra 1840 fastholdt de fleste Slesvigholstenere derfor, at Edsformlen umuligt kunde mene den danske Kongelov; vanskeligere var det at sige, hvad det dog kunde være for en Lex regia, der her henvistes til, og de forsigtigste af Fortolkerne lod dette staa hen i det uvisse. Nogle mente, at der ved Lex regia mentes selve det kongelige Patent, paa hvilket hele Eden hvilede, men det var ret umuligt at finde Sidestykker til en saadan Sprogbrug. Andre paastod, at denne Lov maatte være Primogeniturstatutet fra 1650; en Lex regia, der skulde gælde i Hertugdømmet, maatte jo være en af en dansk Konge som Hertug udstedt Lov, og af Sammenhængen fremgik, at Loven maatte dreje sig om Arvefølgen. Fuldt tilfreds var man dog ingenlunde med saadanne Forklaringer, og Kielerprofessorerne indrømmede endog, at Frederik IV ved at lade Lex regia nævne maaske selv havde tænkt paa den danske Kongelov, men fastholdt, at Undersaatterne dog ikke kunde forstaa det paa samme Maade.

Paa en helt anden Vej slog Cartheuser ind i et Skrift fra 1846[1], idet han erklærede, at Lex regia nok betød Kongeloven, men at Henvisningen til denne maatte forstaas indskrænkende, saa vist som alt andet viste, at der ikke var paatænkt nogen Ændring af Arvefølgen; „Efterfølgere efter Kongelovens Lydende" betød da kun, at denne Lov viste Arvefølgens Orden, saa langt Arveretten gjaldt, altsaa indenfor Mandslinien[2], hvad Kongen saa meget roligere kunde lade Undersaatterne sværge paa, som der i den Henseende ikke var Forskel paa den danske Kongelov og det i Hertugdømmet forud gældende Primogeniturstatut. Cartheuser er sikkert her ligesom ni Aar før Augustenborgernes Ordfører, og det har sin Interesse, at disse, som stod det danske Kongehus saa nær, har indset, at man ikke kunde komme bort

[1]) „Dänemarck und die Hertzogthümer Schleswig und Holstein. Wiederlegung des Commissions Gutachtens".

[2]) Paa ganske tilsvarende Maade er det jo, at A. D. Jørgensen forklarer Kongelovens Nævnelse i Forbindelse med Slesvig 1694—96, saaledes som det er berørt foran S. 33.

fra, at Frederik IV, naar han nævnte Lex regia, umuligt kunde tænke paa andet end den danske Kongelov. —

Dette er da Slesvigholstenernes Fortolkning af Akterne fra 1721. Det maa anerkendes, at Fortolkningen er systematisk og methodisk; man søger efter Evne at trænge ind i Akternes Mening, opleder Hovedtanken og stræber derudfra at forstaa Enkelthederne. Naar man fra dansk Side har fordømt den i saa stærke Ord, var det først og sidst, fordi Slesvigholstenerne nægtede, at Lex regia kunde være Kongeloven; men man bør ikke være blind for, at dette var en ganske konsekvent Slutning ud fra de givne Forudsætninger. Slesvigholstenerne havde jo virkelig Ret i, at Patentet ene gik ud paa at indlemme Hertugdelen i den kongelige Andel, medens dennes statsretlige Stilling ikke undergik den mindste Ændring, altsaa efter 1721 blev som den var før dette Aar; naar man da ogsaa fra dansk Side fastholdt, at forud for 1721 gjaldt her kun Mandsliniens Arveret, var det i Virkeligheden ganske ubegribeligt, at Kongen kunde lade Undersaatterne aflægge Ed paa en Arvefølge efter den danske Kongelov. Patentet antydede jo ingensomhelst Ændring i Arvefølgen, og at Kongen skulde have villet indsmugle en saadan ved Edsformlen, var dog en umulig Tanke.

Maa man ud fra den givne Forudsætning yde Slesvigholstenernes Fortolkningsforsøg en relativ Anerkendelse, kan der dog ikke være Tvivl om, at de ikke har faaet fat i Akternes egentlige Mening. De kunde i Virkeligheden allerede ikke komme til Rette med Sætningerne om „Pertinens af Danmarks Krone“, „Inkorporation i Kronen“, og naar de konsekvent førtes til at nægte, at Lex regia betyder Kongeloven, er dette saa usandsynligt, at de selv halvvejs maatte indrømme det, og de andre Tydninger af Edens Lex regia saa urimelige, at de end ikke indbyrdes kunde enes om, hvilken der burde foretrækkes. Den augustenborgske Bifortolkning endelig vandt allerede i Tyskland ikke synderlig Tilslutning, og det var jo ogsaa ganske utilbørligt at underlægge Ordene om Arvefølge efter Kongeloven en Indskrænkning, som slet ikke havde noget Støttepunkt i Edens øvrige Udtryk.

Jeg vender mig nu til den **danske Fortolkning**, og naar jeg dvæler mere ved den, er det let forstaaeligt. At vise Fejlene ved den slesvigholstenske Opfattelse kan i alt Fald i Danmark gøres i stor Korthed; men vil man paapege Manglerne ved den danske, maa man analysere den i alle Enkeltheder. Dertil kommer, at den danske Fortolkning nødvendigvis maatte faa en helt anden Karakter end den slesvigholstenske. Denne kunde følge Akterne helt igennem og fortolke dem paa en Maade, ved hvilken den virkelig fik Hovedpunkterne frem; saa naaede den tilsidst til Edsformlens *secundum tenorem Legis regiæ*, og paa disse Ord strandede den fuldstændigt. Dette indsaa man i Danmark; med Rette holdt man fast ved, at Lex regia kun kunde betyde Kongeloven, og at en Ed til Efterfølgerne efter Kongeloven betød Anerkendelse af ogsaa Kvindeliniernes Arveret. Fra dette faste Punkt søgte man da at forstaa alt andet i Akterne; men det er let at se, at dette var at komme ganske skævt ind paa Fortolkningen; i Stedet for at begynde med Patentet, gik man ud fra Eden, skønt denne aflagdes i Henhold til Patentet og selv paaberaabte sig dette. Den danske Fortolkning blev derved helt anderledes springende og indviklet end den slesvigholstenske, og at følge den kræver ogsaa mere Plads.

Eden viser, sagde man fra dansk Side, at Kongelovens Arvefølge indførtes, og dertil passede det nu fortræffeligt, at der i Eden ogsaa taltes om en Inkorporation i Kronen; en Ed paa den i Danmark gældende Arvefølge var en naturlig Konsekvens af en Indlemmelse i Kronen. Imidlertid var det jo faktisk, at Eden kun blev aflagt af Gottorpernes tidligere Undersaatter, og at det, som Kongen efter Eden inkorporerede i Kronen, ogsaa kun var den forhen fyrstelige Andel. Naar man nu i Enighed med Slesvigholstenerne gik ud fra, at før 1721 var den kongelige Andel netop adskilt fra Kronen, og at der i denne forud kun var Arveret for Kongens Mandslinie, mødte man store Vanskeligheder. Hvorledes kunde Edsaflæggelsen faa nogen Betydning for den kongelige Andel, hvori der ikke aflagdes Ed? Hvorledes kunde Fyrstedelens Inkorporation i Kronen drage nogen Følge med sig for Kongedelen?

For at finde Svaret herpaa maatte man fra Edsformlen søge over til Patentet og stræbe i dette at finde noget, der kunde vise, at det drejede sig ikke om Fyrsteandelen, men om hele Slesvig. Hvad man fandt, var ikke meget. Man læste Kongens Udtalelse om, at de to Stormagter havde garanteret ham den „rolige Besiddelse af hele Hertugdømmet Slesvig“, og denne Sætning blev ogsaa anført med stor Tilfredsstillelse, medens man oftest undlod at anføre Eftersætningen: „og følgelig ogsaa den forhen fyrstelige Andel“, som viste, hvad det ene kom an paa som Motiv for den følgende Disposition; i Sammenhæng dermed fortolkede man, som det ovenfor er omtalt, selve Garantiakterne som virkelig gældende hele Hertugdømmet, medens de netop, til Trods for Patentets Ord, ene gælder Hertugdelen. Fremdeles fandt man, at Kongen udtalte, at han vilde have Hylding af „Hertugdømmets samtlige Stænder“. Dette var jo bedre, men som vi før har set, er denne Sætning ganske i Strid med, hvad der staar længer fremme i Patentet om Befalingerne, og det var jo en Kendsgerning, at Eden til Trods for disse Ord ikke blev aflagt i den kongelige Andel. I selve Akterne var det da umuligt at finde noget, der viste, at de drejede sig om det hele Hertugdømme.

Saa søgte man ude fra at finde Hjælp, og man opstillede den Theori, at Edsaflæggelsen gjaldt for hele Hertugdømmet, fordi Ridderskabet svor paa alles Vegne. Ridderskabet, sagde man, var Hertugdømmets politiske Repræsentation; naar Kongen indkaldte det til at møde og hylde paa Gottorp Slot, var det som Landdag, og den Ed, det aflagde, bandt alle Indbyggerne i hele Hertugdømmet, baade i den fyrstelige og i den kongelige Andel. Denne Landdagstheori opkom allerede tidlig, men den er udførligst fremstillet og forsvaret af A. D. Jørgensen.

I selve Akterne kunde Theorien kun finde ringe Støtte. Man byggede dog paa den nysomtalte Sætning om Hylding af „Hertugdømmets samtlige Stænder“, men det er let at se, at Grundlaget svigter, thi i denne Sætning forklares „Stænder“ nærmere som „Prælater, Ridderskab, Stæder, Amts- og Landskabs-Indbyggere og Undersaatter“, altsaa meget mere end

Ridderskabet. Med Rette begynder Jørgensen da for at begrunde Theorien ude fra og opstiller den Lære, at det lige fra Valgrettens Tid var en vedtaget Skik, at ethvert Hertugskifte konstateredes af en Landdag; han mener derfor, at der ikke kan være Tvivl om, at den til Hyldingen paa Gottorp indkaldte Forsamling maa være en saadan Landdag, „skønt Ordet ikke bruges eller vel endog omhyggelig undgaas".

Det ligger i det sidste, at Theorien ikke kan bevises direkte for 1721; det er en Hypothese, der hviler paa, at det var staaende Skik, at en ny Hertug blev hyldet paa en Landdag. Saa sikkert som det end er, at dette var den gamle Sædvane, lige saa klart er det dog allerede efter Jørgensens Fremstilling, at Skikken i Tiden nærmest før 1721 var blevet meget daarligt overholdt. Han finder, at Kristian V blev hyldet paa en Landdag; ved det næste Hertugskifte bliver der i Stedet kun Tale om „eine absonderliche Convocation", og Mødet kommer end ikke i Stand; de to næste Hertuger, Kong Frederik IV og Karl Frederik, bliver slet ikke hyldede. Man ser, at Jørgensen i de sidste 50 Aar forud for 1721 kun kan finde en eneste Hyldingslanddag, og saa er det endda saaledes, at denne ene ikke existerer; Kristian V blev netop ikke hyldet paa en Landdag, men af „eine absonderliche Convocation", udskrevet og afholdt faa Dage før Landdagen traadte sammen[1].

[1]) Efter Frederik III's Død holdtes der en Landdag i Sommeren 1670; Kristian V erklærede imidlertid, at han var hindret i at møde. En ny Landdag udskreves til at holdes 3. Juni 1671 i Kiel, men Kongen sørgede for, at Hyldingen ikke kom til at foregaa her; ved et Patent af 16. Maj stævnedes Stænderne til forinden at møde i Rendsborg d. 29. Maj til „eine absonderliche Convocation", da Kongen ønskede at modtage Arvehyldingen endnu før den forestaaende Landdag. Saaledes var Hyldingen udsondret fra Landdagen, og heller ikke indfandt Kongen sig personlig; hans Raader meddelte Adelen — Stæderne var paa Grund af den korte Tilsigelsesfrist ikke mødt —, at Kongen atter var hindret, men at hans Statholder vilde modtage den skyldige Homagialpligt gennem en edelig Revers skriftlig og tillige udlevere dem den kgl. Stadfæstelse paa Privilegierne. Adelen vred sig under denne Ydmygelse; de søgte at faa Hyldingen opsat til Landdagen, og bad om, at Kongen dog forud vilde afhjælpe deres Besværinger. Men de kongelige Raader var ikke til at rokke; man stredes et Par Dage, saa gav Stænderne efter, og d. 2. Juni fandt Hyldingen Sted; Adelen afgav sin

Sagen er den, at Landdagshyldingen var en af Kongerne højst hadet Skik, som de derfor efter Sonverainitetens Indførelse ivrig søgte at komme bort fra, og det var ikke saa underligt, siden Hyldingen i denne Form netop betød Anerkendelse af Fyrstens Pligter overfor Undersaatterne; Hertugen fremstillede sig til Hylding, men maatte først høre Stændernes Besværinger og love at afhjælpe dem; saa maatte han aflægge Ed paa Landenes Privilegier, og først derefter blev han anerkendt som Hertug ved Hylding. At alt dette var overordentlig stødende i de souveraine danske Kongers Øjne, er jo let at fatte; det var, som Jørgensen med Rette siger, en Akt, som svarede til Kongevalget og Haandfæstningens Vedtagelse i Kongeriget. Kristian V bryder da med den gamle Skik, og siden undgaar man at genoptage den.

Det turde være ganske klart, at den ude fra hentede Grund til i Ridderskabets Hylding paa Gottorp at se en Landdag, mister al tvingende Kraft; for at tro, at Frederik IV har søgt en Landdagshylding, maa der anderledes positive Beviser end at sige, at det var en gammel Skik. Landdagshyldingen var modsat en forladt Skik, og Frederik IV havde jo i Gerningen vist, at han stod overfor dette Spørgsmaal paa samme Maade som Faderen, der i et af sine Testamenter siger netop om Slesvig og Holsten: „en formel Hylding, som udi en souverain Arveregering ej bør at ske". Og i selve Akterne fra 1721 ligger da ogsaa klare Beviser for, at Ridderskabet paa Gottorp ikke kan opfattes som Landdag. Det er jo allerede mærkeligt, at man, hvis Ridderskabets Ed gjaldt for alle Indbyggerne, alligevel krævede Ed af Indbyggerne i Fyrstedelen; Jørgensen svarer, at det ene er en politisk Hyldingsed, det andet en Troskabsed, men denne ny Hypothese, der skal redde den første, er mere

skriftlige Edsforpligtelse, og ikke forud, men „in ipso actu" modtog den Privilegiestadfæstelsen, som Kongen forlods havde underskrevet, og hvori Datum nu tilføjedes. Bagefter opdagedes det endda, at Kongen end ikke havde afgivet den sædvanlige Edspligt skriftlig, men kun stadfæstet Privilegierne „an Eydes Statt". — Ipsens Skildring (Die alten Landtagen der Herzogthümer, S. 355 ff.) er her væsentlig udfyldt og berigtiget efter Akterne i Rigsarkivet.

end usandsynlig, siden bægge Parters Ed Ord til andet er enslydende. Afgørende er dog selve Edsformlens Udtryksmaade. Jørgensen siger, at naar Forsamlingen paa Gottorp hyldede Kong Frederik IV, saa var det ikke enkelte Mænd, hver i sit eget Navn og paa egne Vegne, men det var Hertugdømmets Stænder. Nu lyder jo imidlertid Edsformlen netop paa enkelte Mænd: *Ich Endesbenandter von der Ritterschaft*. En Rigsdagsbeslutning fremkommer ikke, selv om alle Rigsdagens Medlemmer hver for sig afgiver ligelydende Erklæringer, og at Frederik IV netop ikke vilde have Ridderskabets Hylding opfattet som en Akt af Stænderne, eller blot af en Korporation, udtales skarpt i dette Edsformlens: Ich.

Vi kommer siden tilbage til Landdagstheorien, naar vi skal inddrage Betænkningerne og Koncepterne i vor Undersøgelse, og det skal da vise sig, at Theorien ganske kan modbevises. Foreløbig kan jeg nøjes med at sige, at den efter sin Karakter kun kan blive en Gætning, hentet ude fra, og at denne Gætning har al Sandsynlighed imod sig.

Hvad man vilde godtgøre ved Landdagshypothesen, var jo dette, at idet Ridderskabet aflagde Eden paa alle Indbyggernes Vegne, blev derved hele Hertugdømmet underkastet Arveretten efter Kongeloven. Men der laa mere deri. At Arveretten herved udstraktes til Kvinderne i Modsætning til det før herskende Forhold, blev ved Landdagens Ed stadfæstet af Landet; Landdagen er „retsstiftende“, siger Jørgensen, Landdagseden har „en grundlovgivende Karakter“; den indgribende Ændring i Arvefølgen, hvorved Agnaternes Rettigheder skødes til Side, stadfæstes ved Landdagens Ed, som netop ved at paaberaabe sig Patentet og derved tilegne sig dettes Indhold viser, at det er Meningen at foretage en Forfatningsændring.

Jeg tror, at man efter det foregaaende vil fatte, hvor fuldkomment alle disse Tanker strider mod Frederik IV's Opfattelse af Stillingen; han befaler, Undersaatterne skal lystre; at de ved deres Ed skulde stadfæste og give Retskraft til hans souveraine Vilje, vilde have været ham en ganske afskylig Ide. Selv om vi imidlertid gaar ind paa Tankegangen, er det jo dog klart,

at Edsaflæggelsen ikke er nok til at forklare, hvad der skete i 1721. Edsaflæggelsen foregaar efter Kongens Ordre; Edsformlen paaberaaber sig Patentet; idet Ridderskabet sværger, yder det sin og Landets Tilslutning til Kongens Beslutning. Men vi vises da stadig tilbage til Kongens Vilje, udtalt i Patentet. Man kunde ikke nøjes med Landdagstheorien, men maatte yderligere bevise, at Kongen i sit Patent havde udtalt det, som Ridderskabet stadfæstede ved sin Ed, Indførelsen i hele Slesvig af Kongelovens Arvefølge. Nu var det jo imidlertid sikkert og vist, at Patentet ikke nævnte Lex regia eller overhovedet gik ind paa Arvefølgen. Saa maatte man da i Stedet se at finde en Udtalelse, hvoraf Arvefølgens Ændring fulgte som Konsekvens, og selve Edsformlen viste her Vej, idet den talte om en Inkorporation i Kronen, rigtignok kun af den fyrstelige Andel. Landdagstheorien krævede saaledes for at gøre Nytte, at man godtgjorde, at ved Patentet indlemmede Kongen hele Sønderjylland i sin Krone. Her mødte den danske Opfattelse sin sidste og afgørende Vanskelighed.

Naar man spørger om, hvorledes man klarede denne Vanskelighed, maa Svaret ærligt være, at med vistnok kun een Undtagelse tog man yderst løst paa dette Hovedpunkt Patentets tydelige Ord var jo, at Kongen vilde forene og inkorporere den fyrstelige Andel med den kongelige; naar man heraf skulde udlæse, at Kongen vilde inkorporere hele Slesvig i Kronen, var det paa Forhaand givet, at man kun kunde naa Maalet ad underlige Veje. Man kunde, som Kr. Paulsen i 1836, sige, at „da Kongen havde til Hensigt at forene den fyrstelige Del med sin Del, saa maa i den gamle kongelige Del den samme Arvefølge finde Sted“[1], eller paa anden Maade lade Arvefølgens

[1]) Paulsen: Für Dänemark und für Holstein S. 26. I Skriftet fra 1832 (Über Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig S. 56) havde han derimod nærmest ment, at kun den tidligere Hertugdel var erhvervet for Kronen og delte dennes Arvegang, medens Mandslinien alene havde Arveret til den gammelkongelige Del. Eet Aar tidligere havde derimod Wimpfen samme Theori som Paulsen i hans andet Skrift (Wimpfen: Über die staatrechtlichen Verhaltnisse der Herzogthümer, 1831, S. 13: Es lag in der Natur der Verhältnisse, dass die in Hinsicht des fürstlichen Antheils

Ændring følge af sig selv; men dette var jo klarligt nok løs Tale. Eller man kunde citere Patentets Ord, saaledes at de kom til at lyde som det, man mente burde staa deri. Man kunde som Estrup sige, at Frederik IV „genvandt med Krigens Ret Besiddelsen af Hertugdømmet Slesvig, hvilket han med Rette kalder et i besværlige Tider Kronen frarevet Pertinens", og man kunde tilføje en Sidehenvisning til Patentet; men i dette vilde man rigtignok se, at det ikke var Hertugdømmet, men ene den fyrstelige Andel, der karakteriseres saaledes. Eller man kunde som Dirckinck-Holmfeld sige: „Ved Patentet af 22. Aug. 1721 erklærede Kongen, at . . . da hele Hertugdømmet Slesvig var garanteret ham og hans Efterfølgere i Kongeriget, inkorporerede han det i sit Kongerige for at blive besiddet med fuld Souverainitet efter Kongeloven"; men i Patentet nævntes rigtignok hverken Kongeriget eller Kongeloven, og intetsteds stod der noget om, at hele Hertugdømmet blev inkorporeret[1]. Dette kun som Exempler.

Den eneste Undtagelse er den Kommission, som Kristian VIII nedsatte, og af hvis Overvejelser det aabne Brev fremgik. Denne Kommission tog rigtigt Sigte paa selve Hovedbeslutningen i Patentet og erklærede, at det af den klarlig fremgik, at Kongen inkorporerede hele Hertugdømmet i Kronen. Naar der nemlig stod: „selbigen Antheil mit dem Unsrigen zu vereinigen und zu incorporiren", saa maatte dette forstaas saaledes: „selbigen Antheil mit dem Königlichen zu vereinigen und zugleich mit dem Königlichen zu incorporiren", nemlig „Dero Crohn". At Sætningen kun kunde forstaas paa denne Maade, laa deri, sagde Kommissionen, at Kongen forud havde udtalt, at han havde taget Fyrsteandelen i Besiddelse som et den danske Krone frakommet Pertinens; det kunde derimod ikke være Meningen, at

ausgesprochene Vereinigung mit Dänemarck auch für den königlichen Antheil eintreten musste; S. 14 erklærer han, at Primogeniturloven af 1650 maatte komme til Anvendelse, hvis Forandringen i 1721 ene gik ud paa at forene den fyrstelige Andel med den kongelige).

[1]) Estrup i Dansk Ugeskrift 2. Række, III (1843), S. 91. Dirckinck-Holmfeld: Essai hist. sur la question de la succession du Royaume de Dannemark, 1844, S. 20.

Kongen vilde inkorporere de to Dele af Slesvig med hinanden, allerede af den Grund, at Slesvig jo forud udgjorde eet Korpus, og Sproget selv viste det samme; thi „man inkorporerer ikke et Land med (mit) et andet, men i et andet (dem anderen), uden naar man inkorporerer bægge i et tredje, og dette sidste kan her kun være Danmark“[1].

Om denne Fortolkning har Jørgensen fældet den Dom, at den „strider mod al sproglig Logik og mod Tidens bevislige Talebrug“[2], og deri har han jo sikkerlig Ret. Fortolkningen har kun een virkelig Støtte, den, at man ikke kan sige „inkorporere med“, og Jørgensen har rigtig godtgjort, at man i Datiden netop sagde saaledes. At man forøvrigt i denne Sætning skulde kunne underforstaa: (inkorporere) i Kronen, et Ord, som var blevet brugt rent i Forbigaaende flere Linier forud og her kun i den Sammenhæng: „Fyrsteandelen som et løsrevet Pertinens fra Danmarks Krone“, er jo ganske utroligt. Men der er sikkert ingen Grund til at dvæle videre derved, saa meget mindre som Fortolkningens Urigtighed positivt kan godtgøres gennem Studiet af Koncepterne.

Gal var Fortolkningen, og dog bør det med Anerkendelse siges, at disse Kronjurister i det mindste har forsøgt ved en klart udtalt Ordfortolkning at vise, at Patentet udsagde det, som man mente skulde ligge deri. Jeg priser dem, fordi de dog ikke er gaaet udenom det afgørende Spørgsmaal, ikke har nøjedes med løse Ord eller urigtige Citater. Men, som allerede antydet, de staar vistnok ene; jeg kender i det mindste ikke noget andet Forsøg paa ved virkelig Ordfortolkning at forklare Patentets Mening i samme Retning. Ogsaa efter at Kommissionen

[1]) Kommissionens Betænkning i Ny Kollegialtidende 1846, S. 560. Naar det her desuden siges, at Kongen afgjort havde til Hensigt at ville inkorporere Hertugdømmet Slesvig, gaar det paa, hvad der foran (S. 557) var oplyst om Kongens Hensigt efter en egenhændig Erklæring af ham, „hvorved han ubetinget giver de Grunde, som talte for en saadan Indlemmelse, Fortrinet for dem, der var opstillede derimod“. Dette beror paa en ikke helt ærlig Benyttelse af en Udtalelse af Kongen, som vi siden kommer til at omtale.

[2]) Sml. Falcks Dom i 1846: „Diese Auslegung steht in einem entschiedenen Widerspruch mit den Gesetzen der Sprache und mit den Regeln der Logik“ (Gutachten über die Staatserbfolge im Hzth. Schleswig, S. 15).

havde udtalt sig, faldt man tilbage til de før den brugte Manerer. Molbech f. Ex. citerer Edens Ord om, at Kongen vilde forene den fyrstelige Del med sin og inkorporere den i sin Krone, og siger saa: „I disse Udtryk har Kongen tydeligt erklæret, at han i sin Egenskab af Landsherre forenede det hele Hertugdømme som en Statsdel med sin Krone"; man ser rigtignok hverken Tydeligheden eller hvorledes Delen bliver til det hele. Wegener refererer Patentet paa den Maade, at han simpelt hen overspringer Hoveddispositionen: at Kongen inkorporerer Fyrstedelen i sin; man faar derimod at vide, at Kongen har faaet garanteret Besiddelsen af hele Hertugdømmet (den følgende Indskrænkning nævnes ikke), og at han desaarsag kræver Hylding af samtlige Hertugdømmets Stænder[1]. Dette siges med de samme Udhævelser som her, og ingen kunde ganske vist gennem et saadant Referat faa Anelse om, at der var nogensomhelst Vanskelighed ved at fortolke denne Akt.

Ved første Øjekast synes A. D. Jørgensen at tage Sagen paa samme Vis. Naar han skal give Svaret paa, hvad det er, Landdagen stadfæster ved sin Ed (S. 154, Afh. S. 60), siger han, at Kongen kan hyldes som Enehertug i Modsætning til, at han før kun var Delingshertug, men han kan ogsaa hyldes som Konge og derved komme i et helt nyt Retsforhold til Landet. Og han fortsætter: „Om det er det ene eller det andet, afhænger af de i øvrigt brugte Udtryk og da først og fornemmelig af den udtrykkelige Tilkendegivelse af, at Kongen har villet indlemme Sønderjylland i sin Krone, som et i onde Tider løsrevet Ledemod". Det ligger her meget nær at tro, at disse sidste Ord skal staa saaledes i selve Patentet, saa meget mere som Jørgensen taler om „Indførelsen af dette i Eden og Patentet" og kalder det „det lykkelige Ord, som ikke kunde misforstaas, ikke kunde bortfortolkes". Men selv om Jørgensens

---

[1]) Molbech: Nyt hist. Tidsskrift I (1847), S. 413. Wegener: Om den evige Forbindelse mellem Slesvig og Danmark i statsretlig Henseende (Antislesvigholstenske Fragmenter X) S. 52 (to Sider efter siger Wegener: „Hr. Bunsen bærer sig snildere ad: han forbigaar aldeles de vigtigste Ord i Patentet og Edsformularen, som de slet ikke stod deri!").

Udtalelser kan, ja næsten maa forstaas paa den Maade, er det jo umuligt, at det kan være hans Mening; der staar jo faktisk ikke saaledes, og hvor han ellers anfører Akternes egne Ord, siger han altid rigtigt, at det kun er Fyrsteandelen, som indlemmes i Kronen og kaldes et løsrevet Pertinens af denne.

Hvad Jørgensen mener, er, at i Patentet (og Eden) bruges der saadanne Vendinger, at Datiden maatte forstaa, at det var Kongens Tanke at ville indlemme Sønderjylland i sin Krone. Dette søger han at godtgøre paa de Sider, der følger umiddelbart efter de ovenanførte Ord; jeg kan gengive hans Tankegang kort, fordi vi allerede tidligere har berørt det Stof, hvormed han her arbejder. Jørgensen spørger: Naar blev den fyrstelige Del frarevet Danmarks Krone, og spotter først over, at man før har svaret: Ved Souverainitetserklæringen 1658. Nej, man skal holde sig til Samtidens Forstaaelse, og han fremdrager saa Amthor, efter hvem Slesvig blev for første Gang afrevet 1326. Saaledes vilde hele Samtiden ogsaa svare, og „med dette for Øje vil ingen nu kunne misforstaa Patentets og Edens Ord"; Kongen tager efter Patentet Fyrstedelen igen i Besiddelse som et fra Danmarks Krone med Urette løsrevet Pertinens, og han forkynder, at han har besluttet at inkorporere det i sin Del; „Edsformularen gengiver Tanken heri" ved, at det lader Kongen i Patentet sige, at han har inkorporeret Fyrstedelen i sin Krone. Og Jørgensen fortsætter: „Det Forhold, som genoprettedes, er Tilstanden før 1326, da Hertugdømmet udskiltes fra Kongeriget, da det blev vedtaget, at samme Mand ikke maatte være Hertug og Konge. Nu derimod slaas det fast, at netop den samme Mand skal være Herre og Konge i bægge Lande; det er Danmarks Krone, som vinder sit gamle Len tilbage for evige Tider".

Det maa indrømmes, at denne Jørgensens Udvikling tager sig bedre ud i hans egen Fremstilling end her; idet han dvæler nærmere ved, hvad Amthors Opfattelse gaar ud paa, kommer han uvilkaarlig til at dække over den nøgne Grundlinie i Bevisførelsen. Yderligere bliver denne uklar, fordi man ikke ret ser, hvad det er, der skal godtgøres, at Frederik IV lader sig hylde som Konge, ikke som Hertug, eller det, at han „udtrykkelig til-

kendegiver“ Sønderjyllands Indlemmelse i Kronen. Jørgensen vilde svare, at dette jo kun er to Sider af samme Sag, men Ulykken er, at det kun gælder, naar vi lader Datiden virke med vore skarpe statsretlige Begreber. Der er derfor overmaade meget rigtigt i, hvad han her siger, og dog rammer det hele ved Siden af.

Det er Amthors Udtalelser, paa hvilke Jørgensen bygger, men jeg har tidligere (S. 28 f.) paavist, at han er kommet til at se fejlt paa denne Forfatter og gør ham, der tog yderst praktisk paa hele Forholdet, til en fin Theoretiker, som f. Ex., naar den danske Konge forlenede sig selv med en Del af Slesvig, skal kalde dette en Løsrivelse fra Kronen. Amthor kunde om 1721 sige ligesom Jørgensen, at Kongen fra da af ligesom før 1326 havde hele Slesvig, og videre, at Kronen derved havde vundet sit gamle Len tilbage, men han vilde blot ikke lægge det statsretlige ind i disse Ord, som den moderne Forfatter gør. Han havde jo sagt om 1326, at Slesvig dengang blev *zum ersten Mal abgerissen*; siden kom det to Gange tilbage og blev atter afrevet for den fyrstelige Dels Vedkommende. Naar Kristjern I og Frederik I havde hele Slesvig, saa havde efter Amthors Udtryksmaade Kronen det ogsaa, skønt de kun var Slesvigs Hertuger. Med andre Ord, den skarpe statsretlige Sondring mellem Kongen og Kongehertugen, som Jørgensen vil have frem, den falder netop ganske udenfor Amthors Tankegang. Og vi kan tilføje; ogsaa udenfor Frederik IV's; thi, som vi siden skal se, udtalte denne i 1721 den varmeste Sympathi for et fremsat Forslag om, at han fra nu af skulde kalde sig „souverain Hertug af Slesvig“.

Jørgensen mener, at naar Datiden læste Patentet, maatte den fatte, at Kongens Hensigt var at indlemme hele Slesvig i Kronen. Lad os klare os, hvilken Række Slutninger Læserne maatte gøre for at naa hertil. I Patentet erklærer Kongen, at han inkorporerer Fyrstedelen af Slesvig i Kongedelen, men — siger Læserne — naar vi kombinerer det med, at Eden udtaler, at Kongen inkorporerer Fyrstedelen i Kronen, forstaar vi, at Patentet ogsaa maa mene en Inkorporation i Kronen. Dette fatter vi ogsaa, thi vi ser jo, at Fyrstedelen tillige betegnes

som et løsrevet Pertinens af Kronen, som Kongen nu igen har taget i Besiddelse. Ved denne Ytring føres vi til at spørge os selv, naar Fyrstedelen da blev løsrevet, og saa husker vi, at det var 1326. Men derved kommer vi atter til at tænke paa, at dengang var det dog ikke alene Fyrstedelen, som Grev Gert fik; det var hele Slesvig. Altsaa faar vi ud, at naar Kongen inkorporerer Fyrsteandelen i sin Andel, saa betyder det, at han inkorporerer baade Fyrstedelen og Kongedelen i sin Krone.

Dette er unægteligt en lang Vej, og man har vist Lov at tvivle om, at synderligt mange i Datiden kunde gaa den, selv om Amthors Stridsskrift stod dem nok saa klart. Jeg vil endda slet ikke hænge mig i, hvor let Læserne kunde gaa fejlt undervejs. Alt beror jo paa, at de skal komme til at tænke paa 1326, men hvis nu en eller anden, huskende Ordet *zum ersten Mal* (abgerissen), i Stedet standsede ved Delingen 1490 (hvad Kristian V gjorde, foran S. 27) eller ved Delingen 1544 (hvad Frederik IV's Ministre gjorde), saa falder jo den sidste Slutning bort, thi saa bliver der ingen Grund til at tro, at Fyrstedelens Indlemmelse skal betyde hele Slesvigs. Jeg vil heller ikke fordybe mig i det Spørgsmaal, om virkelig nogen selv gennem denne lange Slutningsrække kan faa det sidste Facit ud; selv formaar jeg ganske vist ikke at se Logiken deri.

I Stedet vil jeg dreje Sagen om og minde om, at Spørgsmaalet dog egentlig ikke er, hvad en fantasifuld og kombinerende Læser kunde faa ud af Kongens Patent, men derimod, hvad Regeringen, som affattede det, havde for Tanker. Og kan da nogen tro, at Frederik IV, hvis han simpelthen agtede at inkorporere hele Slesvig i sin Krone, kunde falde paa at udtrykke det i saadanne Vendinger, at man for at fatte hans Hensigt maatte foretage den Række Slutninger, der er gengivet ovenfor? Jeg føler mig ganske overbevist om, at der herpaa kun kan gives eet Svar, og at enhver vil fatte, at naar Jørgensen kalder det sidste Facit i Slutningsrækken en „udtrykkelig Tilkendegivelse“ af Sønderjyllands Indlemmelse, saa er det kun et mærkeligt Exempel paa, hvorledes en Forsker kan stirre sig blind paa en Sag. Naar han tillige betegner denne Udtryksmaade som

„det lykkelige Ord, som ikke kunde misforstaas“, er det i alt Fald en historisk Kendsgerning, at ingen har forstaaet det paa den Maade som han.

Jeg har her analyseret Jørgensens Tanker paa dette afgørende Punkt saa indtrængende, som denne Forfatter kan kræve, fordi han for Sønderjyllands Historie staar som den store Autoritet, især dog fordi han her er den første, der forlader det Spor, hvori tidligere baade Slesvigholstenere og Danske drog frem Side om Side. Han indser ved Hjælp af Amthor, at ved Ordene: *von der Crohne abgerissen* har man i 1721 ikke tænkt paa Souverainitetserklæringerne; at fatte, at Datiden i en Arveforlening saa en Løsrivelse fra Kronen, betyder, at man er paa den rette Vej til Forstaaelse. Det er overhovedet en rigtig Fremgangsmaade at forklare Akterne ud fra Datidens Slagord; kun een Vej er endnu sikrere, den at forstaa dem ud fra dem selv. Ogsaa denne Vej er Jørgensen inde paa; han har Blik for, at Udtrykkene „inkorporere i Kongedelen“ og „inkorporere i Kronen“ i Akterne bruges „i Flæng“ (S. 165, Afh. S. 69). Men uheldigvis er han ikke begyndt fra denne Side. Han har ikke stillet sig skarpt for Øjet, hvor det dog kan være, at Patent og Ed nok taler om et Pertinens af Kronen, om Inkorporation i Kronen, men stadig kun overfor Fyrsteandelen, medens de intet Ord har om Kongeandelen; han har heller ikke indset, at en Inkorporation i Kronen kun kan blive enstydig med en Inkorporation i Kongeandelen, hvis denne sidste betragtes som forud inkorporeret i Kronen. Nu bruger han i Stedet Amthor som sit Hovedudgangspunkt, og da han saa ikke faar rigtigt fat i dennes Synsmaade, føres han ind paa den krogede Vej, hvor næppe nogen kan følge ham.

Jørgensens Forsøg paa at vise, at Patentet udtaler hele Sønderjyllands Inkorporation i Kronen er lige saa fantasifuld, som Kronjuristernes Ordfortolkning er skarpsindig og de andre danske Fortolkninger løse. Alle strander de paa Patentets klare og utvetydige Hovedbeslutning: vi forener og inkorporerer den fyrstelige Andel med vor Del, paa det ganske umulige i heraf at faa

noget ud om en Ændring i den kongelige Andels Stilling til Kongen og Kronen.

Vi har nu fulgt baade den slesvigholstenske og den ældre danske Fortolkning af Akterne fra 1721, og Resultatet synes meget talende. Hver af Parterne har paa visse Punkter naaet det rigtige, paa andre er de blevet tvungne frem til Fortolkninger, som umuligt kan opretholdes. Slesvigholstenerne har en nogenlunde rigtig Forstaaelse af Patentet, vore Talsmænd har i det væsentlige faaet fat i Edsformlens Mening; modsat kan Slesvigholstenerne ikke faa Eden til at stemme med deres Fortolkning af Patentet, de Danske ikke faa Patentet til at svare til, hvad de har faaet ud af Eden. At hverken den ene eller den anden Part har opnaaet fuld Forstaaelse af Akterne, turde træde klart frem.

For os har disse to mod hinanden kæmpende Fortolkninger den afgørende Interesse, at de bægge gaar ud fra en Forudsætning, der er lige den modsatte af vor; bægge er de lige overbeviste om, at den kongelige Andels Retsstilling før 1721 beroede paa Souverainitetserklæringen af 1658. At ingen af dem ud fra denne Baggrund har kunnet faa tilfredsstillende Mening i Akterne, betyder da for os en vægtig Modprøve paa vor Fortolknings Rigtighed.

At den Forudsætning, fra hvilken man saaledes i Fællesskab gik ud, iøvrigt maatte udelukke enhver Mulighed for Forstaaelse, er egentlig paa Forhaand ganske klart. Det Problem, de ældre Fortolkere foresatte sig at løse, kan, naar vi ene holder os til Arvefølgen, klart opstilles saaledes, at det gjaldt at forene tre Sætninger:

1. I den kongelige Andel havde ene Mandslinien Arveret;
2. Frederik IV indlemmede den fyrstelige Andel i den kongelige;
3. som Følge af denne Indlemmelse krævede han Ed paa Kongelovens Arvefølge.

Men det er lige saa klart, at disse Sætninger er absolut uforenelige; Kongelovens Arvefølge kunde umuligt være en Følge

af Indlemmelsen i den kongelige Andel, hvori denne Arvefølge ikke gjaldt. Saa maatte man da gribe til Omfortolkninger eller Bortfortolkninger. Slesvigholsteuerne omfortolkede den tredje Sætning og erklærede, at Edens Lex regia ikke var Kongeloven; det var formelt muligt, saa vist som der stod Lex regia og ikke den af Frederik III givne danske Kongelov af 1665, men Fortolkningen var dog utvivlsomt positiv umulig. De danske Fortolkere, der holdt fast ved den tredje Sætning, søgte at omfortolke den anden; dette var allerede formelt umuligt, da Patentets Hovedbeslutning var udtrykt saa klart og skarpt, at det var ugørligt at læse den paa mere end een Maade. Der er da kun den Mulighed tilbage, at Fejlen ligger i den første Sætning, og der er saa meget mere Grund til at vende Kritiken mod denne, som den til Forskel fra de to andre netop ikke staar i selve Akterne fra 1721, men er hentet ude fra; med andre Ord, ved at optage den har Fortolkerne selv skabt sig de Vanskeligheder, som de ikke kan komme ud over.

Medens man tidligere saa forgæves søgte at faa Mening i Inkorporationsakterne med den ude fra hentede Baggrund, har vi faaet fuldstændig Forstaaelse af dem ved at studere dem uden forudfattede Meninger. Vi har set, at man af Akterne kunde udlæse, at Frederik IV betragtede den kongelige Andel som et Pertinens af Danmarks Krone, undergivet samme Arvefølge, og med denne Baggrund bliver alt forstaaeligt. Vi kan fatte den anden Sætning: naar Kongen havde sin Andel med fuldt tilfredsstillende Sikkerhed, var det ganske naturligt, at han sikrede sig det nyvundne ved at indlemme det deri. Vi kan fatte den tredje Sætning: at der krævedes Ed paa Kongelovens Arvefølge i den fyrstelige Del, naar denne indlemmedes i den kongelige, bliver givet og naturligt. Vi kan forstaa Ordene om et Pertinens af Kronen og en Inkorporation i Kronen, som generede Slesvigholstenerne saa meget; vi kan lige saa godt fatte det, som man fra dansk Side saa nødigt vilde anerkende, at det alene er Fyrstedelen, der kaldes Pertinens af Kronen eller inkorporeret deri. Der er i disse Udtryk en noget anden Tanke end den, der bærer Akterne efter deres Hovedmening; men det

er kun en Nuanceforskel; i Realiteten bliver de fnldt berettigede.

Da jeg var naaet til den Opfattelse, der først muliggør en Forstaaelse af Hyldingsakterne, tog jeg mig for at efterse, om dog ikke en eller anden allerede i Konflikttiden var inde paa den samme Tanke; lydhør, som jeg nu var blevet, vilde jeg vel kunnet spore det, selv om vedkommende mulig under den hede Strid ikke havde haft Mod til at tale helt ud. At gennemgaa den hele uoverskuelige Række af Piecer og Avisartikler kunde der rigtignok ikke være Tale om; de vigtigere Indlæg har jeg dog læst, og jeg har i dem intet fundet, der kunde tyde paa, at nogen blot i sit stille Sind er brudt ud af den Tryllering, hvori alle bevægede sig. Een Forfatter er dog meget nær derved. Det er den anonyme Ophavsmand til et Skrift fra 1847: „Das Commissionsbedenken über die Successionsverhältnisse, die Kieler Kritik desselben“ osv., en Piece, som ogsaa A. S. Ørsted omtaler med megen Ros. Forfatteren er Tysker, aabenbart en skarpsindig Jurist; han stræber ærlig efter at naa en uhildet Dom, og skønt han i sit Hovedresultat slutter sig til den danske Opfattelse, underkender han dog ikke, at Fortolkningen frembyder Vanskeligheder, og paa mange Punkter dømmer han rigtigt. Han har saaledes den rette Forstaaelse af, at Garantierne kun drejer sig om den fyrstelige Andel (S. 102), og han tillægger (S. 40) Udtrykket „den sædvanlige Hyldingsed“ samme ringe Værdi som jeg (ndfr. S. 78). Han betoner stærkere end nogen i Datiden, at Souverainiteten 1658 kun blev tilstaaet de to Mandslinier, saaledes at Slesvig som Land derved ikke blev evig adskilt fra Danmarks Krone[1], og i Sammenhæng dermed naar han til at indse, at Udtrykket *abgerissen* ikke peger paa 1658, men paa Adskillelsen 1326 (S. 38 f.). Fremfor alt er han lige ved at faa fat i den rette Baggrund for Forstaaelsen af selve Akterne, idet han tillægger baade Frederik III og Kristian V den Opfattelse, at den kongelige Andel var knyttet fast til Kronen. Rigtignok betegner han denne Tanke som urigtig og roser Frederik IV for, at han ikke har set Sagen paa samme Maade, hvad han beviser ved Hjælp af Hojers Fortælling. Men naar han derefter udlægger Akterne fra 1721 paa liguende Vis som den kgl. Kommission, betoner han dog, at omend Kongen nok har haft den Hensigt at knytte hele Slesvig uløseligt til Kronen, saa maa dog enhver uhildet bestemt nægte, at han har udtalt denne sin Hensigt almenforstaaeligt og klart i Patentet af 1721. Ja, endnu mere, han

[1] Skarpt uddrager han Konsekvensen heraf: at Augustenborgerne allerhøjest kunde kræve Slesvig som et Arvelen af den danske Krone, ikke som souveraint (S. 14).

fremhæver (S. 37 Anm.) „den utrolige Sorgløshed, hvori man fra dansk Side befandt sig, hvad angaar Besiddelsen af den kgl. Andel"; det er, siger han, som om Koncipienten af Hyldingseden knap ansaa det for Umagen værd at udtale paa en gansko klar og for ingen uforstaaelig Maade, hvad der sikkert allerede dengang var gaaet over i den almindelige Folkebevidsthed, nemlig den kongelige Andels „unzertrennliche Verbindung mit der Krone" [1]. At dette var en almindelig udbredt Tro, kommer han flere Gange tilbage til, ja følger denne Mening helt op i det **19.** Aarhundrede (S. 52, 60, 65 Anm.).

Denne Forfatter, der er saa nær ved at komme ind paa den rette Forstaaelse, har forøvrigt en Tanke, som fortjener nærmere at prøves, naar man vil søge at efterspore den juridiske Side af den danske Regerings Opfattelse i Tidsrummet **1660—1721**. Han mener nemlig, at man da ved at bruge Udtrykket inkorporere har taget Ordet i dets lensretlige Betydning, hvor det er enstydigt med konsolidere, d. v. s. inddrage et Len, her særlig paa den Maade, at Lensherren selv bliver Lensmand, uden at der er andre, som har lensretlige Krav paa Lenet. Han byggor dette især paa, at Kristian V i en Erklæring fra **1688** bruger Ordet Konsolidation, og dette er rigtigt nok; Kongen siger: at han har „forenet og konsolideret den fyrstelige Andel med sin egen Andel" [2]. Helt overtydende vilde det jo ganske vist kun have været, om Kongen havde talt om en Konsolidation med Kronen, men det er alligevel ret rimeligt, at lensretlige Ideer her spiller ind.

A. D. Jørgensen betoner, at da man siden 1815 optog Spørgsmaalet om Betydningen af Akterne fra 1721, var den gamle Tradition derom brudt; det, man havde glemt, var, mener han, at Hyldingen foregik paa en Landdag og derved blev gældende for hele Slesvig. Nej, Ulykken var en helt anden. Ulykken var, at da Spørgsmaalet kom op i 1815, var det Slesvigholstenerne, der formulerede Problemet, Falck, der i sit grundige Skrift fremlagde Slesvigs statsretlige Forhold, saaledes som de efter hans Mening var forud for 1721, og gjorde det saa klart og overbevisende, at man intet væsentligt formaaede at sige derimod fra dansk Side. Fra det Øjeblik af stod det fast, at man skulde

1) Forf. ser ogsaa den skarpe Modsigelse mellem Edsformlens Inkorporation i Kronen og Patentets Inkorporation i Fyrstedelen og tænker sig, at det hænger sammen med, at der i Patentet er blevet udeladt noget; Forholdet er jo i Virkeligheden lige det omvendte.

2) Londorp, Acta publ. XIII, 414.

forstaa, hvad der foregik 1721, paa den Baggrund: forud var Hertugerne, baade Kongehertugen og Gottorperen, souveraine, d. e. helt løste fra Lensforholdet til Danmark, og Arvefølgen var Mandsliniens. Denne Forudsætning blev siden fastholdt af bægge Parter. At Slesvigholstenerne gjorde det, var intet Under; den passede jo fortræffeligt til det, de ønskede at bevise. At ogsaa de danske Fortolkere gjorde det, var derimod underligt og beklageligt, men det er gaaet her som ved de fleste andre omstridte Punkter i Slesvigs Statsret: vi kom altid bagefter og indskrænkede os til at kritisere de af Modstanderne opstillede Sætninger, i Stedet for at tage hele Sagen op til selvstændig Behandling. Vore Talsmænd fandt ved 1721, at Slesvigholstenerne havde Uret i at nægte, at Lex regia maatte være Kongeloven; de syntes, at dette var et saa udmærket Kort at have paa Haanden, at de derved hindredes i at søge Fejlen dybere. De gamle danske Fortolkere modtog uden Kritik den af Slesvigholstenerne opstillede Baggrund og førtes derved til de fortvivlede Fortolkningsforsøg af Akterne fra 1721, som vi har gransket.

Methodisk set staar den slesvigholstenske Fortolkning over den ældre danske. Slesvigholstenerne byggede med Rette i første Linie paa Patentet og i dette atter paa Kongens Hovedbeslutning; ud fra den og med den givne Baggrund søgte de at fortolke de Vanskeligheder, som Patent og Ed ellers frembød, og de bedste af dem, f. Ex. Kielerprofessorerne, indrømmede ærligt, at der virkelig var Vanskeligheder og Underligheder. De danske Fortolkere begyndte modsat med Eden, og af denne tog de atter foruden Kongeloven især den Sætning om Inkorporationen, som er et Indskud i Formlen og udsiger noget om Patentet, der slet ikke staar i dette; de kom derved til at lægge hele Vægten paa Hyldingen paa Gottorp, medens det afgørende dog er Kongens Viljeserklæring, og de omgik Kongens Hovedbeslutning, ene undtaget Kommissionen 1846, der fortolkede den paa en Maade, som man fra dansk Side selv har maattet forkaste.

Alligevel er det klart, at de danske Fortolkere var Sandheden langt nærmere end Slesvigholstenerne. Efter 1721 gjaldt i hele Slesvig Kongelovens Arvefølge; dette indsaa de Danske,

og de tog kun fejl, naar de lod dette ene være Følgen af en revolutionair Ændring i hele Hertugdømmet, sket 1721. Efter 1721 kunde hele Slesvig med en vis Ret betragtes som inkorporeret i Danmarks Krone; Fejlen var, at man opfattede dette som sket med eet Slag 1721, og desuden gjorde det, som mere antydedes end udtaltes, til en høj statsretlig Disposition. Fra dansk Side havde man saaledes i Grunden rigtig Forstaaelse af, hvad Tildragelserne i 1721 førte til; deri ligger Forsvaret for, i alt Fald Undskyldningen for de hazarderede Fortolkninger, man fremsatte. Man følte, at Slesvigholstenerne var inde paa en helt gal Tankegang, men man kunde ikke bevise det, fordi man gik ud fra den Baggrund, som Modstanderne havde slaaet fast.

IV. Akternes Tilblivelseshistorie, deres Karakter og Mangler.

Das Herzogthum der Kron Dennemark zu incorporiren scheint vorträglicher zu sein, weil der Lex regia es also haben will (und) weil Schleswig von uhralters schon ein Stück von Dennemark gewesen.
Breitenau.

Det er allerede tidligere berørt, at vi endnu har alle de Betænkninger, som den forestaaende Hylding foranledigede, og en næsten fuldstændig Samling af de Koncepter, hvoraf Akterne fremgik i deres endelige Skikkelse. I Konflikttiden blev heraf kun fremdraget enkelte løsrevne Citater; det er A. D. Jørgensens Fortjeneste at have fremlagt dette Materiale saa fuldstændigt, som han kendte det, og der fattedes ham i Virkeligheden kun et Par Betænkninger af Breitenau, hvis Originaler er gaaet tabt. Siden har imidlertid den tyske Historiker Posselt fra Breitenaus efterladte Papirer fremdraget alt, hvad der vedrører denne Sag, og deriblandt Koncepterne ogsaa til de tabte Betænkninger. En Oversigt over alle disse, Akternes Forhistorie oplysende Papirer gives ndfr. S. 109.

Jeg har hidtil undgaaet at benytte dette Materiale. At benytte det ved selve Fortolkningen af Akterne kunde være farligt; man bør netop læse dem alene, saaledes som de forelaa for Offentligheden i Datiden, der jo ikke kendte, hvad der indenfor Regeringskresene var gaaet forud. At benytte det ved Kritiken af de tidligere fremsatte Fortolkninger vilde være en Uret mod de Forskere, der har søgt at opnaa Forstaaelse af

Akterne; thi disse har jo, naar man da ene ser bort fra Jørgensen, saa godt som savnet al Kendskab til disse hemmelige Papirer. Paa dette Stadium af vor Undersøgelse er der derimod al Grund til at medinddrage dette Stof, som forklarer Akternes hele Tilblivelseshistorie og dertil tillader os at undergive de fremsatte Fortolkninger af Akterne en ny Prøvelse.

Efterat Frederik IV ved Freden med Sverige havde sikret sig Handlefrihed overfor Slesvig og tillige havde erhvervet de to Stormagters Garanti for hans Besiddelse af den gottorpske Del, skred man i den danske Regering til at overveje, hvorledes Gottorpernes tidligere Undersaatter skulde hylde Kongen. I den Anledning opfordredes ved et Reskript af 10. Decbr. 1720 Geheimeraaderne Jessen og Breitenau til at udtale sig om Sagen; forinden havde den bekendte Amthor allerede ytret sig om nogle Punkter. Af de to adspurgte afgav den første straks sin Betænkning, medens Breitenau, der boede i Lübeck, bad om nærmere Forklaring paa den til ham rettede Forespørgsel, hvad han fik ved et Reskript af 24. Decbr.; derefter indkom ogsaa hans Udtalelse, der siden paa ny Forespørgsel udfyldtes ved en anden Betænkning. Man har endnu de Bemærkninger, Kongen nedskrev i Anledning af Breitenaus første Udtalelse, og i Marts 1721 udarbejdede to Assessorer i tyske Kancelli, Hagen og Esmarch, en Forestilling, hvori de Punkt for Punkt gennemgik de to Hovedbetænkninger, medens de tillige indsendte et Udkast til det Patent, der skulde udgaa om Hyldingen. Derefter lagdes Sagen til Side for flere Maaneder.

Dette er vistnok alle de skriftlige Udtalelser, der er fremkomne under Sagens Behandling. I Almindelighed kan det siges, at de kun i ringe Grad kommer ind paa Hyldingens statsretlige Side; man holder sig til Jorden, til forskellige Punkter af rent praktisk Natur. I Jessens Betænkning er der endog slet intet statsretligt; hos Breitenau er der noget, spredt mellem meget andet af ret underordnet Interesse. I Virkelig-

heden fik de fremkomne Udtalelser kun ringe Betydning for Akterne, og der er i Patentet ikke et eneste Ord, der stammer umiddelbart derfra, i Edsformlen kun et Par Sætninger, som maaske er hentede fra Kongens Notitser ved Breitenaus Betænkning.

En eller anden af de fremkomne Bemærkninger vil der siden være Anledning til at fremdrage, men nærmere skal her kun belyses de Ytringer af Kongen, som fremkaldtes ved, at Breitenau rejste Spørgsmaalet: Slesvigs Inkorporation. Reskriptet til de to Geheimeraader gik ud paa, at de foruden om den forestaaende Hylding ogsaa skulde ytre sig om den fremtidige Regeringsform i Slesvig, og Breitenau spurgte da, om det var Kongens Mening at inkorporere Hertugdømmet i Kronen og fremtidig regere det i alt som Kongerigets andre Provinser, eller om han vilde holde det som et separat Hertugdømme under en særlig kongelig Ene-Arveregering, hvilket sidste mærkelig vilde lette Sagen. Han fik derefter Befaling til at ytre sig om bægge Muligheder, og i en særlig Efterskrift til sin Betænkning opstiller han nu Grundene for og imod en Inkorporation af Slesvig. Han erklærer, at der er tre Grunde, som kan tale for, men viser straks efter, at de ikke er gode Grunde, og føjer saa selv tre Punkter til, der taler imod Indlemmelsen.

Som talende for en Inkorporation anfører Breitenau først, at Kongeloven kræver det, idet den i sin Artikel 19 udtrykkeligt siger, at alt, hvad Kongen erhverver, skal „unabtrennlich“ blive ved Kongeriget og nedarves i det tusinde Led, ogsaa til Konger udsprungne af Kvindelinien. Men han svarer hertil, at dette ikke behøver at gælde et Land, der som Slesvig har et særligt Privilegium, som hindrer Inkorporationen, og han peger da paa den saakaldte Constitutio Valdemariana fra 1326, som var stadfæstet af Kristjern I. Han havde ogsaa, hvor han talte om de Vanskeligheder, der kunde møde ved Ridderskabets Hylding, ment, at dette maaske vilde paaberaabe sig den gamle Konstitution, og han havde der svaret, at denne Vanskelighed faldt bort, hvis Kongen blot undlod udtrykkeligt at

erklære, at han vilde inkorporere Hertugdømmet i Danmarks Krone. — Breitenau anførte videre, at der til Fordel for en Inkorporation kunde siges, at Slesvig jo af Arild havde været et Stykke af Danmark; han svarer selv hertil, at Spørgsmaalet ikke var, hvad Landet havde været, men hvorledes det nu bekvemmest kunde regeres. — Endelig kunde man sige, at der vilde spares en Del ved, at Hertugdømmet regeredes fra København; hertil svarer han, at det ikke var store Ting, der kunde være Tale om. Mod Inkorporationen talte derimod, at en saadan vilde medføre en fuldstændig Omvæltning i Slesvigs Retsforhold og volde mange Klager, og paa den anden Side, at Hertugdommet nemt kunde styres særskilt, naar man gjorde den existerende Overret til Styrelse. Endelig kunde Sagen ogsaa illustreres med *eine andere secrete wichtige Raison ex Lege regia*, men denne fandt Breitenau det ikke raadeligt straks at fremføre; han blev da udtrykkeligt opfordret til at sige, hvad han mente, og det viste sig at være, at det for en Konge af Danmark kunde være en stor Behagelighed at have Hertugdømmet Slesvig som en særskilt souverain Besiddelse, hvorover han kunde disponere frit. I en meget lang Udvikling paaviste han, hvor stærkt Kongeloven bandt Hænderne paa Kongen; alt skulde gaa over til den i Loven angivne Efterfølger, og for sine andre Arvinger kunde Kongen kun gøre meget lidt. Her kunde nu netop Slesvig komme til Nytte. Naar f. Ex. en Konge giftede sig anden Gang og saa fik en Søn, hvor rart var det da ikke, om han havde et Hertugdømme at udstyre denne med, medens Sønnen af første Ægteskab fik Kronen og alle de Lande, der lød under Kongeloven! — Naar man mindes, at dette blev skrevet i Februar 1721, mens Frederik IV's første Dronning laa paa Dødslejet og Kongen allerede forlods havde sin anden Hustru, vil man ikke være i Tvivl om, hvad Breitenau tænkte paa.

I de Bemærkninger, Frederik IV nedskrev om Breitenaus Betænkning, udtaler han sig ogsaa om Inkorporationen, og hans Ord er ofte citerede. Jeg er, skriver han, „platterdings for de tre første Rationes og kan slet ikke finde, at de 6 Rationes, som Geheimeraad Breitenau anfører derimod, er af en saadan

Vægt, at de kan opveje de tre første". Men han tilføjer: „Alligevel finder jeg Sagen af en saadan Importance, at man ikke har nødigt at forandre den straks, men peu après peu, og at Overretten i Slesvig ret vel indtil videre kan kontinuere som Regering". — De to Assessorer i Kancelliet erklærede derimod, at de vel ikke turde aabenbare deres allerunderdanigste Sentiments om en saa højvigtig Sag, men at de dog fandt de af Breitenau fremførte seks Grunde imod langt vægtigere end de tre for Inkorporationen, og de udtalte sig nærmere om Overretten som Regering.

Dette vigtige Meningsskifte fortjener jo nok en nærmere Belysning. For ret at forstaa det maa man mindes, at Spørgsmaalet til Breitenau drejede sig om den fremtidige Regeringsform for Slesvig, og hvad han tænker paa i første Linie, er da, om man skal inkorporere Slesvig administrativt i Kongeriget eller ikke, styre det som en ren Provins ud fra København eller lade det have en særskilt Landestyrelse. Kongen har ubetinget Sympathi for det første, men han indrømmer, at Sagen frembyder Vanskeligheder, og har intet imod at lade Overretten foreløbig indrette som Styrelse; Kancelliet tilraader ogsaa dette, og om en med det samme foretaget administrativ Inkorporation af Slesvig blev der saaledes slet ikke Tale.

Men Breitenau kommer tillige ind paa en rent statsretlig Inkorporation, en fast Sammenknytning af Slesvig og Danmark, saaledes som den vilde foreligge, naar det fastsloges, at Kongelovens Arvefølge gjaldt i Slesvig. Ogsaa en Inkorporation af denne Art fraraader han, men de Argumenter, han her fremførte, kunde sikkert ikke gøre Virkning i Danmark. Hans senere Udvikling af den „secrete Raison" forelaa vist ikke, da Kongen nedskrev sine Bemærkninger; til Frederik IV's Ære skal det siges, at denne Appel til hans onde Instinkter, som man vel kan kalde det, tilsyneladende ikke har gjort det ringeste Indtryk. Hvad Breitenan foreløbig havde mod at lade Slesvig glide ind under Kongeloven, var da alene Hensynet til Landets Privilegium fra Grev Gerts Dage, at „Hertugdømmet Sønderjylland aldrig maa forenes med Danmarks Rige og Krone, saaledes at en

og samme er Herre over bægge"; men hvis der var noget, som man hadede og foragtede i Danmark, saa var det netop Constitutio Valdemariana; en Menneskealder forud var den blevet fremdraget af Gottorperne, men atter og atter havde man fra dansk Side angrebet den paa det heftigste, og endnu Amthors store Stridsskrift fra 1715 er først og sidst Polemik mod Konstitutionen, dette skammelige, fra første Færd ugyldige, aldrig overholdte Tilsagn. Intet kunde da ligge Frederik IV fjernere end at tage Hensyn til dette saakaldte Privilegium, og modsat har han sikkert følt sig fuldstændig bundet af Kongelovens Paalæg om at holde alt det udelt sammen, som kunde erhverves. Kong Frederik havde jo nu udført den Daad, som hans Fader i Efterskriften til sit Testamente fra 1684 havde henstillet til „Gud og Tiden" (foran S. 34); Hertugen var fordrevet fra sin Del af Slesvig, Kongen var Eneherre i Hertugdømmet; skulde han da ikke opfylde sin Faders strenge Formaning om til evige Tider at holde Slesvig „udelt og usepareret under Kongerne, vore Arvesuccessorer"? Og hvad Kancelliassessorerne angaar, slutter de sig vel efter Ordlyden af deres Udtalelser ganske til Breitenau; i Virkeligheden er det dog kun den administrative Inkorporation, som de anser for utilraadelig, medens de, hvad Arvefølgen angaar, vistnok lige fra første Færd har haft samme Tanker som Kongen, saaledes som det vil vise sig ved Studiet af Koncepterne.

Naar man hurtig enedes om at udskyde den administrative Inkorporation af Slesvig, staar da Kongen og Kancelliet paa den ene Side og Breitenau paa den anden. Modsætningen mellem disse Parter er endda dybere, end man umiddelbart faar Indtryk af. I den danske Regering har man aldrig tænkt paa andet end en Hylding af Hertugens tidligere Undersaatter, eller med andre Ord, man er gaaet ud fra, at den kongelige Andels Stilling forud var afgjort; Breitenau, der henstiller til Kongen at holde hele Slesvig under en særskilt Arvefølge, maa jo have set anderledes paa Sagen. Han, som var opvokset under alle Stridighederne med Husene Gottorp og Sønderborg, ja selv var begyndt som Plønernes haandgangne Mand, lever i indgaaende Overvejelser om Hertugdømmernes gamle Privilegier og særegne

Stilling; i den danske Regering er det derimod Enevoldsmagten og Kongeloven, der bærer alle Tanker. Bægge Parter forstaar derfor knap hinanden, og man maa være meget varsom med af Breitenaus Betragtninger at udlæse noget om Regeringens Standpunkt[1].

Da Kancelliet i Marts 1721 indsendte sin Forestilling om Sagen, vedlagde det et Udkast til det Patent, der burde udgaa, medens det ved Eden anbefalede at følge en Formel, Breitenau havde affattet. Kancelliet kom meget nemt til sit Forslag; man fremtog nemlig en Kopi af det Patent, Kristian V havde ladet udgaa om Ridderskabets Edsaflæggelse i 1684, da han havde taget den fyrstelige Andel i Besiddelse, og paa selve denne Kopi nedskrev Esmarch Udkastet til det ny Patent, saaledes at han helt igennem lagde det ældre Brev til Grund[2]. Han indføjede deri kun nogle Sætninger dels om Freden og Garantierne, dels om Hyldingen i Almindelighed, og dem tog han ud fra den Forespørgsel, man i December 1720 havde sendt til Jessen

[1] Den dybe Forskel mellem Breitenaus og den danske Regerings Standpunkt er aldrig tidligere blevet forstaaet. Den faar bl. a. et meget karakteristisk Udslag deri, at Breitenau, naar han søger Forbilledet for den forestaaende Akt, gaar tilbage til Kristian V's Hylding ved hans Regeringstiltrædelse i 1671, medens man i den danske Regering straks tænker paa 1684, da Kristian V havde tilegnet sig den hertugelige Del; det vil sige: Breitenau vil have Frederik IV betragtet som bestigende Hertugtronen i det nu forenede Slesvig, i Danmark ser man Kongen som den, der, forud i Besiddelse af Kongedelen, nu har vundet Hertugdelen. Selv for Jørgensen, hvis Kendskab til Breitenaus Betænkninger jo ogsaa var ufuldstændigt, er Modsætningen ikke blevet klar, og i det hele har Breitenaus Udtalelser bidraget til at vildlede Opfattelsen af Hyldingsakterne; man saa, at han diskuterede en Inkorporation af hele Slesvig, og troede da naturligt nok, at den danske Regering havde haft det samme Problem for Øje.

[2] I et Tillæg til dette Skrift findes en Sammenstilling af de to Akter med deres Kilder og Koncepter, som vil tillade forholdsvis let at følge alle de efterhaanden indtraadte Ændringer. Her er ogsaa gengivet Esmarchs Udkast; dog var det naturligvis ikke selve dette, som Kancelliet indsendte sammen med sin Forestilling, men en Renskrift deraf. Endnu findes en saadan (mærket Nr. 1), der nøje følger det første Udkast, kun hist og her med en lille, rent stilistisk Forandring; blandt andet har heri Patentet af 1714 faaet sin rigtige Datum: 31. Juli.

og Breitenau. Disse Kilder fulgte den gode Assessor endog saa slavisk, at han derved kom til at begaa de to slemme Skødesløsheder, som jeg ved at gennemgaa Patentet har gjort opmærksom paa; den urigtige Adresse til Ridderskabet alene stammer fra Kristian V's Patent, idet det oversaas, at der nu ikke som dengang kun var Tale om Edsaflæggelse af Ridderskabet[1]; den forvrøvlede Sætning om Hyldingen (Kongens Følgebeslutning) staar allerede i Reskriptet af 10. Decbr., men er ved en lille Tilføjelse blevet endnu mere meningsløs.

Den sidste Sætnings Historie kan det have nogen Interesse at følge nærmere. I Reskriptet af 10. Decbr. meddelte Kongen Jessen og Breitenau, at da han nu ved Freden og Garantierne var sikret Besiddelsen af hele Hertugdømmet og følgelig ogsaa af den forhenværende fyrstelige Andel, havde han besluttet at tage *die einseitige und alleinige Erbhuldigung* af alle *eingesessene Stände* i Hertugdømmet samt befri Indbyggerne i den forhen fyrstelige Andel for deres Ed til det fyrstelige Hus og bringe dem under sin Regering, og som Følge heraf bad han Raaderne at ytre sig om Arvehyldingen, hvad angaar de forhenværende fyrstelige Stæder, Amter og Landskaber. Man ser, hvorledes der her springes fra en Hylding af alle Indbyggerne i hele Hertugdømmet til en Hylding alene af Underklasserne i den fyrstelige Andel, og den gamle, forsigtige Breitenau besvarede derfor Reskriptet med det Spørgsmaal, om han virkelig ikke ogsaa skulde ytre sig om Prælaters og Ridderskabets Hylding, *bey welcher doch die schwereste Dinge erst vorfallen dürften.* Kancelliet svarede, at det var Meningen at tage Hylding af *allen gesambten Eingesessenen des Herzogthums* og følgelig ogsaa af Prælater og Ridderskab, hvorfor Breitenau skulde meddele sine Tanker herom. Man er aabenbart blevet gnaven over hans Betænkeligheder og antydede, at den tidligere Ordre var ganske tydelig.

Imidlertid er det jo klart nok, at det er Breitenau, der har Ret, og det fremtræder her i det hele, hvor vanskeligt det faldt Kancelliet at udtrykke sig. Efter Ordene skulde man nærmest tro, at det var Tanken at lade alle Hertugdømmets Indbyggere hylde Kongen; Meningen var dog sikkert nok fra første Færd kun, at dels Ridderskabet, dels den gottorpske Dels Indbyggere skulde hylde; men Kancelliet

[1] I Patentet af 28. Juni 1684 henvistes der til, at Troskabseden allerede var aflagt i de fyrstelige Amter og Stæder (ndfr. S. 122); dette Stykke blev naturligvis ændret i Udkastet fra 1721, men Esmarch glemte at foretage en tilsvarende Rettelse i Brevets Indgang, og denne Fejl blev ikke opdaget under de senere Gennemarbejdelser af Udkastet.

kunde ikke finde et samlet Udtryk, der paa een Gang omfattede disse to Ting[1], saa lidt som man i Patentet fik udtalt, at Kongen ikke alene havde frataget Hertugen hans særlige Andel, men ogsaa hans Del i Fællesregimentet. Selv naaede Kancelliet jo ikke til at indse den mangelfulde Formulering, og det er da ogsaa denne, der optages i selve Patentet, men her tilføjer man oven i Købet, at Kongen foruden at bringe Fyrsteandelens Indbyggere under sin Regering ogsaa vil lade dem aflægge Troskabseden, skønt det allerede forud er sagt, at han vil have Arvehylding af alle Hertugdømmets Indbyggere. Sml. foran S. 9 f. — Et morsomt Vidneshyrd om Kancelliets Uklarhed er det, at man glemte at tage Ed af Præsterne i Fællesdistrikterne; først 30. Decbr. 1721 indhentedes det forsømte (Jørgensen S. 148, Afh. S. 54).

Efterat Sagen havde hvilet i Forsommeren 1721, optoges den igen, og Kancelliet forelagde sit tidligere Udkast til et Patent med ganske ubetydelige Ændringer; det kan nævnes, men har i Virkeligheden ikke stort at betyde, at man havde forstærket Udtrykket *vereinigen* ved at tilføje *und incorporiren*[2]. Meget væsentligt var det derimod, at Kancelliet denne Gang ikke som tidligere, hvad Edsformlen angaar, nøjedes med at henvise til Breitenaus Forslag, men selv foreslog en Ed, der var bygget nøje over den i 1684 aflagte. Breitenau havde hentet sit Udkast fra den ved Kristian V's Hylding i 1671 benyttede Ed, og som Følge deraf stod der i Eden udtrykkeligt, at man svor til Kongen som Hertug af Slesvig; dette passede til hans Standpunkt under den nys berørte Meningsudveksling, idet det ganske førte Tanken bort fra nogen Art af Inkorporation i Kronen. Den danske Regering saa jo imidlertid anderledes paa Sagen, og naar man havde hentet Patentet fra 1684, da Kristian V havde „inddraget“ den hertugelige Andel, var det overmaade fornuftigt ogsaa herfra at tage en Edsformel, hvori Kongen mere ubestemt betegnedes som souverain Landsherre i Slesvig og der taltes om hans kongelige Arvesuccessorer i Regeringen. Men

[1] Kancelliassessorernes Forestilling til Kongen drejer sig om *die von den gesambten Ständen in dem gewesenen Fürstlichen Antheil des Hertzogthums Schleswig einzunehmende Erbhuldigung.*

[2] Det er iøvrigt rimeligt nok, at Udtrykket inkorporere er sat ind, fordi Kongen under de forudgaaende Forhandlinger havde ytret sin Sympathi med en Inkorporation, rigtignok i Danmark. — Sml. ndfr. S. 127 ff.

hvad man vistnok allerede i 1684 mente med disse sidste Ord, kom nu aldeles utvetydigt frem, idet man tilføjede: *vigore Legis regiæ*; den tidligere hemmeligholdte Kongelov var jo nu kommet offentlig frem, og det faldt da som af sig selv at henvise til den, hvor man nævnte Arvesuccessorerne[1].

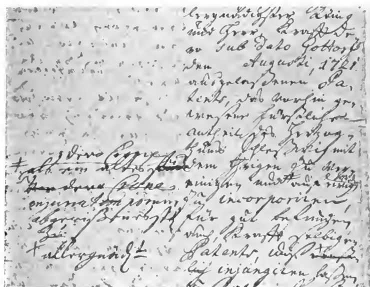
Paa dette Stadium af Sagen var Afgørelsen da klar nok, hvad angaar Arvefølgen; man var ganske borte fra Breitenaus Tanker om at holde Hertugdømmet særskilt, under en Arvefølge af anden Art end Kongelovens, noget, der vel overhovedet aldrig havde haft Talsmænd indenfor Regeringens Kres. Kongelovens Arvefølge var fastslaaet[2]; Slesvig og Danmark vilde være uløseligt forbundne under een og samme Herre, saa længe den danske Kongeslægt bestod paa Sværd- eller Spindesiden. Men udover den fælles Arvefølge var der intet udtalt om Forholdet mellem Slesvig og Danmarks Rige[3]. Vi har her Kancelliets Standpunkt til Sagen; det var i Modsætning til Kongen stemt imod en administrativ Inkorporation og brød sig derfor ikke om at nævne Danmark i Akten, medens det skiller sig fra Breitenau ved at gaa ud fra Kongelovens Arvefølge som ganske givet.

1) Fra dette andet Stadium foreligger Koncepterne skrevne med en Skriverhaand, og Patentet er jo ogsaa kun undergaaet ganske ubetydelige Ændringer, Edsformlen er en rent formel Omskrivning af Eden fra 1684, naar ene bortses fra Tilføjelsen af *vigore Legis regiæ*. For Jørgensen (S. 151, Afh. S. 57) staar dette derimod noget anderledes, idet han tror, at den nye Edsformel er fremkommet ved en indgribende Omarbejdelse af Breitenaus Forslag til Ed; han mener derfor, at det nok er selve Sehested, der har haft sin Haand med, og han belyser ogsaa dette Stadium under eet sammen med tredje Stadium, Sehesteds Rettelser, hvad der hindrer ham i at forstaa Modsætningen mellem det tyske Kancellis og Sehesteds (eller Kongens) Grundtanker.

2) Hvor talende er det ikke, at Henvisningen til Kongeloven, som efter den danske Fortolkning skulde betyde en vel overvejet, gennemgribende Forandring i hele Slesvigs Statsret, saaledes kommer ind gennem en underordnet Embedsmand i Kancelliet, som afskrev Formlen fra 1684 uden ellers at forandre noget deri!

3) Da Jørgensen ved Fortolkningen af, hvad der ligger i „Arvefølgen efter Kongeloven“, lægger Vægt paa, at denne i Eden nævnes sammen med Paaberaabelsen af gamle historiske Minder om den danske Krones Ret til Sønderjylland (S. 164, Afh. S. 68), bør det vel udtrykkeligt betones, at Henvisningen til Kongeloven kommer ind i Eden paa et Stadium, hvor der ellers ikke i den findes noget om Danmarks Krone.

I denne Skikkelse forelagdes Udkastene for det tyske Kancellis Chef, Kristian Sehested, og han gjorde forskellige Tilføjelser og Ændringer. I Patentet havde Kongens Besiddelsestagen af den fyrstelige Andel tidligere kun været motiveret ved en Henvisning til Okkupationspatentet fra 1714 og „andre i Tryk udsendte Skrifter“; i Stedet for at nævne det ældre Patent indsatte Sehested nu en nærmere Angivelse af den Uret fra den hertuge-

Et Stykke af Edsformlen med Sehesteds Rettelser.
Facsimile, meget formindsket.

lige Regerings Side, som havde ført til Besættelsen, hvad der jo gav Fremstillingen større Fylde og Klarhed. I Forbindelse dermed staar, at han lige efter indskød den ofte omtalte Appósition, hvori Fyrsteandelen betegnes som et i besværlige Tider uretmæssig fra Danmarks Krone afrevet Pertinens, som Kongen nu igen havde taget i Besiddelse. Hvad Edsaflæggelsen angaar, foretog Sehested den Ændring, at Provsterne skulde møde paa Gottorp ligesom Ridderskabet. I Eden gjorde

han to Tilføjelser. Der, hvor den sværgende meddelte, at Patentet havde paalagt ham at indfinde sig for at blive optaget i Kongens Enepligt, fortsattes: og aflægge den sædvanlige Arvehyldingsed i behørig Form, og kort foran, hvor Kongens Beslutning anførtes, søgte Sehested at indredigere en Sætning, der kunde svare til de Ord, han havde tilføjet i selve Patentet om det frarevne og genvundne Pertinens. Det faldt ham ikke let at faa udtrykt, hvad han ønskede; omstaaende Facsimile vil tydelig vise, hvorledes han prøvede sig frem. Efter hans første Forsøg kom Sætningen til at lyde: *das fürstliche Antheil mit dem Ihrigen zu vereinigen und als ein altes von Dero Crone injuria temporum abgerissenes Stück auf ewig wieder zu incorporiren.* Ved Udstregning og Ordomstilling fik han saa det endelige Resultat ud: *und Dero Crone als ein altes injuria temporum abgerissenes Stück auf ewig wieder zu incorporiren.* Endelig rettede han *rigore Legis regiæ*, først med Blyant til *nach Inhalt*, siden til *secundum tenorem Legis regiæ*.

Af disse Sehesteds Rettelser ved jeg ikke, om Provsternes Tilkaldelse til at aflægge Ed paa Gottorp har nogen Betydning[1]; Tilføjelsen i Edsformlen om den sædvanlige Hyldingsed angiver jo tydeligere, hvad Patentets Krav til Undersaatterne gik ud paa[2]. At *rigore Legis regiæ*, i Kraft af Kongeloven, er ændret

[1]) Om Jørgensens Forstaaelse heraf se udfr. S. 84.

[2]) Udtrykket den sædvanlige Hyldingsed har man i tidligere Tider taget til Indtægt baade for den slesvigholstenske og for den danske Fortolkning, og bægge Parter har vist, hvor fortræffeligt det passede netop til den Forstaaelse af Akterne, de kæmpede for; man se endnu, med hvilken Virtuositet Jørgensen udvikler, hvorledes „sædvanlig“ peger paa, at det er den Arvehylding, der altid brugtes ved en ny Regents Tiltrædelse, og hvorledes det hele derved netop bliver noget højst usædvanligt, fordi i Aarhundreder ingen var blevet hyldet som Enehertug (S. 154, Afh. S. 59 f.). Jeg anser det for ganske urimeligt at tilskrive dette Kancellistils-Adjektiv nogen dybere Betydning; i Hertugernes Ed ombyttes *gewöhnlich* med *gebürlich*, og det ene som det andet er kun en Floskel. Hvad særlig Jørgensens Opfattelse angaar, beror den paa en Tankegang, som er beslægtet med Breitenaus og maaske paavirket af denne, men netop her staar den danske Regering anderledes, tænker ikke paa en ny Hertug, men paa Kongen, der har vundet eller genvundet et Stykke Land; sml. ovfr. S. 73 Anm. 1.

til *secundum tenorem Legis regiæ*, efter Kongelovens Lydende, er maaske en lille Forbedring[1].

Langt større Interesse har de to med hinanden sammenhængende Tilføjelser om det afrevne Pertinens og Inkorporationen i Kronen. Disse er jo dog allerede foran belyste nøje, og vi har ogsaa set paa dem under Synspunktet: senere Tilføjelser; oplysende er det imidlertid, at vi nu efter de forudgaaende Forhandlinger heri kan se et Udslag af Kongens fra Kancelliet afvigende Stilling til Spørgsmaalet: Inkorporation. Medens Kancelliet mente, at man burde holde Slesvig under en særskilt Administration, ønskede Frederik IV lidt efter lidt at indordne Landet blandt Danmarks øvrige Provinser. Naar Kongen var souverain Herre i Slesvig, kunde han jo gøre med det, hvad han vilde, og det var for saa vidt ikke nødvendigt at sige noget derom i Akterne; men det laa dog nær at pege paa den statsretlige Forening med Danmark, som maatte være Baggrunden for en kommende administrativ Inkorporation. Det er dette, der sker gennem Sehesteds to Tilføjelser, hvad enten han nu paa Forhaand har set Sagen fra samme Synspunkt som Kongen eller denne selv har foranlediget Rettelserne[2]; naar Patentet betegnede Fyrstedelen som et genvundet Pertinens af Danmarks Krone, og Edsformlen endog talte om dens Inkorporation i Kronen, var dermed anslaaet en Tone, som ikke tidligere havde lydt gennem Akterne. Et andet er, at Sehested ved sine

---

[1]) Jørgensen S. 159, Afh. S. 64, mener, at Sehested maaske har foretrukket *secundum tenorem*, fordi det kun henviste til Kongelovens Bestemmelser som regulerende Arvefølgen, medens *vigore* kunde synes at henvise til den som Adkomst.

[2]) Jørgensen gaar uden videre ud fra, at det er Sehested, der har Æren af de to vigtige Indskud. Hvad der taler derfor, er naturligvis, at Tilføjelserne er indførte af ham personlig, og desuden kan Indholdet jo ogsaa passe til hans hele nationale Stilling. Alligevel hælder jeg til at tro, at det snarere er Kongen, som her har paatrykt Akterne et nyt Præg. Det synes underligt, om Sehested, hvis han fra først af havde haft saadanne Tanker, ikke allerede havde faaet Kancelliet ind paa den samme Betragtning, og især lægger jeg Vægt paa, at han i sin Tale ved Hyldingen slet ikke peger paa, hvad der var sagt i Tilføjelserne (ndfr. S. 87); naar adskillige af de andre Talere gjorde det, er det i alt Fald meget paafaldende, at Opfinderen selv skulde have været tavs.

Rettelser i Eden efterhaanden naaede til at lade den referere Patentet paa en Maade, der i sig selv var højst ukorrekt; man forstaar dette bedre, naar man nu ser, hvorledes han har siddet og rettet ved den Sætning, han ønskede at tilføje, og man kan vel ogsaa fatte, at han ikke har brudt sig meget om den derved fremkomne Modsigelse — hvis han overhovedet har haft Øje for den —, siden det netop ikke var Meningen straks at drage Konsekvenser af den heri udtalte Inkorporation i Kronen.

Efter denne Gennemarbejdelse af Akterne mente man at være færdig med dem. Patentet blev renskrevet og registreret, ja endog paraferet af Sehested; i denne Skikkelse findes det endnu, og Edsformlen maa have foreligget i en tilsvarende Form. Men saa blev i sidste Øjeblik alt kasseret, rimeligvis i selve Konseillet, og flere Rettelser foretagne. I Patentet forelaa Tilføjelsen om Provsternes Ed i en saa kejtet Skikkelse, at den blev omredigeret; i Eden tilføjedes nogle yderligere Ord om de Pligter, Undersaatten paatog sig, Ord, der vist stammer fra Kongens Bemærkninger ved Breitenaus Betænkning, men som forøvrigt kendtes fra den almindelige Embedsmandsed. Hverken det ene eller det andet er det dog vist, der har været Hovedgrunden til denne Omskrivning i yderste Øjeblik. Af gennemgribende Vigtighed er derimod en Forandring i Edens hele Formulering; hidtil havde det paa alle Stadier heddet: Vi Prælater og Ridderskab; nu ændredes dette til: *Ich Endesbenandter von der Ritterschaft*. Samtidig ombyttedes i Patentet Kongens Tilsagn om, at alle skulde have deres Friheder og Rettigheder stadfæstede, til at alle kunde vente al kongelig Naade, Værn og Retfærdighed[1]. De to Foran-

[1]) I den kasserede Udfærdigelse af Patentet er de nye Rettelser indføjede af Sehested selv; deri ligger jo ikke, at de stammer fra ham personligt, og imod, at det er saa, taler afgørende, at han allerede forinden har paraferet Renskriften. — Af Eden har man som sagt ikke selve det Exemplar, hvori Rettelserne er skete; derimod findes en Renskrift af Eden med Gennemførelse af Jeg-Formen, og i denne er saa atter tilføjet de skærpende Ord om Undersaattens Pligter, hvad der tyder paa, at de her under eet omtalte Rettelser i Virkeligheden er foretagne paa to Trin. — Mærkeligt nok har Jørgensen slet ikke faaet disse sidste Rettelser frem som et særskilt Stadium; Udeladelsen af Løftet om Privilegier nævner han sammen

dringer hænger nøje sammen, og Meningen med dem er umiskendelig. Kongen vil ikke tillade, at der skal være Tvivl om, at naar Ridderskabet sværger, saa sker det ikke som Korporation, men hver Mand for sig, og tilsvarende tales der ikke mere om Undersaatternes Rettigheder, men ene om, hvad de kan vente af Kongens Gunst og Naade[1].

Naar der spørges om, hvad Akternes nu fremstillede Tilblivelseshistorie oplyser om deres Mening og Indhold, maa det jo betones, at Betænkningerne i saare ringe Grad kommer ind paa det statsretlige, og at de eneste, der i nogen Grad gør det, Breitenaus nemlig, er affattede fra et Standpunkt, som i Virkeligheden er yderst forskelligt fra den danske Regerings. Store Bidrag til Forstaaelse af Akterne giver da Forhistorien ikke, men det tør dog vel siges, at alt, hvad der findes, passer med den af mig fremsatte Fortolkning. Meget klart træder det frem, at man i den danske Regering aldrig har tænkt sig andet end, at den indtraadte Ændring kun gjaldt Fyrsteandelen. Det viser sig deri, at Kancelliet fra første Færd kun vil have en Eds-

med Sehesteds tidligere Rettelser; Forandringen af Flertalsformen til Enkelttal omtaler han slet ikke i sin Text og har altsaa ikke haft Øje for, hvor nøje den svarer til Forandringen i Patentet. Det hele passede jo ogsaa meget slet til hans Theori om Landdagen.

[1]) Ved disse sidste Ændringer har vistnok Minderne fra 1684 virket stærkt ind. Da Ridderskabet dengang blev stedt for de kongelige Kommissarier for at aflægge den befalede Ed (9. Juli), voldte dette store Vanskeligheder. Atter og atter trak Ridderskabet sig tilbage for at raadslaa indbyrdes; det forlangte at overgive en Supplik og krævede Stadfæstelse paa sine Privilegier. Kommissarierne brugte skarpe Ord; de udtalte, at Ridderne misbrugte deres Taalmodighed og vilde foreskrive Kongen, at han skulde gøre, hvad de vilde; den Herre, som Befaliogen ene tilkom, vilde de ikke lystre; men, erklærede Kommissarierne, nu vilde de ikke mere høre dem in corpore, men kalde hver ind singulatim og spørge, om han vilde sværge eller ikke; fandtes der saa nogen opsætsig, havde Kongen Midler til at tvinge til Lydighed. Endda trak det hele ud i fem Timer, før Eden blev underskrevet. (Hyldingsprotokollen, Aktst. Nr. 121.) — Denne Episode og saa Modsætningen dertil 1721, da man paa Forhaand former Eden ikke for et „Corpus“, men for „hver singulatim“, anbefales til Overvejelse for dem, der endnu lader sig friste af Landdagstheorien.

aflæggelse af de forhenværende Hertugundersaatter, ikke af Indbyggerne i Kongedelen. Det træder skarpt frem, naar man bygger de nye Akter over Patentet og Eden fra 1684, thi hvad disse angaar, er der ikke Plads for nogen Tvivl; fra alle Sider er det anerkendt, at de ene drejer sig om Fyrsteandelen af Slesvig.

Koncepterne stadfæster til fulde, hvad man allerede kunde slutte af Akterne selv, at disse har gennemgaaet gentagne Bearbejdelser fra lidt nuancerede Synspunkter, og de tillader os nu nærmere at indse, hvis Meninger det er, som her har gjort sig gældende. Det viser sig, at Kancelliet har holdt paa blot at gentage, hvad der var sket i 1684, Slesvig som Helhed under Kongen og hans Arvesuccessorer, men uden nærmere Bestemmelse af Forholdet til Kronen, medens derimod Kongen og Sehested har ønsket en Udtalelse, der pegede paa Slesvigs Forbindelse med Danmark. Om Kongelovens Arvefølge har der derimod indenfor de danske Regeringskrese næppe været nogensomhelst Tvivl, og det er jo betegnende, at Lex regia kommer ind i Eden ved en Gennemarbejdelse af den ældre Formel, som ellers er rent formalistisk.

Er det ikke store Bidrag, man her finder til Akternes positive Forstaaelse, saa giver Akternes Forhistorie dog fyldige og klare Beviser imod de Fortolkninger af dem, som man tidligere har fremsat. Af disse blev den slesvigholstenske tvunget til at paastaa, at Lex regia i Eden ikke kunde betyde den danske Kongelov; umulig som denne Paastand i sig selv var, udelukkes den ganske, naar man nu ser, hvorledes Breitenau taler saa indgaaende om Kongeloven netop under Navn af Lex regia. Men ogsaa den slesvigholstenske Bifortolkning, hvorefter Lex regia kun skulde være citeret som Norm for Arvefølgen indenfor Mandslinien, maa vel helt opgives, naar man hører, hvor bestemt Breitenau gaar ud fra, at en Arvefølge efter Lex regia netop indeholder Arveret ogsaa for Kvindelinien.

Endnu mere afgørende viser dog Akternes Forhistorie, at den ældre danske Fortolkning er helt urigtig. Som vi har set, beroede denne i første Linie paa, at Ridderskabet

skulde have svoret paa hele Hertugdømmets Vegne, at dets Sammenkaldelse betød Indkaldelsen af en Landdag. At selve Ordet Landdag ikke nævnes i Akterne, lod sig maaske forklare; men at det ogsaa undgaas i de hemmelige Betænkninger, vil det vel være ret umuligt at give Grunde for, og der er ikke et Træk, der blot peger i denne Retning; Jessen tilraadede endog at lade Edsaflæggelsen foregaa uden noget Møde. Endvidere viser det sig jo nu, at Patentet fra 1721 er bygget over Patentet af 28. Juni 1684, da ogsaa Ridderskabet indkaldtes til Edsaflæggelse; men at dette Møde i 1684 ikke var en Landdag, er ubestrideligt. Slesvigholstenerne indvendte mod den danske Hypothese, at til en Landdag hørte der ikke blot Ridderskab, men ogsaa Stæder; dertil svaredes, at Stæderne var udelukkede fra Landdagen efter Aftaler, trufne i Frederik IV's tidligere Aar. Maaske er dette rigtigt, men 1684 gjaldt det altsaa ikke; en Landdag dengang, alene bestaaende af Ridderskabet, er en Umulighed. Endelig har vi jo set, at man 1721 i sidste Øjeblik endog opgiver den korporative Form for Edsaflæggelsen, og at man tillægger denne Ændring en saadan Vægt, at de helt færdiggjorte Akter omskrives; kan saa nogen tro, at Frederik IV har set en Landdag i denne Forsamling, af hvem han kun vil tage Ed Mand for Mand?

Landdagshypothesen alene hjalp jo dog ikke; man maatte paavise den nye Arvefølge i selve Kongens Patent, eller, da dette var ugørligt, i det mindste den Inkorporation i Kronen, der forklarede den. Kommissionen af 1846 var den eneste, der prøvede at godtgøre dette ved en virkelig Ordfortolkning; Kongens Hovedbeslutning skulde forstaas saaledes: „selbigen Antheil mit dem Unsrigen zu vereinigen und (zugleich mit diesem der Crohn) zu incorporiren". Muligheden til at underforstaa Ordene der Crohn laa i, at der stod i Patentet lidt tidligere: *von der Crohne Dännemarck abgerissen*; men nu viser jo Kancelliets Koncept, at Ordene „forene og inkorporere" staar paa et Stadium, da disse Ord om Afrivelsen ikke fandtes og Kronen slet ikke var nævnt! Naar Kronjuristerne yderligere holdt paa, at man ikke kunde inkorporere de to Dele af Slesvig med

hinanden, fordi de forud dannede et Corpus, ses det klart, at Kancelliet har haft en anden Mening, ligesom at det ikke har haft noget imod at sige „inkorporere med“.

Jørgensen er saa bedaaret af Lauddagstheorien, at han fører den ud i de yderste Konsekvenser: „Man nøjedes ikke med at indkalde de gamle ‚Stænder‘, d. v. s. Prælat og Ridderskab, men føjede dertil de borgerlige Godsejere, ja i sidste Øjeblik ogsaa de gottorpske Provster. Meningen hermed var utvivlsomt den at faa Repræsentanter for de traditionelle Stænder“. Altsaa Provsterne — og endda kun de fyrstelige — skal repræsentere Gejstligheden, skønt denne ikke siden den katholske Tid havde haft Sæde paa Lauddagen, hvor man derimod havde Klosterprovsterne; de uadelige Godsejere skal forestille — ikke Borgerstanden, thi en saadan kendte den slesvigholstenske Statsret ikke, men — Stæderne! En Kritik turde være overflødig, og det bør kun bemærkes, at der slet ikke mødte nogen uadelig Godsejer paa Gottorp[1]. — Jørgensen fortsætter: „Saaledes fremstilles det ogsaa paa det bekendte ‚slesvigske Bæger‘, et Guldbæger, som Dronningen kort efter forærede Kongen til hans halvhundredaarige Fødselsdag (11. Oktober 1721). Her ses nemlig Kongen paa sin Trone, foran hvilken tre Mænd knæler, en Adelsmand, en Præst og en borgerlig; derover staar: *Stænderne i Fyrstendømmet Slesvig hylde Kong Fr. IV. 1721 4. Sept.*“ At lave Statsret paa en saadan billedlig Fremstilling er altid en mislig Sag; men egentlig er der jo kun det ukorrekte i Fremstillingen, at der burde have staaet: „4. Sept. og følgende“, saa vist som Hyldingen strakte sig over længere Tid. Helt rigtigt er det ganske vist heller ikke, at Billedet lader Kongen selv modtage Hyldingen, thi naar Jørgensen lige efter siger, at „Kongen selv og hans Geheimeraad med Rigets Storkansler i Spidsen modtog Hyldingen“, kan det ikke forsvares. Den Resolution, som han paaberaaber sig, indeholder intet om Kongen, men siger, *dass der Herr Gross-Cantzler, nebst denen übrigen dreyen Herren Geheime-Rähten des Conseils, den Eyd der Treue von der Noblesse abnehmen solle*, og saaledes udførtes det ogsaa; først efter Edsaflæggelsen førtes Noblessen ind først til Kongen, saa til Kronprinsen, *zur Abstattung Ihrer schuldigen Reverence.* Hele Ordningen svarede ganske til den, der var anvendt 1684, blot med den Forskel, at det dengang var Statholderen, som sammen med to andre fungerede som kongelig

[1]) Alle de 44 Mænd, der mødte paa Gottorp og aflagde Eden, benytter den særlige for Ridderskabet trykte Formular og var, efter Navnene at dømme, alle Adelsmænd; de sammenfattes ogsaa under Benævnelsen: Noblessen. De to Provster aflagde Eden særskilt bagefter, en tredje fik Udsættelse.

Kommissarius ved Ridderskabets Edsaflæggelse, medens det i 1721 blev Storkansleren sammen med tre andre Geheimeraader. Oprindelig havde man, som det ses af Kancelliets Indstilling, ogsaa tænkt paa at lade Statholderen optræde 1721; i Konseillet d. 3. Septbr. resolverede Kongen, at det skulde være anderledes, og Statholderen kom selv til at aflægge Eden forud for Noblessen. Det er rimeligt, at Meningen med denne Ændring var, at man ogsaa ad denne Vej vilde slaa paa Forbindelsen med Danmarks Krone.

Naar endelig slesvigholstenske og danske Fortolkere mødtes i at fastholde, at Tilstanden forud for 1721 hvilede paa Souverainitetserklæringerne fra 1658, er det dog højst betegnende, at disse Akter ikke nævnes med et eneste Ord i alt, hvad der foreligger af Betænkninger. Selv Breitenau, der arbejder med, hvad man til en vis Grad maa kalde slesvigholstenske Tanker, har intet desangaaende, og naar han fraraader Inkorporationen, er det jo ikke, fordi han mener, at i Slesvig hersker Mandslinien, men paa Grund af det Privilegium paa en særlig Herre, som Slesvig havde i Constitutio Valdemariana. Ja, naar han tilraader Kongen at forbeholde sig fri Dispositionsret over Hertugdømmet, f. Ex. for at kunne give det til en yngre Søn, er det klart, at han aldeles ikke mener, at Kongen er bundet ved tidligere Tiders Primogeniturordninger eller behøver at bryde sig om andre Mandsliniers Arvekrav[1].

[1]) For os, der nu kender alle Betænkningerne, er det underligt at se, hvad en Videnskabsmand kunde fan ud af dette Materiale, medens det endnu hemmeligholdtes for andre. Wegener siger i Antislesvigholst. Fragm. X, 55: „At det virkelig var Frederik IV's Mening ved denne højtidelige Hyldingsakt, nemlig Hovedakten paa Gottorp Slot, at offentliggøre en Arvefølgelov for Hertugdømmet Slesvig i Lighed med den for Kongeriget gældende, er fuldkommen bevisligt og klart. De Raadslagninger, der gik forud mellem ham og hans førtroede Statsmænd, lade ingen Skygge af Tvivl derom tilbage". Som Bevis for de sidste, unægtelig kraftige Ord gives kun en almindelig Henvisning til Breitenaus og Amthors Betænkninger, og af den sidste anføres, at han stærkt tilraadede Kongen *eine nachdrückliche Clausulirung des Eides . . . , ein nachdrücklicher Eid, der keine Reservationes mentales admittiret, und zwar schriftlich.* Hvorledes disse Ord kan godtgøre en Plan til en Arvefølgelov, er rigtignok ganske ubegribeligt, og naar man nu kan efterlæse Ordene i Sammenhæng, vil man se, at Amthor heller ikke har det mindste om en saadan. Jfr. ogsaa ndfr. S. 92.

Den 22. August underskrev Kong Frederik IV Patentet om Arvehyldingen i Slesvig. Det aabne Brev var forseglet med et Kongesegl, hvori Vaabenskjoldene var ordnede anderledes end tilforn; Slesvigs to Løver var fra Midtskjoldet, hvor de havde staaet sammen med de holstenske Vaabenmærker, flyttede ind i selve Hovedskjoldet jævnsides Danmarks tre Løver, Norges Løve med Øksen og de Mærker, der hentydede til Titlen „de Goters og Venders". Den samtidige Hojer siger herom, at Slesvigs Vaaben sattes ind mellem de souveraine Rigers Vaabenmærker, og dette er aabenbart det rette; men man kunde udtrykke det samme ved at sige, at Slesvig herved heraldisk betegnedes som hørende ind under den Arvefølge, som gjaldt i alle Kongens souveraine Riger og Lande. Vaabenændringen var et betydningsfuldt Sindbillede paa den nye Stilling, hvori fra nu af hele Slesvig stod til Kongen og Kronen.

Jørgensen billiger udtrykkeligt Hojers Forklaring af Vaabenændringen, men tilføjer nogle Betragtninger, som peger i en holt anden Retning (S. 166 f., Afh. S. 70). Det maa vel huskes, siger han, „at de andre Mærker i Hovedskjoldet dengang forklaredes som tilhørende Rigets øvrige Lande: Løven med de ni Søblade („Goternes Konge") tillagdes Nørrejylland, Lindormen („Vendernes Konge") Fyn, de tre Løver Sjælland, Løven med Øksen Norge", og han taler lige efter om, at de enkelte Mærker i Arkivhvælvingerne brugtes til at betegne de forskellige Landsdele. Det er nu rigtigt nok, at en saadan, højst urimelig Tydning af Rigsvaabenets Mærker findes i Datiden — for de tre Løvers Vedkommende dog kun yderst sjældent —, men til at tillægge Regeringen denne Opfattelse er der ikke den fjerneste Grund[1], og saadant kan ubetinget heller ikke ses af de Mærker, som rent dekorativt anbragtes over Skabene i Arkivet. Hvis det da er Jørgensens Mening som saa mange tidligeres, at Vaabenændringen betegner Sønderjylland som blot og bar Provins af Danmark, maa dette bestemt afvises[2].

---

[1]) I det nye Kongesegl staar udenom Kongens fulde Titel, og til hvert eneste Led i denne findes et tilvarende Vaabenmærke; unævnt i Titelen er kun Mindevaabenet de tre Kroner.

[2]) Efter Jørgensen sattes det forandrede Vaaben „i den bekendte store Frontespice over Kancelliporten"; enhver vil dog let kunne overbevise sig om, at de to Løver her stadig staar i Mellemskjoldet.

Naar Jørgensen i denne Sammenhæng ogsaa siger, at man nu indførte en ny Kirkebøn, hvori bl. a. nævntes de kongelige Arveprinsesser, og heri ser et Vidnesbyrd om den indtraadte Ændring i Arvefølgen, er dette næppe rigtigt. I det mindste siden 1670 lød Kirkebønnen væsentlig ens i alle de den danske Konge undergivne Lande, og der bades da for Prinsesserne i den kongelige Andel af Slesvig, men rigtignok ligeledes i Holsten; en tilsvarende Kirkebøn indførtes saa i Hertugdelen straks efter dennes Besættelse (Reskript 13. Marts 1713 med Formel for Kirkebønnen: Fabers Staats Cantzlei XXVII, 639), hvad man forøvrigt havde gjort ogsaa i 1684.

Patentet blev kundgjort ved Trykken, ligesom ogsaa Edsformlen blev fremlagt i trykt Skikkelse. Edsaflæggelsen skete nøje paa foreskreven Maade, og der kom ikke fra nogen Side Protest eller Modstand. Da Ridderskabet var samlet paa Gottorp, lod Storkansleren, Grev U. A. Holstein, oplæse Patentet, derefter den kongelige Fuldmagt for ham og tre andre Geheimeraader til at modtage Eden, endelig selve Edsformlen. Paa Ridderskabets Vegne udtalte Ditlev Reventlov som Klosterprovst, at da de nu havde hørt hans kongelige Majestæts Vilje og var sikre paa hos Allerhøjstsamme at finde al kongelig Naade, Kærlighed og Retfærdighed, var de nu villige til ikke blot at anerkende ham som eneste souverain Landsherre for hele Hertugdømmet Slesvig, men ogsaa underskrive den forelagte Ed. Saaledes udførtes det ogsaa, og i de følgende Uger aflagdes Eden rundt om i de gottorpske Amter.

Det har nogen Interesse at se, i hvilken Grad den ved Schesteds Tilføjelser anslaaede Tone: Slesvigs Forhold til Danmarks Krone, har paavirket de Udtalelser, hvormed de kongelige Kommissarier indledede Hyldingsceremonierne. Ved selve Hyldingen paa Gottorp indskrænkede man sig til at oplæse Akterne; rundt om i Amterne holdt derimod vedkommende kongelige Kommissarius en længere eller kortere Tale, som gengives i den officielle Protokol. Af disse er Kristian Schesteds den længste, men fra vort Synspunkt ganske uden Interesse; han fortaber sig i en svulstig Panegyrik over Frederik IV, uden at komme ind paa noget statsretligt. Ditlev Vibe udtaler derimod, at „enhver sikkert vil mindes den Nexus, hvori Hertugdømmet Slesvig fra umindelige Tider har staaet til Kongerne og Kronen Danmark, ogsaa hvilken Skade Begæret efter at separere sig derfra har bragt

alle Indbyggerne". Amtmanden i Aabenraa, v. Königstein, indleder sin Udtalelse med at sige, at Kongen nu ved Freden og Garantierne har faaet tilsikret „den evige og rolige Besiddelse af hele Hertugdømmet Slesvig, følgelig ogsaa af den forhen fyrstelige Andel, og saaledes dette Klenod, som i tidligere besværlige Tider blev frarevet Kongeriget Danmark, nu igen er blevet indlemmet i denne Krone (solcher Crohne)". Dybest ind paa Spørgsmaalet kommer Grev Johan Georg v. Holstein, Amtmand i Tønder. Han taler et Par Gange om, at Indbyggerne skal hylde Frederik IV som „deres souveraine Arvekonge og Herre", og minder om, hvilke Ulykker der er kommet af, at „dette Hertugdømme Slesvig eller Süder-Jütland blev skilt fra Kronen Danmark", hvad Historien om Kong Abel og hans Efterkommere viser; under Schauenburgerne blev det ikke bedre, og da efter disses Afgang Hertugdømmet kom til det nuværende Kongehus Oldenburg, blev det snart delt mellem Brødrene Kong Hans og Frederik; det holstenske Hus, støttende sig paa Sverige, arbejdede nu paa „sich von seinem Stamm abzureissen und aus voriger Verbindlichkeit zu treten, auch sich gar nicht entblödet des Feindes Vorhaben gegen den Herrn, von dem es doch das Lehn über diese Lande empfangen musste, zu unterstützen". Alt dette er nu heldigvis forbi, hele Hertugdømmet sikret Kongen og hans Successorer, „og saaledes de to blaa Løver efter saa lang Adskillelse igen bragt i endrægtig Gang". Gud har forbeholdt Frederik IV „for fjerde Gang at udføre dette store Værk, Genforeningen af dette Hertugdømme, efterat Tidens Konjunkturer ikke havde tilladt den store nordiske Semiramis eller Dronning Margrete at udføre det og heller ikke den nuværende kongelige Linies to berømte Stamfædre havde formaaet at knytte det uopløseligt til deres Linie". — Man vil se, hvor stærkt Holstein er paavirket af Datidens Stridsskrifter; det er jo, som om det var Amthor, der her talte. Lignende Udtalelser af Holstein anføres hos Ed. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814 I, 4—5.

Frederik IV havde unægtelig Ret til at være stolt over, at Hyldingen foregik paa denne Maade; hvor langt var man ikke kommet bort fra Fortidens frastødende Skikke, Undersaatternes Fremførelse af deres Besværinger, Kongens Stadfæstelse af Privilegier, alt forud for, at Undersaatterne anerkendte den ny Regent. Og hvilket Fremskridt endog i Sammenligning med, hvad der var sket i 1684! Dengang havde Edsaflæggelsen voldt de største Vanskeligheder, og der var kommet Protester fra alle Sider; nu hørtes der hverken paa Gottorp eller rundt om i Stæder og Amter en eneste Mislyd.

Ridderskabet havde dog paa Gottorp faaet Lov til at forelægge Kongen en Memorial med dets Ønsker, og Kongen gav nogle Dage efter et naadigt Svar derpaa. Paa et enkelt Punkt kom Memorialen ind paa statsretligt Omraade, idet Ridderskabet mindede om, at der i Hertugdømmet Slesvig fra gammel Tid var afholdt Landdage, og underdanigst bad om, at Kongen ogsaa fremtidig vilde udskrive „saadanne Landdage i dette Hertugdømme". Man anerkender da klart fra Ridderskabets Side, at om fælles slesvigholstenske Landdage kan der ikke være Tale mere. Des mere forbavsende er det at høre, at Kongen i sit Svar stillede i, ganske vist højst ubestemt, Udsigt, at der kunde udskrives en Landdag i — Hertugdømmerne[1].

At Frederik IV efter Akterne fra 1721 blot kan tænke sig Muligheden af en slesvigholstensk Landdag, vidner rigtignok ikke om, at han har haft fuld Klarhed over, hvad der maatte ligge i det udstedte Patent. Men det svarer til, at han under Forhandlingerne forud havde udtalt sin Tilbøjelighed til at følge et Forslag af Breitenau om, at han burde kalde sig „souverain Hertug af Slesvig", — altsaa titelmæssig ret fastslaa Adskillelsen fra Danmark, i største Modsætning til den Inkorporation, som han samtidig ytrede sin afgjorte Sympathi for[2].

Saadanne Ytringer belærer en om, at man ikke skal tiltro Datidens danske Regering altfor grundig eller skarpsindig Overvejelse af de statsretlige Problemer, der knytter sig til Hyldingen i 1721, og det viser sig ogsaa paa andre Punkter, hvor lidt

[1]) Svaret paa dette Punkt havde vakt en Del Betænkelighed, som man ser af Fr. v. Hagens Koncept. Først vilde man svare, at der foreløbig ikke kunde tænkes paa en Udskrivelse af en Landdag, *nachdem die Sachen in dem Herzogthum Schleszwig biszhero nicht in dem Stande, wie es anjetzo geschehen, gewesen sind*, og heller ikke i Holsten alt bragt i Rigtighed med Karl Frederik. Saa skrev man i Stedet kortelig, at Kongen *nicht nöhtig finden, vor der Hand einigen Landtag in den Herzogthümern ausschreiben zu lassen.* I tredje Omgang fandt man den endelige Form, men hvor der her stod: *in den Herzogthümern*, prøvede man dog med at rette til: *dem Herzogthum Holstein*, hvad saa atter blev opgivet.

[2]) Kancelliet afværgede den foreslaaede Titelændring ved at fortælle Kongen, at den var overflødig, saavist som han jo var en stor Potentat og souverain Konge og Herre over to Kongeriger og derfor eo ipso saa meget mere maatte anses for souverain Hertug i Slesvig.

man ret har klaret sig Konsekvenserne af det, man var i Færd med at træffe Afgørelse om. Naar man af Gottorpernes tidligere Undersaatter krævede Ed paa Arvefølgen efter Kongeloven, laa deri jo en fuld Underkendelse af de andre Liniers eventuelle Arverettigheder eller i det mindste en Udskydelse af dem til en saa fjern Fremtid, at de blev ganske illusoriske. Hverken overfor Gottorperne eller Sønderborgerne var man dog i selve Regeringen helt klar herover.

Hvad Gottorperne angaar, var Breitenau i sin anden Betænkning kommet ind paa Spørgsmaalet, idet han havde udtalt, at alle de Traktater med disse, der var sluttede siden 1657, maatte betragtes som bortfaldne, men havde stillet det hen som ubestemt, om det samme maatte gælde de Aftaler, der stammede fra Tiden før Indrømmelsen af Souverainiteten; for sit eget Vedkommende havde han sagt, at derom kunde kun den raisonnere med Forstand, som kendte „die Interiora von der Affaire“ fra Grunden af. Kancelliet udtalte i sin Forestilling om dette Punkt, at man foreløbig ikke burde reflektere herover, men udsætte Deliberationerne desangaaende indtil videre.

At der ved Hyldingsakten kunde komme en Protest fra Sønderborgernes Side, ansaa Breitenau for ret sandsynligt, siden de jo, som han sagde, „flatterer sig med at have en Lensexpektans paa Hertugdømmet Slesvig“. Han tilraadede, at i saa Fald skulde de kongelige Kommissarier „mit guter Manier“ vise Sagen fra sig og immediate ind til Kongen, henvisende til, at de fattedes Instruktioner. Kongen fandt denne Fremgangsmaade meget rigtig, men man faar derved jo intet at vide om, hvorledes den danske Regering egentlig stillede sig til disse Sønderborgernes Arvekrav. — Dagen før Hyldingen paa Gottorp forelagde Konseillet Kongen en Række Punkter til Resolution, og deraf lød det tredje: „om de to Hertuger af Augustenborg og Glücksborg ikke skal aflægge Eden for deres indehavende Godser, og om en saadan da ikke bør tages af dem separatim“. Kongen bifaldt dette, og endnu samme Dag blev Eden affordret de to Hertuger af Sehested. Den lød i alt væsentligt som den almindelige Ed; kun var i Motiveringen det andet Punkt om-

byttet med Ordene: *auch derowegen an mich gnädigst gesinnen lassen, den Deroselben als jetzigem alleinigen Besitzern besagten Herzogthums Schleswig Ratione meiner darin belegenen Güther gebührenden Erbhuldigungs-Eid abzustatten,* og længer nede, hvor den sværgende karakteriserede sig selv og sine Efterkommere som *Landsassen und Unterthanen,* hed det i Stedet: *Fürsten und Vasallen.*

Som man vil se, giver Akterne ikke Oplysning om, hvad Betydning man i den danske Regering tillagde denne de to Hertugers Ed. Man kunde tro, at man derved vilde sikre sig mod de Arvekrav, hvormed Sønderborgerne „flatterede sig"; men det synes mindre sandsynligt, at det var Formaalet, siden man tog Ed af Augustenborgeren, der ikke havde noget Len, og ikke af Joakim Frederik af Nordborg, som havde det og Dagen efter sammen med de to andre Hertuger var til Stede paa Gottorp[1]. Tonen maa da vist lægges paa, at Eden afgives „Ratione" de Godser, de to Hertuger har; man vilde vise, at de som Godsbesiddere var stillede lige med andre Indehavere af adelige Godser.

Naar her er anført alt, hvad Datiden har om Sønderborgernes Stilling, vil det være indlysende, at Spørgsmaalet om disse, som i det 19. Aarhundrede blev det brændende, kun i yderst ringe Grad har interesseret Frederik IV og hans Mænd. Endnu for Jørgensen stod dette ikke klart; han, der ellers saa meget stræber efter at se Forhandlingerne i 1721 ud fra Datidens egne Synspunkter, kunde dog ikke tvinge sig til at tro, at der derom kun stod det lidet, som han læste i de ham tilgængelige Papirer, og da han saa vidste, at Breitenau i en tabt Udtalelse havde anført mod Slesvigs Inkorporation „en hemmelig og vigtig Grund efter Kongeloven", ansaa han det for givet, at denne Grund maatte være Sønderborgernes Arverettigheder, og mente, at det „var let at se", hvad Udtalelserne gik ud paa (S. 131, 184, Afh. S. 40, 85). Der falder nu et lidt komisk Lys over denne Ytring; siden har Posselt nemlig fremdraget ogsaa dette Stykke, og det viser sig, at den „secrete Raison" aldeles ikke har noget at gøre med Sønderborgerne; det er det føromtalte Raad til Kongen om at holde Hertugdømmet særskilt, forat han eller hans Efterkommere dermed kunde glæde en yngre Søn!

---

[1]) Sml. Jørgensen S. 186 f. (Afh. S. 87).

Man tør vel herefter sige, at den danske Regering ikke havde fuld Klarhed over den statsretlige Betydning af det Skridt, den gjorde; men man maa ikke glemme, at for Datiden drejede det hele sig først og sidst om noget rent praktisk, om Edsaflæggelsen fra de ny Undersaatters Side. Man frygtede, at disse kunde gøre Modstand under Henvisning til, at deres tidligere Fyrste ikke havde løst dem fra deres Ed til ham; man ventede, at de vilde kræve Privilegier eller andre Gunstbevisninger. Fremfor alt gik man ud fra, at de følte sig knyttede ved stærke Baand til deres tidligere Herskab, og man vilde derfor have en Ed, der kunde binde dem til det yderste; Hovedsagen er, siger Amthor, at faa „Eden eftertrykkelig klausuleret", saa at det bliver „en eftertrykkelig Ed, der ikke tillader nogle Reservationes mentales". Om den Art Ting og saa om mange store og smaa Vanskeligheder af rent ydre Natur er det, Betænkningerne drejer sig, og alt dette har i den Grad optaget Sindene, at man først i anden Linie og næsten i Forbigaaende har set Arvehyldingen fra statsretlige Synspunkter.

Dertil kommer, at Kongen, saavidt vi kan dømme derom, kun har haft daarlige Hjælpere i sit tyske Kancelli. At dette har behandlet denne vigtige Sag med stor Løshed, turde være klart nok; de Skødesløsheder i Formuleringen, som fik Lov til at blive staaende trods de gentagne Gennemarbejdelser af Akterne, er højttalende Vidnesbyrd derom. Selve Kancelliets Chef Kristian Sehested kan ikke unddrages fra sit Medansvar herfor, og at ogsaa han har haft ringe formel Evne, ses ikke blot af den kejtede Sætning, hvori han udtrykte, at Provsterne skulde tages i Ed paa Gottorp; ogsaa hans store Indskud i Begyndelsen af Patentet med Opregningen af den Uret, Gottorperen havde gjort Kongen, er daarligt redigeret, idet man ved Slutningen faar at vide, at det, som Hertug Karl Frederik siges at have gjort, i Virkeligheden er udført af hans Formynder. Megen Skarphed i Tanken kan der jo heller ikke have været hos den Mand, der rettede saaledes i Eden, at denne kom til at sige noget om Patentet, som slet ikke stod i det.

Paa denne Baggrund vil man bedre fatte, at Akterne selv

i deres endelige Form kom til at lide af Uklarhed og Halvhed. Fra først til sidst gik Regeringen ud fra den Forudsætning, at med den kongelige Andel var alt forud i bedste Orden; den var fast knyttet sammen med Kongens andre souveraine Lande under Kongelovens Arvefølge. Rigtigheden af denne Forudsætning indrømmet var Akterne i den Skikkelse, Kancelliet forelagde dem for Sehested, for saa vidt klare nok; Patentet motiverede Edsaflæggelsen ved at anføre Kongens Beslutning om at inkorporere den fyrstelige Andel i den kongelige, Eden lød paa ham og hans Efterfølgere efter Kongeloven; men der var dog herved den store Mangel, at Akterne ikke tydeligt henpegede paa den Forudsætning, der laa bagved det hele. Saa var det, at der ved Sehesteds Tilføjelser kom noget ind om Fyrstedelens Forhold til Danmarks Krone. Det er, som vi har set, sandsynligst, at denne Tone blev anslaaet, fordi Kongen paatænkte senere at skride til en Omdannelse af Sønderjyllands Styrelse; men idet Ordet Danmarks Krone blev udtalt, laa deri jo den bedste Motivering for den Arvefølge, paa hvilken man krævede Undersaatternes Ed. Saaledes kom det ogsaa til at staa i Edsformlen: Undersaatterne sværger paa Kongelovens Arvefølge, fordi Kongen har inkorporeret Fyrsteandelen i sin Krone; men denne Tanke blev dog ikke Sehested saa klar, at han indsaa Nødvendigheden af at indføje den ogsaa i Patentet. Her lod han sig nøje med Tilføjelsen om det tabte og nu genvundne Pertinens, som han først havde fundet paa, og ikke alene dækkede dette hverken reelt eller formelt, hvad han var kommet til at lade Eden udtale; men det var jo overhovedet en urimelig Tanke, at man ved at tilføje noget blot i den historiske Motivering kunde give Patentet en helt ny Karakter.

Den Tanke, at Fyrstedelen skulde inkorporeres i Danmarks Krone, burde saa, nærmere overvejet, have ført til at indse, at der var al Anledning til ogsaa at udtale sig om Kongedelens Stilling. Selv om man med nok saa megen Grund gik ud fra den danske Konges ubestridte Ret til denne Del af Slesvig og havde levet sig ind i den Forestilling, at Kongelovens Arvefølge allerede gjaldt her, vilde selv en flygtig Prøvelse dog

have vist, at denne Opfattelse aldrig var blevet udtalt tydeligt i nogen Statsakt, og at der tværtimod forelaa Ytringer af selve Regeringen, som pegede paa en modsat Opfattelse. At Frederik IV og hans Mænd skulde være trængt frem til denne Indsigt, er ikke at forlange for meget af dem. De havde jo liggende for sig Breitenaus Belysning af Spørgsmaalet: Slesvigs Inkorporation; og om man end med fuld Føje ikke fulgte hans Anvisning, burde selve hans Stilling til Spørgsmaalet have henledt Opmærksomheden paa, at man ikke saaledes uden videre kunde gaa ud fra, at Kongedelens Stilling til Kronen var helt klaret. Selv indsaa Regeringen, at den endelige Erhvervelse af den gottorpske Del dog drog Følger med sig for hele Slesvig, siden den lod udarbejde det nye Kongesegl med de to Løver indsatte i Hovedskjoldet; men det Patent, paa hvilket dette Segl anbragtes, indeholder jo netop ingen Disposition om hele Hertugdømmet.

Det kan næppe nægtes, at Akterne fra 1721 lider af de her fremhævede to Grundmangler: Fyrsteandelens Inkorporation i Kronen er ikke udtrykt paa rette Maade, om Kongedelens Retsforhold er der en fuldstændig Taushed. Derimod kunde man vel forsøge at forklare og forsvare det ene som det andet; det var jo tænkeligt, at Halvheden paa det ene Punkt, Tausheden paa det andet stammede fra, at man ikke vilde tale helt ud, fordi en skarp og klar Afgørelse kunde fremkalde Modstand og Protester, det være sig fra Ridderskabet eller fra de beslægtede Fyrstelinier. Skønt der vist ikke i de bevarede Ytringer findes noget, der peger i denne Retning, er det vel muligt, at dette Hensyn har spillet sin Rolle, maaske halvt ubevidst; men den egentlige Aarsag til Manglerne maa dog vist søges der, hvor jeg har fundet den. Man har i den danske Regering ikke taget Sagen op fra Grunden, men nøjedes med det nærmest liggende og praktisk nødvendige, og man har ikke haft en Mand, som har forstaaet statsretligt at udnytte den store vundne Sejr fuldt ud. Kristian Sehested var ingen dansk Breitenau.

V. Slesvigs statsretlige Stilling efter Akterne fra 1721; Samtidens og Eftertidens Forstaaelse af disse.

Det staar Kongen frit for at indlemme Slesvig, „som til denne Tid ikke er sket“. Hojer.

Den Undersøgelse, jeg her forelægger, har jeg kaldt en historisk Fortolkning, og jeg har dermed ønsket paa Forhaand at fastslaa, at naar jeg har gjort klart Rede for, hvorledes Akterne fra 1721 er blevet til, hvilken Opfattelse, der har behersket den Regering, som affattede dem, og hvad den har ment at opnaa gennem dem, saa er mit Maal naaet. En udtømmende Prøvelse af disse Akters statsretlige Betydning ligger derimod udenfor den Opgave, jeg har sat mig, og naar jeg alligevel her ved Afslutningen vil gøre nogle Bemærkninger derom, er jeg mig fuldt bevidst, at jeg derved vover mig ind paa en fremmed Videnskabs Omraade.

Hvad der statsretligt blev opnaaet ved Patentet af 22. Aug. 1721 og den derefter foretagne Edsaflæggelse, synes imidlertid at være meget tydeligt og kan vist udtrykkes i faa Ord. Frederik IV indlemmede den fra Gottorperne tagne Del af Slesvig i sin egen Andel og knyttede den derigennem atter til Kongen og Kronen; derfor krævede han Ed af sine ny Undersaatter for sig og sine Arvinger efter Kongeloven og modtog ogsaa en saadan baade i den særlige Fyrsteandel og i de Dele af Hertugdømmet, som tidligere havde staaet under Fællesregeringen. Herved fastsloges

altsaa, at den tidligere Fyrstedel af Slesvig fra nu af var knyttet fast til Danmarks Krone, idet Arvefølgen var fælles.

Naar der derimod spørges, om Fyrsteandelen ved disse Akter blev inkorporeret i Danmarks Krone, maa man juridisk vistnok svare Nej. En saadan Inkorporation i Kronen udtales jo nok i Edsformlen, men den staar her paa et Sted, hvor Eden udtrykkeligt citerer Patentet, og i dette tales der kun om en Inkorporation i Kongedelen. Denne Modsigelse faar nu statsretligt en helt anden Betydning, end saalænge vi bevægede os blot i historiske Betragtninger; overhovedet maa der juridisk gøres en skarp Forskel paa Patentets og Edsformlens Autoritet. Historisk set staar bægge paa samme Trin; bægge de to Akter er udarbejdede i Kancelliet, og for at forstaa Regeringens Opfattelse kan man med lige god Grund bygge paa den ene og den anden. Juridisk set er derimod kun Patentet et Udtryk for Regeringens Vilje; Edsformlen betyder i sig selv intet og bliver først til en Viljesakt, naar den underskrives af Undersaatterne, men den bliver saa ogsaa til en Udtalelse af disse og kun det. Hvad Undersaatterne i deres Edsløfte forpligter sig til, det faar statsretlig Betydning, f. Ex. altsaa deres Ed paa Arvefølgen efter Kongeloven; at de derimod indleder deres Løfte med at referere Patentet og derved tillægger Kongen en Beslutning, som faktisk ikke er udtalt i dette, det synes slet ikke, retsligt set, at kunne faa nogen Vægt. Naar Spørgsmaalet er om Fyrstedelens Forhold til Kronen, finder vi da i Patentet intet ud over, at det siges, at Kongen har taget denne Del igen i Besiddelse som et fra Kronen løsrevet Pertinens, og ikke blot er dette ikke noget helt tydeligt Udtryk for, at Pertinenset atter er knyttet til Kronen, men det fremtræder overhovedet ikke som nogen retslig Disposition; det staar i Patentets indledende, historiske Del og fremsættes selv som noget rent faktisk, der var sket i Aarene 1713—1714.

Naar denne Opfattelse af Akternes statsretlige Betydning sammenlignes med de tidligere fremsatte, vil det let ses, at den, hvad Arvefølgen angaar, danner en diametral Modsætning til den Forstaaelse, som Slesvigholstenerne kæmpede for. Mente

disse, at efter 1721 som forud var det ene Mandslinien, som havde Arveret til Slesvig, har jeg vist, at Frederik IV gik ud fra lige det modsatte, hvad angaar den kongelige Andel forud for 1721, og i Overensstemmelse hermed ogsaa tog sine nye Undersaatter i Ed paa Kongelovens Arvefolge. Min Opfattelse falder derimod sammen med den, som fremsattes fra dansk Side, naar der spørges om Resultatet; at Kongelovens Arvefølge efter 1721 gjaldt i hele Slesvig, derom er jeg ganske enig med de ældre danske Fortolkere. Men dette Resultat blev rigtignok naaet paa en helt anden Maade, end disse tænkte sig. Efter deres Opfattelse skete Ændringen i Arvefølgen med eet Slag, netop ved Akterne fra 1721, der kuldkastede den tidligere i Slesvig gældende Eneret for Mandslinien; jeg fastholder, at disse Akter ene og alene drejer sig om den tidligere Fyrsteandel og kun ændrer Arvefølgen i den, idet Regeringen var overbevist om, at Kongelovens Arvefølge forud var en given Sag i den kongelige Andel af Slesvig.

Langt større bliver Afvigelsen fra den ældre danske Fortolkning, naar der spørges om den Inkorporation af hele Slesvig i Danmark, som efter den skal være foregaaet i 1721. Her maa jeg jo ikke alene nægte, at der er sket noget saadant med hele Slesvig, saa vist som der ikke ændres noget ved Kongedelen, men jeg kan, efter hvad jeg lige har udviklet, heller ikke finde det rigtigt at paastaa, at Fyrstedelen ved Akterne fra 1721 blev inkorporeret i Kronen. Overhovedet foreligger der hverken fra dette Aar eller fra noget andet Tidspunkt nogen Regeringsakt, hvori en Inkorporation udtales, og hvorvidt man alligevel vil sige, at Slesvig efter 1721 var inkorporeret i Danmarks Krone, ja det afhænger ganske af, hvad Betydning man indlægger i det ret tvetydige Begreb Inkorporation. Naar Slesvig nu var knyttet uløseligt til Kronen ved den fælles Arvefølge, forelaa derved en Sammenknytning, som mange i Datiden sikkert vilde betegne som en Inkorporation; vi tager dette Begreb noget skarpere og vilde vel heller, forøvrigt i Overensstemmelse med Sprogbrugen i Frederik IV's Patent, definere Slesvig som „et Pertinens“ af, et Tilbehør til Kronen. Men vil man tale om,

at Slesvig var inkorporeret, kan man i alt Fald deri ikke indlægge andet og mere, end hvad der i sig selv ligger i den fælles Arvefølge.

Min Opfattelse afviger da fra den ældre danske først og sidst ved at hævde, at Akterne fra 1721 kun berører den tidligere gottorpske Del af Slesvig, medens der ikke ved dem sker nogen Ændring med den kongelige Andel; dertil kommer Forskellen frem, naar Spørgsmaalet bliver om, hvorvidt Slesvig 1721 blev eller efter dette Aar var inkorporeret i Kronen. Overfor dette har det nu nogen Interesse, at det vistnok kan siges med god Grund, at min Opfattelse paa disse Punkter falder sammen med den, som fremtræder i selve Samtiden og umiddelbart efter, eller med andre Ord, at jeg ved det tyvende Hundredaars Begyndelse rækker Haanden til Mændene fra det attende Aarhundrede, medens den modsatte Opfattelse i sin fulde Klarhed først fremkommer i det mellemliggende Tidsrum.

At det, der skete i 1721, kun var en Forandring med den tidligere gottorpske Del af Slesvig, udtales i det 18. Aarhundrede af alle dem, der kommer nærmere ind paa Sagen. Andreas Hojer skildrer i sin Frederik IV's Historie Arvehyldingen nøje efter de officielle Akter; han ser deri ene en Hylding af Gottorpernes tidligere Undersaatter og betoner, at Kongen netop havde udskudt Edsaflæggelsen til efter Fredslutningen, da Undersaatterne før med nogen Ret kunde mene kun at være Kongen en „Interimslydighed“ skyldig. Han sammenfatter det hele under Overskriften „Arvehylding[1] af den reunerede Del af Slesvig“. Gram udtaler i Ord, der skal anføres nedenfor, skarpt, at hvad Frederik IV gjorde, var ene at tage det Gottorperne tildelte Stykke af Slesvig tilbage. Pontoppidan siger: 1721 blev det fyrstelige Hus' tidligere Del af Slesvig eller Sønderjylland paany Kronen indlemmet. J. F. Hansen siger i sin „Staatsbeschreibung Schleswigs“: 1713 fik Kongen af Danmark den gottorpske Del, med Krigens Ret, og blev 1720 ved Freden rolig Besidder deraf.

[1] I Aftrykket af hans Værk staar: Erhöhung, sikkert Tryk- eller Læsefejl for: Erbhuldigung.

Disse Forfattere betoner da alle, at Ændringen ene gjaldt Fyrsteandelen[1], men de kan naturligvis ogsaa komme til at udtrykke Følgen heraf: at Kongen fra 1721 af er Enebesidder af hele Slesvig. Hansen fortsætter de nysanførte Ord umiddelbart saaledes: „og (Kongen) har siden været ene souverain Hertug af Slesvig". Hojer siger kort efter: „Kong Frederik var fra nu af Hertugdømmets Ene-Souverain og havde fuldstændig forenet dets Besiddelse med Sceptret"[2]. Dette var jo aldeles rigtigt, men man ser, at disse Ord let kunde drejes saaledes, at man sagde: 1721 tog Kongen hele Hertugdømmet i Besiddelse. Allerede forud for Hyldingen, da man slog en Medaille til Minde om Freden i Frederiksborg og paa den vilde udtrykke, hvad Frugten af Freden var, skrev man: „Danmark Sundets Told bekom med hele Slesvig Fyrstendom". Saadanne Ytringer genfindes rundt om, og ofte glemte man tilsyneladende helt, at Kongen i Forvejen havde nogen Del af Slesvig i Besiddelse; Gebhardi f. Ex. fremstiller i den geografiske Indledning til sin store Danmarkshistorie Slesvigs Forhold saaledes, at det fra Schauenburgerne ved Arv kom over til „nogle holstenske Hertuger af det oldenburgske Hus"; fra 1658 til 1675 og fra 1689

[1]) For Frederik IV's eget Vedkommende kan henvises til hans klare Udtalelse i den Kundgørelse, hvorved han i April 1723 stadfæstede alle Privilegier og Benaadninger i de forhenværende gottorpske Lande: *Nachdem wir bereits in dem vormaligen fürstl. Antheil des Herzogthums Schleswig die uns rechtmässig gebührende wirkliche Possession und also die Einwohner daselbst zu unsern Unterthanen auf- und angenommen* (Jørgensen S. 170, Afh. S. 75). Selv det tyske Kancelli, der vævede saa meget om „samtlige Stænder i hele Hertugdømmet", kan dog undertiden udtrykke sig korrekt, saaledes i Titelen paa den officielle Hyldingsprotokol: *Protocollum dessen, so bey der Erb-Huldigung der sämbtlichen Stände des vorhin gewesenen fürstlichen .... Antheils des Herzogthums Schleswig in Septembri Anno 1721 vorgefallen.*

[2]) Dette Udtryk „forenet med Sceptret" har man i tidligere Tider fra dansk Side stadig brugt som et sikkert Bevis paa, at Hojer mente, at Frederik IV havde inkorporeret Slesvig, skønt der, som vi straks skal se, foreligger positive Udtalelser af ham i modsat Retning. Det er et godt Exempel paa, hvor misvisende det er at forstaa Datidens Talemaader ud fra vore statsretlige Begreber; hvad Scepter betyder i Hojers Tidsalder, kan man f. Ex. se af Amthor, som, naar Kristjern I bliver valgt til Hertug i Slesvig og Holsten, derved lader disse Lande bringes til „det danske Scepter" (foran S. 26).

til 1714 var det souveraint og i det hertugelige gottorpske Hus' Magt, men i Aaret 1714 blev Slesvig igen overladt Kong Frederik IV, som 1721 indlemmede det i Danmarks Krone[1]. Det var jo intet Under, at den store Sejr for Kongen, som det var, at han fordrev Gottorperne fra Sønderjylland, helt overskyggede, at han dog forud selv sad inde med en Del af Hertugdømmet. Næppe vil vel nogen mere være tilbøjelig til at lave Statsret ud af den Art flygtige Ytringer; Wegener har nok en smuk Blomstersamling af saadanne Ord, men A. D. Jørgensen har ikke optaget et eneste af dem.

Finder min Opfattelse af, hvad Akterne i 1721 territorialt drejer sig om, saaledes Medhold hos de kyndigste Mænd i næstforrige Aarhundrede, saa vil man ogsaa hos saadanne finde en Stilling til Problemet Inkorporation, der er meget beslægtet med den Holdning, jeg indtager. Atter kan man her ganske vist finde flygtige Ytringer nok, der taler om, at Slesvig efter 1721 er inkorporeret i Danmark, eller rent ud siger, at dette skete 1721 (eller 1720). De Mænd, der kommer dybere ind paa Sagen, udtaler sig helt anderledes.

Hojer drøftede Spørgsmaalet i de Forelæsninger over det danske Monarkis Statsret, som han siden 1734 holdt ved Københavns Universitet; uheldigvis kendes hans Fremstilling kun gennem en Oversættelse af Bredsdorff efter et tarveligt Kollegiehæfte. Man ser, at han holdt paa, at Kvindelinien har Arveret til Slesvig. men han sætter, saavidt det kan ses, ikke dette i nogen Forbindelse med 1721, idet han i Stedet bygger paa en Paastand om, at Slesvig altid har været Mands- og Kvindelen, selv om dette ofte har været misforstaaet. Meget klart besvarer han derimod Spørgsmaalet: Er Hertugdømmet Slesvig en Del eller Part af Danmark. Det blev, siger han, adskilt i 1658; men fra den Tid af, da Enevoldsherredømmet i Danmark blev indført, staar det Kongen frit for, om han behager, at indlemme det, og han fortsætter: „som til denne Tid ikke er sket“. Med Urette

[1]) Allgemeine Welthistorie XXXII, 284.

har man ment, at Hojer her tænker paa en administrativ Inkorporation, og at det kun er en saadan, Kongen ikke hidtil har foretaget[1]; det passer jo slet ikke i den rent statsretlige Sammenhæng og modbevises ganske af en Ytring af ham i et noget ældre, hidtil utrykt Skrift[2]. Hojer anbefaler i dette Kongen en Udvidelse af Kongeloven, hvorved det udtrykkelig fastslaas, at den Kronarving, der ikke bekender sig til den augsburgske Konfession, mister Arveretten for sig og Efterkommere, og han mener, at dette vil finde alles Billigelse, „bevorab wenn dabey die ewige und unzertrennliche Verknüpfung unsers Süderjutlandes oder sogenannten Hertzogthums Schleswig mit der Crohne unwiederruflich festgesetzt“.

Ogsaa af Gram har vi Udtalelser herom. Da i 1745 det Spørgsmaal rejstes ved Universitetet, om slesvigske Studenter havde Adgang til Kommunitetet, mente den indkaldte Tysker Scheidt, at de maatte have dette, siden Slesvig er „ein der Krone incorporirtes Land“, og dertil sluttede flere Professorer sig. Gram udtalte da: „At nu en Del af mine højstærede Kolleger er af den Mening, at siden Slesvig er et inkorporeret Land til Kronen, saa kan med ingen jure eller colore juris Slesvicenses udelukkes fra højbemeldte Beneficium, det maa de forlade mig, om jeg ej saaledes kan forstaa. Thi saaledes som Hertugdømmet Slesvig nu er, har det og virkeligen været inkorporeret og været et Ledemod af Danmarks Krone i de alleræIdste Tider og aldrig

[1]) Jørgensen S. 194 (Afh. S 93).

[2]) „Historische Gedanken vom Titul: Erbe zu Norwegen, . . . von einem Dännemärckischen Patrioten, Anno 1727“; Afskrift paa Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 4to 1530 b. Skriftet svarer til, hvad Hojer siden kortelig udviklede i Statsretten (Jus publicum S. 32 ff.); han fremhæver den Fare, der er ved vedblivende at give de afdelte slesvigholstenske Prinser Titelen, thi denne Gren prætenderer at være nærmeste Arving til Hertugdømmet Holsten og Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst som tyske Mandslen; „Süder-Jütland (so in den letzten 300 Jahren das Hertzogthum Schleswig heissen und also bey der unglücklichen Abreissung von dem Dännemarckischen Reichs-Cörper seinen ehemaligen Nahmen verlieren müssen) wird das Reich als ein altes Lehn mit sich vereinigen und hingegen die holsteinische Printzen als ein Erblehn und nach denen von Christiano I gegebenen Privilegiis an Holstein verknüpfen wollen“.

tilhørt nogen anden Krone eller Regenter end Kongen af Danmark . . . Alt hvad derfor højstsalig Rex Fredericus IV har gjort og tilvejebragt med det Hertugdom Slesvig, var at ophæve Divisionen og tage det Stykke tilbage, som var tildelt Regis Frederici I Søn Hertug Adolpho og hans Posteris, og at eje det med samme Ret, som Hans Majestæt ejede sin egen Del". Herved bortfaldt Fællesregeringen, og „Kongen bekom frie Hænder i Landet at indføre og øve med al Rette den samme Souverainitet som i Danmark"[1]. Af den følgende Udvikling fremgaar det dog, at Gram alligevel nærmest mener, at man ikke bør sige, at Slesvig er inkorporeret i Kronen, men kun at det „ejes med samme Ret og Souverainitet som Kronen".

Af disse to Mænds Udtalelser har Grams ikke før været benyttede i denne Sammenhæng, Hojers har kun været ufuldstændig kendte og er derfor blevet misforstaaede. Bægge Forfattere mødes med mig i bestemt at nægte, at der i Aaret 1721 er foregaaet en Inkorporation af (hele) Slesvig, og dette er jo for saa vidt afgørende. Naar dernæst Gram overfor det Spørgsmaal, om Slesvig overhovedet er inkorporeret i Danmarks Krone, svarer baade Ja og Nej, kan jeg jo godt underskrive dette, og naar han sluttelig hælder til at mene, at man bør sige Nej, hvad Hojer saa ubetinget holder paa, turde ogsaa det komme Sandheden nærmest; men paa den anden Side vilde Gram sikkert give Hojer Ret i, at Kongen kunde foretage Inkorporationen, naar han vilde. Thi naar der positivt spørges, hvad det da var, Frederik IV udrettede i Slesvig, svarer Gram slaaende rigtigt: han tog Gottorpernes Del og besad nu den med samme Ret, som han før ejede sin egen, og denne Ret bestemmer baade han og Hojer efter Kongeloven eller Regeringsforandringen 1660. Den Tankekres, hvori disse to Lærde bevæger sig, svarer

[1]) Gram fortsætter: „Hvilket var og det samme, som Kong Christian V stræbte efter og virkelig iværksatte i de Aaringer, medens Hs. Maj. holdt Hertugdømmet sekvestreret, og havde fast foresat sig saaledes at kontinuere paa samme Fod, som det nu er, men maatte afstaa det igen ved det bekendte Altonaerforlig". Hist. Tidsskr. 5. R. VI, 319 f.

ganske til den, som vi har fundet hos Frederik IV og hans Regering, og naar man med nogen Grund kan bebrejde Datidens Statsmænd, at de ikke trængte fuldt til Bunds i den slesvigske Statsret, er det unægteligt en kraftig Undskyldning, at Gram og Hojer ikke naaede dybere.

Endnu hele det attende Aarhundrede igennem finder man hos de mere kyndige Forfattere Udtalelser, der ganske svarer til Hojers og Grams. Alle er enige om, at i Slesvig gælder den samme Arvefølge som i Danmark; om Landet derimod skal siges at være inkorporeret i Danmark eller som souveraint Hertugdømme være sidestillet med Danmark-Norge, derom er der ikke fuld Enighed[1]. Og spørges der om, hvorfor Slesvig er uadskillelig knyttet sammen med Danmark, henvises der ikke til Hyldingen i 1721; denne berøres kun yderst flygtigt, og Edens siden saa navnkundige Ord om Kongelovens Arvefølge er næppe anført hos nogen af Datidens Forfattere. Nej, man svarer ved at minde om Kongelovens Art. 19, som byder Kongen at holde alt det samlet, som han erhverver med lovlig Ret[2], og der peges her saaledes paa det samme Lovsted, hvori ogsaa jeg tror at finde den juridiske Baggrund for Frederik IV's Synsmaade.

Ganske modsat er det netop dette, man helt forlader under den Polemik i Aarene 1815—16, som jeg foran har fremstillet.

---

[1]) Tidens største Kender af slesvigske Forhold er sikkert den førnævnte Advokat J. F. Hansen, den udmærkede Forfatter af „Staatsbeschreibung des Herzogthums Schleswig". I den første Udgave af dette Værk fra 1758 polemiserer han mod dem, der anser Slesvig for et Stykke af det tyske Rige eller endog regner det til Holsten; skønt der er noget i Talebrugen o. a., som kunde forlede hertil, „ist es doch ein rechtes Stück von Dännemarck". I den anden Udgave fra 1770, hvis Fremstilling er langt fyldigere, finder man et ganske tilsvarende Stykke, men Konklusionen er en anden: „ist es doch ein besonderes Herzogthum", hvad Forfatteren selv udhæver. Det er aabenbart, at de indgaaende Studier, som Hansen har foretaget i Mellemtiden, har ført ham bort fra hans første Opfattelse.

[2]) Paa Kongelovens Art. 19 peger Hansen i det sidstanførte Værk S. 9—10 og J. F. W. Schlegel i hans Statistik II, 101 („Slesvig er derfor, efter den Tid, K. Frederik blev alene Herre over samme, i Følge Kongelovens 19de Artikel uadskillelig forenet med Dannemark og tilfalder følgelig alle dem, som i Overensstemmelse med samme ere berettigede til den danske Krone").

Den Uenighed i Opfattelsen, der siden kom saa stærkt frem, spirer vel allerede her, men paa eet Punkt slaar Slesvigholstenernes Forgængere helt igennem med deres Meninger; fra bægge Sider enes man om, at Enevældens Indførelse i Danmark og Kongeloven ingen Rolle spiller for Slesvig, eller, som det samme kan udtrykkes positivt: det er Souverainitetsakterne af 1658, som bestemmer Slesvigs statsretlige Stilling i det mindste lige til 1721.

Hvorledes man siden, da den store Konflikt udbrød, paa denne fælles Baggrund fortolkede Akterne fra 1721 i ganske modstridende Retning, skal jeg her ikke komme tilbage til. Det er altid en haard Prøve for en Statsakt, naar den skal bringes til Anvendelse Menneskealdre efter, at den er fremkommet, under nye og ændrede Forhold, og Frederik IV's Patent og Edsformel egnede sig ikke til at bestaa denne Prøve. Akter, som da de fremkom, først og sidst havde haft et nærliggende praktisk Formaal, blev nu Genstand for de fineste statsretlige Overvejelser, og mer end det, Akter, ved hvis Affattelse man først og fremmest havde haft Dynastiet for Øje, blev nu set fra nationale Synspunkter, især da i Danmark. Derved skødes uvilkaarlig Inkorporationen i Forgrunden. Kristian VIII og hans Kronjurister betonede endnu kun Inkorporationen saa stærkt af juridiske Grunde; den Ed paa Kongelovens Arvefølge, som aflagdes, maatte have en Grund i Kongens Vilje, og da i denne Lex regia ikke nævntes, blev man tvunget til at bygge paa Ordene om Inkorporationen. Men for det store danske Folk stod Inkorporationen i sig selv som det afgørende; man vilde ikke nøjes med at have Slesvig knyttet til Danmark ved en fælles Arvefølge, men søgte i 1721 det statsretlige Bevis for, at det ældgamle Kronland altid var forblevet, hvad det efter sin Oprindelse og Folkekarakter var, fuldt ud et dansk Landskab. Modsat blev Slesvigs Inkorporation i Danmark for Slesvigholstenerne det Punkt, mod hvilket de især rettede deres Kritik, og idet de nægtede, at der i 1721 var sket nogen Inkorporation, førtes de derfra til at nægte den fælles Arvefølge.

Det var en Ulykke, at man saaledes fra bægge Sider først og sidst fæstede sig ved Inkorporationen i Kronen, det Punkt, paa hvilket Akterne fra 1721 i Virkeligheden helt svigtede. Havde man holdt sig ene til Arvefølgen, hvor Afgørelsen var klar nok, havde det været heldigere; lige til Begyndelsen af Trediverne havde man jo ogsaa fra tysk Side anerkendt, at Edsformlens Lex regia var den danske Kongelov, og ud herfra var der dog en Mulighed for, at man kunde være trængt frem til en virkelig Forstaaelse af Akterne. Hvad der udelukkede denne, var den faste Overbevisning om, at Slesvig før 1721 var underkastet Mandslinien; og medens Slesvigholstenerne gik bort fra det, som de havde lært af de Danske, Lex regia som Kongeloven, blev man i Danmark staaende ved den Lære, som vore Modstandere havde indprentet os om Mandsarveretten før 1721. Vort bedste Sværd mistede derved sin skarpe Eg.

Efter den store Afgørelse i 1864 er den i Tyskland før saa levende Interesse for Slesvigs Historie svundet bort, og de tyske Historieskrivere lever endnu paa den Opfattelse, som man naaede til i Konflikttiden. Hos os er det gaaet helt anderledes. Den Historiegranskning, som er vokset op i Danmark siden 1864, karakteriseret i lige Grad ved indgaaende Kritik og ved Inddragelse af nyt Stof og nye Omraader, har ikke forsømt Sønderjylland; banebrydende har her A. D. Jørgensen været, men mange er traadt i hans Fodspor, og selv har jeg allerede tidligere optaget flere af Hovedproblemerne i Sønderjyllands ældre Historie til ny Drøftelse.

Den foranstaaende Undersøgelse af Inkorporationsakterne kan da nok ses i større Sammenhæng; naar det har været en Hovedopgave for Nutidens danske Historiegranskning paa ny at prøve den Opfattelse af Sønderjyllands Historie, som beherskede det foregaaende Slægtled, var det nødvendigt ogsaa at skaffe Klarhed over de Tildragelser i 1721, hvori vore Fædre saa det

egentlige Midtpunkt i Slesvigs statsretlige Udvikling. A. D. Jørgensen har forsøgt at gøre det; at det ikke lykkedes ham, hænger sammen med, at han endnu var for stærkt bundet ved Fortidens Synsmaader, og det maa vel ogsaa siges, at det, det her drejede sig om, den simple og skarpe Fortolkning af et Par enkelte Akter, netop laa hans rige Evner som Historieforsker fjærnest. For mig gælder vel saa temmelig det modsatte, og jeg haaber at have vist, at man med fuld Sikkerhed kan sige, hvad Frederik IV tilsigtede med sit Patent og den dertil svarende Edsformel.

Naar min Undersøgelse har baaret Frugt, ligger det især i Fremgangsmaaden, som er ganske modsat den hidtil anvendte. Tidligere er man gaaet frem juridisk og deduktivt. Fortolkerne er ikke begyndt med selve Akterne, men ude fra; de har stræbt at bestemme, hvorledes Sønderjyllands statsretlige Stilling var i det Øjeblik, da Akterne udstedtes, og paa denne Baggrund har de saa søgt at fortolke Akterne. Den statsretlige Opfattelse, de naaede til, stod for dem som saa selvindlysende og givet, at de slet ingen Ulejlighed gjorde sig med at bevise, at Frederik IV havde haft den samme Opfattelse, og det var halvt tilfældigt, at man endelig fandt noget, der kunde se ud som et Bevis herfor, Hojers Sætning i hans 1829 trykte Værk. — Min Methode maa derimod betegnes som historisk og induktiv. Jeg har fordybet mig i selve Akterne og søgt at forstaa deres Mening uden nogensomhelst ude fra hentet Forudsætning. Det viste sig herved, at Akterne var fuldt forstaaelige, og endnu mere, at man af dem kunde udlæse, hvorledes Frederik IV havde opfattet Sønderjyllands Retsstilling og Landets Forhold til Kronen. Ganske vist, denne Opfattelse var en helt anden end de moderne Juristers, men de Synsmaader, som Akterne tvang os til at tillægge Kongen, genfandt vi ogsaa ellers i hans Samtid, og Hojers Ord viste sig, lidt nærmere prøvet, at passe ganske dertil. Hvor vidt Juristerne muligvis har Ret i, at Slesvigs statsretlige Stilling var saadan og saadan, ligger det udenfor min Opgave at prøve; at Akterne

fra 1721 er skrevne ud fra en anden Opfattelse, kan vel næppe mere omtvistes.

Fra den rette Forstaaelse af Akterne fra 1721 falder der et skarpt Lys over senere Tiders Misforstaaelser af dem, og min Undersøgelse bliver derved et Bidrag til Opfattelsen af den slesvigholstenske Strid i det 19. Aarhundrede. Det er en Ære for Nutidens danske Historieskrivning, at den redelig har stræbt at forstaa ogsaa vore Modstandere, og med Rette har Jørgensen betegnet det som et Hovedmaal at komme bort fra „den trivielle Fremstilling af Hertugdømmernes tyske Befolkning som Oprørere og Kæltringer". Hvad her er meddelt, stiller den slesvigholstenske Fortolkning af Inkorporationsakterne i et Lys, hvori vi ikke er vante til at se den. Jeg hævder saa stærkt som nogen, at den ikke er rigtig; men jeg tror, at man, efter hvad her er oplyst, vil forstaa, at den var nærliggende og naturlig paa den Baggrund, hvis Rigtighed man ogsaa fra dansk Side anerkendte, og at man paa den anden Side maa respektere den Kritik, som Slesvigholstenerne gav af den danske Fortolkning, og ingenlunde kan undre sig over, at de ikke lod sig overbevise af den. Vi har paa dette Punkt ingen Grund til at tale i overlegne Toner; Ord som Løgne fra Kiel, Fortolkningskunster og Prokuratorkneb bør ganske lægges til Side.

Hvad selve Hyldingsakterne angaar, kan vi ikke i dem finde det store, dybtindgribende Opgør med Fortid og Eftertid, som man vilde i det 19. Aarhundrede. Naar senere Tider har kunnet tvistes saa meget om den rette Forstaaelse af Akterne, hænger det sammen med, at der i dem selv er Uklarheder og Halvheder, fremfor alt med at Datiden ingenlunde tog saa dybt og alvorligt paa Sagen, som heldigt havde været. Vi kan prise det gode danske Sindelag, der førte Frederik IV og Kristian Sehested til at sympathisere med den Ide, at Sønderjylland fuldt og helt skulde gøres til en dansk Provins, men saa lidt som dette blev gennemført i Virkeligheden, saa lidt fandt den tilsvarende statsretlige Tanke et klart Udtryk i Akterne. Overhovedet bør man ikke med vore Fædre i Hyldingen 1721

søge Frederik IV's bedste Adkomst til at mindes blandt Danmarks Konger, snarere med det 18. Aarhundrede se denne Hylding som en ganske naturlig, men rent formel Følge af det virkelig store og betydningsfulde, som Frederik IV udrettede, det, at han fordrev Gottorperne fra Slesvig og derved fjernede den Fare, som flere Menneskealdre igennem havde vist sig at være saa skæbnesvanger for Danmark.

Tillæg.

1. Hyldingsakterne 1721 og deres Kilder.

Jørgensen, ɔ: Hist. Tidskr. 5. R. V. Posselt, ɔ: Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Gesch. XXVI.

Forarbejder:

1720 Nov. 21: Amthor til Assessor Hagen: Jørgensen 199.
— Dec. 10: Reskript til Jessen og Breitenau: Jørgensen 205; Posselt 88.
— Dec. 18: Jessens Betænkning (Gottorp): Referat hos Jørgensen 125.
— Dec. 17: Breitenaus Forespørgsel (Lübeck): Posselt 89.
— Dec. 24: Reskript til Breitenau som Svar herpaa: Posselt 91.
1721 Jan. 7: Breitenaus Betænkning (Lübeck): Posselt 93. (Heri Forslag til Edsformular, S. 107. Jørgensen 229.) Efterskrift: Posselt 114; Jørgensen 206.
— (Januar?) Kongens egenhændige Bemærkninger om Breitenaus Svar: Jørgensen 213.
— Jan. 18: Reskript til Breitenau: Posselt 119.
— Febr. 4: Breitenaus anden Betænkning (Lübeck): Posselt 120; Jørgensen 211. Bilag hertil: Posselt 127.
— Marts 26: Assessorerne Hagens og Esmarchs Betænkning: Jørgensen 216.
— Sept. 3: Konseillets Forestilling med Kongens Resolutioner: Jørgensen 234.

Patent 22. Aug. 1721.

1. Esmarchs Koncept, skrevet paa Kopi af Patent 28. Juni 1684.
2. Renskrift beraf, med Rettelser af Sehested.
3. Kasseret Udfærdigelse, med Rettelser.
4. Endelig Udfærdigelse.

Edsformularen (4. Sept. 1721).

1. Koncept med Rettelser af Sehested.
2. (Kasseret Udfærdigelse, med Rettelser. Tabt.)
3. Endelig Form.

Hyldingsprotokollen. Uddrag: Jørgensen 238.

Ridderskabets Supplik og Kongens Svar derpaa. Uddrag: Jørgensen 168—69.

Patentets Kilder.

Hvad der er udeladt ved Benyttelsen, er fremhævet.

Patent 28. Juni 1684:

Wir C. 5.

entbieten denen ehrwürdigen, wohledlen, edlen und ehrsahmen, Prælaten, sämbtlichen von der Ritterschaft und anderen, so einige adeliche Güter im Hertzogthumb Schleswig besitzen, Unsere Gnade,

und ist Ihnen aus Unserm den 30. May dieses Jahrs ausgelassenen Patent

zur Gnüge bekandt, aus was höchstdringlichen Ursachen

Wir veranlasset worden, des Hertzogen Chr. Albrechten zu Schleswig Holstein Lbd. gehabten Antheil im Hertzogthumb Schleswig einzuziehen und mit dem Unsrigen zu vereinigen.

(*Fortsættelse se S. 122.*)

Patentets første Udkast (af Esmarch).

Hvad der afviger fra Kilden, er fremhævet.

Wir F. 4.

entbieten denen wohlwürdigen, ehrwürdigen, wohledlen, edlen und ehrsahmen, Prælaten, sämbtlichen von der Ritterschaft und anderen, so einige adeliche Güther im Hertzogthum Schleswig besitzen, Unsere Gnade,

und ist Ihnen aus [[1] Unserm d. 30. Julii des 1714. Jahres bereits ausgelassenen Patent [a] und anderen] im Druck emanirten Schriften [a] *bereits bekandt |, [2] aus was Ursachen

[a]) *Er en Tilføjelse i Randen.*

Wir | bewogen worden, des Hertzogen Carl Friederichs zu Holstein gehabten Antheil *in beeden Fürstenthümern Schleswig Holstein* in Possession zu nehmen.

Ændringer i Renskriften.	**Sehesteds Tilføjelser og Rettelser.**	**Patentet i dets endelige Skikkelse.** *De to i sidste Øjeblik foretagne Ændringer er fremhævede.*
		Wir F. 4. entbieten denen wohlwürdigen, ehrwürdigen, wohledlen, edlen und ehrsamen, Prælaten, sämbtlichen von der Ritterschaft und anderen, so einige adeliche Güter im Hertzogthum Schleswig besitzen, Unsere Gnade,
*zur Gnüge|	1 *Indsætter i Stedet blot:* denen. 2 *Indsætter, hvad der her til højre staar mellem* || *og* |, *idet flere Ord rettes under Tilføjelsen.* a) *Først stod der:* Protestations. b) *Herefter nogle atter overstregede og ulæselige Ord.* c) *Tilføjet over Linien.*	und ist Ihnen aus denen im Druck emanirten Schriften zur Gnüge bekandt,|| welcher-gestalt der Hertzog von Holstein, aller sowohl schrift- als mündlichen, auch durch dessen Ministros wiederhohleten Versicherungen und Sincerations [a] schnur strax zu wieder, sich notorie zu Uns gedrungen und durch dessen Collusion mit Unserm damahligen Feinde und erfolgte würckliche Einräumung der Festung Tönningen sich treuloser-weise gegen Uns declariret und öffentlich als Aggressor aufgeführet [b], ja so gar wegen vermeintlicher Theilung Unserer Länder mit dem Feinde sich eingelassen [c] und Tractaten darüber errichtet [c], auch gedachter Hertzog bey dessen erfolgter Majorennitet sothane Dero Oncle des Administratoris geführte Conduite in allem approbiret und gut geheissen, dass
*im Hertzogthum Schleswig ⭡	⭡ *Indsætter, hvad der til højre staar mellem* || og |. d) *Herefter overstreget:* injuria temporum. e) *Først:* gewaltsahmer. f) *Først:* Stück. g) *Ordet* wieder *er en Tilføjelse.*	Wir dahero | bewogen worden, des Hertzogen Carl Friderichs zu Holstein gehabten Antheil im Hertzogthum Schleswig, || als ein [d] in beschwerlichen Zeiten unrechtmässiger [e] Weise von der Crohne Dännemarck abgerissenes Pertinens [f], wieder [g] | in Possession zu nehmen.

Reskript t. Jessen og Breitenau, Dec. 1720:	
(Dir ist bekandt, welcher Gestalt)	
durch den mittelst Göttlicher	Wann nun durch den mittelst Göttlicher
Verleihung zwischen Uns und dem	Verleihung zwischen Uns und dem
Könige und der Crohn Schweden im Julio	Könige und der Crohn Schweden im Julio
d. J. geschlossenen und unterzeichneten,	[1]bereits | geschlossenen u. unterzeichneten,
im Octobri jüngsthin aber	[2]im Octobri des vorigen 1720 Jahres
ratificirten Frieden,	auch ⁞ ratificirten Frieden,
wie auch durch die darüber von den	[3]wie auch | durch die darüber von den
beeden Königen	beeden Königen
in Gross-Brittannien und Frankreich	[in Gross-Britannien und Frankreich
Lhd. Lhd. als gewesenen Mediatoren	Lbd.Lbd.] als gewesenen Mediatoren
erfolgte formelle Garantien	erfolgte formelle **und solemne** Garantien
für Uns und Unsere Königl. Erb-Successores	für Uns und Unsere Königl. Erb-Successores
an der Regierung die ewige und ruhige	an der Regierung die ewige und ruhige
Besitz- und Beherschung des gantzen	[4]Bezitzung | und Beherschung des gantzen
Herzogthumbs Schleswig und folglich	Hertzogthums Schleswig und folglich
auch des hiebevor gewesenen	auch des hiebevor gewesenen
Fürstl. Antheils	Fürstl. Antheils **in jetzt besagtem Hertzogthum Schleswig**
darin festgesetzet und versichert worden.	darin festgesetzet und versichert worden,
	[b]) *Atter overstreget.*
Wann Wir dann solchemnach entschlossen	und Wir dann solchemnach entschlossen
[jfr. Patentets Ord orfr.]	selbigen Antheil mit dem Unserigen zu
	vereinigen ⸆
ʼvon den gesambten	**und Dero Behuef** von den gesambten
Eingesessenen Ständen jetzo besagten Unsers Herzogthumbs S., als Prælaten, der Ritterschaft, Städten, Ambts- und Landschaft-Unterthanen und Einwohneren, die einseitige und alleinige Erbhuldigung	Eingesesseuen Ständen Unsers Hertzogth.s Schleswig, als Prælaten, der Ritterschaft, Städten, Ambts- und Landschafts-Einwohneren und Unterthanen, die alleinige Erbhuldigung **durch gewisse dazu verordnete und authorisirte Commissarien** einnehmen, die gesambte
hiernegst **förmhlich** einnehmen, und **ermelte** gesamhte	
Eingesessene des gewesenen	Eingesessene des gewesenen
Fürstl. Antheils, wes Standes	Fürstl. Antheils, ⸆ wes Standes
und Condition sie auch seind, ihrer hiebevorigen Eydes-Pflichte, womit Sie dem	und Condition Sie auch seyn, Ihrer hiebevorigen Eydes-Pflicht, womit Sie dem

rettet til:
[1] Ao. 1720 |
[2] auch daranf würklich |
[3] so dann |

[4] Besitz- |

Wann nun durch den mittelst Göttlicher Verleihung zwischen Uns und dem Könige und der Crohne Schweden im Julio Ao. 1720 geschlossenen und unterzeichneten, auch darauf würcklich ratificirten Frieden, sodann durch die darüber von den beeden Königen als gewesenen Mediatoren erfolgte formelle und solemne Garantien für Uns und Unsere Königl. Erb-Successores an der Regierung die ewige und ruhige Besitz- und Boherschung des gantzen Hertzogthums Schleswig und folglich auch des hiebevor gewesenen Fürstl. Antheils in jetztbesagtem Hertzogthum darin festgesetzet und versichert worden,

⋏ und zu incorporiren,

und Wir dann solchemnach entschlossen, selbigen Antheil mit dem Unserigen zu vereinigen und zu incorporiren,

⋏ Geist- und Weltliche

und Dero Behuef von den gesambten Eingesessenen Ständen Unsers Hertzogth.s Schleswig, als Prælaten, der Ritterschaft, Städten, Ambts- und Landschafts-Einwohneren und Unterthanen, die alleinige Erb-Huldigung durch gewisse dazu verordnete und authorisirte Commissarien einnehmen, die gesambte Eingesessene des gewesenen Fürstl. Antheils, Geist- und Weltliche, wes Standes und Condition Sie auch seyn, Ihrer hiebevorigen Eydes-Pflicht, womit Sie dem

Fürstl. Hause verwandt gewesen, entschlagen, und Selbige, kraft obbesagten Frieden Schlusses und der darüber erhaltenen solemnen Garantien,
unter Unserer Königl. Souverainen
und alleinigen Erb- und Landes-Regierung

bringen (auch darnach die Regiments-Form . . . . einrichten zu lassen).

(Fortsættelse se S. 122.)

Fürstl. Hause verwandt gewesen, entschlagen, und Selbige, kraft obermelten Frieden-Schlusses und der darüber erhaltenen Garantien,
unter Unserer Königl. Souverainen
und alleinigen Erb- [c]und Landes[c]-Regierung
bringen und den Eyd der Treue ablegen zu lassen.

[c] *Tilføjet i Randen.*

Patent 1684:

Als mandiren und befehlen Wir denenselbigen

[jfr. Patentet ovfr.]

kraft dieses Unsers offenen Patents,
allergnädigst und ernstlich,
dass Sie sich auf dem 9. des nechtskünftigen
Monats Julii, als am Mittwochen
nach dem 6. Sonntag Trinitatis,

sambt und sonders auf Unserm Schlosse Gottorf, als wohin Wir Uns persöhnlich gegen ermelte Zeit
zu erheben entschlossen,
zu dem Ende
einfinden, umb Unsern allergnädigsten Willen desfals weiter zu vernehmen,
und darauf Uns als Ihrem
alleinigen Souverainen
Landes-Herrn besagter-massen
den schuldigen Eydt der Treue zu leisten und abzustatten.

Als gebieten und befehlen Wir Prælaten und denen von der Ritterschaft wie auch denenjenigen, so adeliche Güther in mehrgedachtem Hertzogthum Schleswig |gewesenen Fürstl. Antheils|
innehaben und besitzen,

kraft dieses Unsers offenen Patents,
allergnädigst und ernstlich,
dass Sie sich [1] den des künftigen

Monats , als am
nach dem

sambt und sonders auf Unserm Schloss Gottorf, als [2] wohin| Wir Uns
[3] gegen solche Zeit| persöhnlich
[4] zu erheben gedenken|,
zu dem Ende
einfinden, umb Unsere allergnädigste Intention[d] desfals weiter zu vernehmen,
und darauf Uns als Ihrem nunmehro
alleinigen |Souverainen|
Landes-Herrn besagtermassen
den schuldigen Eyd der Treue zu leisten und abzustatten. NB. Den Geistlichen.

[d] *Ovenover:* Willen.

		Fürstl. Hause verwandt gewesen, entschlagen und Selbige, kraft obermelten Frieden-Schlusses und der darüber erhaltenen Garantien, unter Unserer Königl. Souverainen und alleinigen Erb- und Landes-Regierung bringen und den Eyd der Treue ablegen zu lassen,
	‖ *Overstreget.*	Als gebiethen und befehlen Wir Prælaten und denen von der Ritterschaft wie auch denenjenigen, so adeliche Güter in mehrgedachtem Hertzogthum Schleswig innehaben und besitzen,
[1]den 4. des instehenden Monahts Septembris, als am *Mittwochen nach d. 12ten Sonntage Trinitatis|	*Donnerstage	kraft dieses Unseres offenen Patents, allergnädigst und ernstlich, dass Sie sich den 4. des instehenden Monahts Septembris, als am Donnerstage nach dem 12ten Sonntage Trinitatis,
[2]woselbst| [3]jetzo| [4]aufhalten|		sambt und sonders auf Unserm Schlosse Gottorf, als woselbst Wir Uns jetzo persöhnlich aufhalten, zu dem Ende einfinden, umb Unsere allergnädigste Intention desfals weiter zu vernehmen, und darauf Uns
‖ *Udeladt.*	*Atter indsat.*	als Ihrem nunmehro alleinigen Souverainen Landes-Herrn besagtermassen den schuldigen Eyd der Treue zu leisten und abzustatten,

Wohingegen Ihnen dan samht und sonders Ihre wohlhergebrachte Freyheiten, Recht und Gerechtigkeiten confirmiret,

Diejenige aber, so ohne erhebliche Ehehaften, so Sie glaubwürdig zu bescheinigen schuldich sein sollen, ausbleiben werden, von Unserm Ober-Sachwalter desfals gebührend besprochen werden sollen.

| dann auch

den | gesambten
Eingesessenen ✝ der gewesenen Fürstl. Städte,
Ämbter und Landschaften im Hertzogthum Schleswig [d als den Geistlichen und Weltlichen ? d] aber

d) *Tilføjelse mellem Linierne, næsten ulæselig.*

mandiren und befehlen Wir hiemit allergnädigst und ernstlich, dass Sie sich auf Art und Weise, wie Ihnen solches von Unseren dazu verordneten und authorisirten
Commissarien nach und nach in Unserm Nahmen wird intimiret und injungiret werden, zu Abstattung des Eydes der Treue an Uns als Ihrem alleinigen
| Souverainen |
Landes-Herrn an denen bestimbten Orten persöhnlich sistiren und Unserm allergnädigsten Willen | dieseswegen | weiter vernehmen sollen.

Wohingegen Ihnen dann sambt und sonders Ihre wohlhergebrachte Freiheiten, Recht und Gerechtigkeiten confirmiret,

Diejenige aber, so ohne erhebliche Ehehaften, welche Sie glaubwürdig zu bescheinigen schuldich sein sollen, ausbleiben werden, | von Unserm Ober-Sachwalter desfals gebührend besprochen | werden sollen.

	denen geistlichen ▲ und weltlichen Bedienten, Magistraten in den Städten und übrigen	▼ Unterthanen	▲, die Pröbste ausgenommen, welche hier persöhnlich erscheinen,	wie Wir dann auch allergnädigst wollen, dass von denen Geistlichen alhier die Pröbste alleine erscheinen sollen, denen übrigen Geist- und Weltlichen Bedienten, Magistraten in den Städten und übrigen gesambten Eingesessenen Unterthanen der gewesenen Fürstl. Städten, Ämbter und Landschaften aber
		mandiren und befehlen Wir hiemit allergnädigst und ernstlich, dass Sie sich auf Ahrt und Weise, wie Ihnen solches von Unseren dazu verordneten und authorisirten Commissarien nach und nach in Unserm Nahmen wird intimiret und injungiret werden, zu Abstattung des Eydes der Treue an Uns als Ihrem alleinigen
Udeladt.	*Atter indsat.*	Souverainen
Udeladt.		Landes-Herrn an denen bestimbten Ohrten persöhnlich sistiren und Unsern allergnädigsten Willen weiter vernehmen sollen.
		Wohingegen [a] Sie alle Königl. Gnade, Schutz und Gerechtigkeit zu gewarten haben [a],
		a) ***Først rettet til:*** Sie sich aller Königl. Gnade, Schutz und Gerechtigkeit zu getrosten haben. ***Derefter staar overstreget:*** NB. allen Schaden nach allen Vermögen abwehren; ***dette er Grundlaget for den samtidigt foretagne Ændring i Eden.***
		gebührend zu Rede gestellet und nach Befinden angesehen		Diejenige aber, so ohne erhebliche Ehehaften, welche Sie glaubwürdig zu bescheinigen schuldich seyn sollen, ausbleiben werden, gebührend zu Rede gestellet und nach Befinden angesehen werden sollen.

Wornach Sie sich sämbtlich allerunterthänigst zu achten.
Uhrkundlich unter Unserm Königl. Handzeichen und fürgedrucktem Insiegel.
Geben in Unser Stadt Itzeho, den 28. Junii 1684.

Christian.

T. B. von Jessen.

Wornach jedermänniglich sich allerunterthänigst zu achten.

Edsfor-

Kilde: Edsformularen fra 1684.

Hvad der ikke er optaget, er fremhævet.

Wir Endeshenante
von der Ritterschaft
in dem Hertzogthum Schleswig
thun kundt hiermit:
Nachdem Ihre Königl. Mayt. zu Dennemarck, Norwegen etc., Unser allergnädigster König und Herr,
kraft Dero sub Dato Rensburg d. 30. May ausgelassenen Patents,
das Fürstliche von Hertzog Christian Albrecht Durchl. zuvor besessene Antheil des Hertzogthums Schleswig einzuziehen und
mit dem Ihrigen zu vereinigen

für gut befunden,

auch ferner Dero sub Dato Itzehoe d. 28. Junii d. J. allergnädigstes Befehl an uns ergehen lassen, um uns allhier persöhnlich einzufinden,
und in Dero alleinige Pflicht gleichwie in den Ämbtern und Städten bereits geschehen, aufzunehmen,

Koncept.

Afvigelserne fra Kilden er fremhævede.

Wir Endesbenandte Prælaten und
von der Ritterschaft
in dem Hertzogthum Schleswig
thun kundt hiermit:
Nachdem Ihre Königl. Mayt. zu Dennemarck, Norwegen etc., Unser allergnädigster König und Herr,
kraft Dero sub dato Gottorf den Augusti 1721 ausgelassenen Patents,
das vorhin gewesene Fürstliche

Antheil des Hertzogthums Schleswig
mit dem Ihrigen zu vereinigen und ▲
auf ewig ▲▲ zu incorporiren

für gut befunden,

auch, kraft selbigen Patents uns [1]ernstlich | injungiren lassen, uns allhier persöhnlich einzufinden,
[3]und | in Dero alleinige Pflicht [2]aufzunehmen , |

Uhrkundtlich etc.

Wornach jedermänniglich sich allerunterthänigst zu achten.
Uhrkundlich unter Unserm Königl. Handzeichen und fürgedrucktem Insiegel.
Geben auf Unserm Schloss Gottorf, den 22. Augusti Anno 1721.
Friderich R.

C. Sehestedt.

mularen.

Sehesteds Tilføjelser og Rettelser.

⩘ Dero Crone als ein altes injuria temporum abgerissenes Stück [a]

⩘⩘ wieder

[a]) *Først rettet til:* als ein altes von Dero Crone injuria temporum abgerissenes Stück; *heri frembragtes da den endelige Ordlyd ved at udstrege:* von Dero Crone, *og foran indskyde:* Dero Crone.

[1] allergnädigst |

[2] umb |

[3] zu treten und den gewöhnlichen Erb-Huldiguugs-Eidt in behöriger Form abzulegen |

Endelig Skikkelse.

De sidst foretagne Ændringer fremhævede.

Ich Endesbenandter von der Ritterschaft in dem Hertzogthum Schleswig thue kundt hiermit:
Nachdem Ihre Königl. Mayt. zu Dännemarck, Norwegen etc. Mein allergnädigster König und Herr,

kraft Dero sub dato Gottorf den 22. Augusti 1721 ausgelassenen Patents, das vorhin gewesene Fürstl.

Antheil des Hertzogthums Schleswig
mit dem Ihrigen zu vereinigen und Dero Crohne als ein altes injuria temporum abgerissenes Stück auf ewig wieder zu incorporiren

für gut befunden,

auch, kraft selbigen Patents, mir allergnädigst injungiren lassen, mich allhier persöhnlich einzufinden,
umb in Dero alleinige Pflicht zu treten und den gewöhnlichen Erb-Huldigungs-Eyd
in behöriger Form abzulegen,

So geloben und verpflichten Wir uns	So geloben und verpflichten Wir uns *und für unsere Erben* ▲
hiermit und in kraft dieses,	hiermit und in kraft dieses,
dass Wir Ihre Königl. Mayt.	dass Wir Ihr. Königl. Mayt.
zu Dennemarck, Norwegen etc. für	zu Dennemarck, Norwegen etc. für
unseren alleinigen Souverainen Landes-Herrn erkennen und halten,	unsern alleinigen Souverainen Landes-Herrn erkennen und halten,
Deroselben wie auch Dero rechtmässigen	Deroselben wie auch Dero *Königl.*
Erb-successores in der Regierung	Erb-Successoren in der Regierung
	[1] *vigore Legis Regiæ*
treu, hold und gewärtig sein,	treu, hold und gewärtig sein,
und alles dasjenige thun und leisten wollen,	und alles dasjenige thun und leisten wollen,
was getreuen und gehorsamen Land-Sassen und Erb-Unterthanen Ihrem Souverainen Könige und Landes-Herrn zu thun und zu leisten schuldig seind.	was getrenen nndgehorsahmen Land-Sassen und Erb-Unterthanen Ihrem Souverainen Könige und Landes-Herrn zu thun und zu leisten schuldig seynd.
So wahr uns Gott helfe und sein heiliges Wort.	So wahr uns Gott helfe und sein heiliges Wort.
Uhrkundtlich unserer eigenhändiger Unterschrift und aufgedruckten adelichen Pittschaft.	Uhrkündtlich unserer eigenhändigen Unterschrift und aufgedruckten adelichen Pittschaft.
Geben Schleswig, d. 9. Juli 1684.	Geben etc.

So gelobe und verpflichte Ich für mich, meine Erben und Successoren hiermit und inkraft dieses, dass Ich und Sie Ihr. Königl. Mayt. zu Dännemarck, Norwegen etc. für unsern alleinigen Souverainen Landes-Herrn erkennen und halten, Deroselben wie auch Dero Königl. Erb-Successoren in der Regierung secundum tenorem Legis Regiæ, treu, hold und gewärtig seyn, allerhöchstgedachte Ihre Königl. Mayt. und Dero Königl. Erb-Hauses Nutzen, Bestes und Vortheil in allem äussersten Fleisses suchen und beforderu, Schaden und Nachtheil aber aller Möglichkeit nach warnen, verhüten und abwenden, auch alles dasjenige thun und leisten wollen, was getreuen und gehorsahmen Land-Sassen und Erb-Unterthanen Ihrem Souverainen Könige und Landes-Herrn zu thun und zu leisten schuldich seynd.

So wahr mir Gott helfe und sein heiliges Wort.

Uhrkündtlich meiner eigenhändigen Unterschrift und aufgedruckten adelichen Pittschaft.

Geschehen zu Schleswig, den 4ten September Anno 1721.

A undt Successoren [b]

[b] *Først:* Erb-Nehmern.

[1] secundum tenorem [c]

[c] *Først med Blyant:* nach inhalt.

Jfr. hertil Kong Frederik IV's egenhændige Notitser: Hist. Tidsskr. 5. R. V, 214.

Patent 28. Juni 1684.

Det som Kilde for Patentet af 1721 ikke benyttede Stykke lyder saaledes:

(vereinigen). Wan nun derauf die Ämbter und Städte ermelten eingezogenen Autheils den Eydt der Treue an Uns als Ihrem alleinigen Souverainen Laudes-Herrn abgeleget, und dan die Notturft erfordert, dass Prælaten, Ritterschaft und diejenige, so adeliche Güter in mehrermelten Schleswigschen Antheil innehaben und besitzen, gleichfals in Unsere alleinige Pflicht aufgenommen werden, (als mandiren o. s. v., se S. 114).

Reskript til Breitenau og Jessen af 10. Decbr. 1720.

Den ovfr. S. 114 ikke optagne Slutning lyder saaledes:

So befehlen Wir Dir hiemit allergnädigst, dass Du der Dir desfals, so wohl aus den Historien, als aus selbst eigener viel-jährigen Experience beywohnenden Wissenschaft nach, Uns deine Gedanken und Reflexiones, was etwa zufordrist bey der vorerst vorzunehmenden alleinigen Erb-Huldigung in regard der gewesenen Fürstlichen Städte, Ämbter und Landschaften und deren Eingesessenen im Herzogthumb Schleswig en general zu beobachten und worauf Unsere zu Einnehmung dergleichen Erbhuldigung zu verordnende Commissarien hauptsächlich zu instruiren seyn möchten, allerunterthänigst und sobald immer thunlich, eröffnest.

Wornach Du Dich zn achten, o. s. v.

2. A. D. Jørgensens Afhandling om Sønderjyllands Indlemmelse i den danske Krone 1721.

Da Jørgensens Undersøgelse i Hist. Tidsskr. 5. R. V sikkert nu betragtes som det eneste Indlæg fra dansk Side, der har virkelig Værdi, skal her sluttelig gives en Oversigt over hans Bevisførelse med Henvisning til, hvor de tilsvarende Steder er behandlede af mig.

S. 120: Freden med Sverige og Garantierne, hvorved de mæglende Magter „garanterede den danske Krone den evige Besiddelse af Hertugdømmet“. Foran S. 12 f. er det eftervist, at Garantierne kun drejede sig om den nyvundne Hertugdel, og særlig, at man fra dansk Side ikke brød sig om at faa andet garanteret.

S. 122: Amthors Udtalelse (benyttet foran S. 92).

S. 125: Jessens Betænkning (benyttet foran S. 83).

S. 126: Breitenaus Betænkninger; J. kendte disse kun delvis (foran S. 67); han har ganske misforstaaet, hvad den „secrete Raison ex Lege regia“ gik ud paa (foran S. 91), og rundt om findes mindre Urigtigheder, f. Ex. S. 127, at Breitenau henviste til 1684 (medens han

netop saa tilbage til 1671, foran S. 73 Anm. 1), og at han vedlagde et Udkast til Patent.

S. 131: Retsstillingen overfor Sønderborgerne; herom ndfr. S. 126.

S. 132: Frederik IV's Bemærkninger om Inkorporationen (foran S. 70 f.; J. kommer ikke ind paa en nærmere Drøftelse af dem).

S. 132: Kancelliassessorernes Betænkning (sml. foran S. 71).

S. 134: Nærmere Belysning af Opfattelsen. Det betones, at alle var enige om, at Sønderjylland politisk var adskilt fra Holsten og at Stillingen var væsentlig som i 1684. Kongen maa opfattes som primus acquirens af hele Hertugdømmet (jfr. ndfr. S. 136). I 1684 stod det paa samme Maade, og Kristian V disponerede saa over Slesvig ved sit Testamente fra Novbr. (jfr. foran S. 35). Men Frederik IV vilde ikke nøjes med at gentage dette; han vilde skaffe sig betryggende Anerkendelse fra Indbyggernes Side; „Landet skulde ved denne Lejlighed samtykke i Kongens Opfattelse af Hertugdømmets nye Statsret“ (jfr. foran S. 52). 1684 kom man ikke til en Inkorporation i Danmark (uden hemmeligt, i Testamentet); det skete nu, takket være Kristan Sehested (om det usikre i at tillægge denne Hovedæren se foran S. 79 Anm. 2). —

S. 141: I 1815 er den statsretlige Tradition glemt i den danske Regering; Otto Molkte fremsætter den Indvending mod Indlemmelsen, at Arvehyldingen ikke fandt Sted i den kongelige Andel, hvilket er den Tap, hvorom den antidanske Opfattelse drejer sig. Man forstod ikke mere, at Ridderskabets Hylding paa Gottorp var Landdagens Anerkendelse af den nye Statsret. Om denne Landdagstheori se foran S. 49 ff., 83, 84.

S. 149: Breitenaus Forslag til Ed. S. 150: Kancelliets Forslag til Patent, hygget over Patentet fra 1684.

S. 151: Kancelliets Forslag til Ed; Jørgensen mener urigtig, at det er en Omarbejdelse af Breitenaus Forslag, foran S. 76 Anm. 1.

S. 151: Sehesteds Rettelser (J. har ikke faaet frem, at der er en sidste Gruppe Rettelser, der maa holdes ude fra de først foretagne, foran S. 80 Anm.).

S. 153: Nærmere Belysning af Rettelsernes Betydning. Eden paaberaaber sig Patentet og tilegner sig derved dets Indhold; Eden aflægges, fordi der har fundet en Indlemmelse Sted („samtidig hermed udelades Løftet om, at Stændernes Frihedsbreve skal stadfæstes“; dette hører dog til det senere Stadium, foran S. 80). „Landdagsedens“ grundlovgivende Karakter fremgaar af Udtrykket: „den sædvanlige Hyldingsed“; herom foran S. 78. Men hyldes Frederik IV som Konge eller som Hertug? Ses af den udtrykkelige Tilkendegivelse af, at Kongen har villet indlemme Sønderjylland i sin Krone. Om denne

Udtalelse og de dertil knyttede Betragtninger, som bygger paa Amthors Skrift, se foran S. 56 ff., jfr. S. 28 f. — Side 158 Anm.: Fordømmelsesdommen over Kommissionens Fortolkning, anført foran S. 55 (Sprogbrugen: foran S. 8, jfr. ndfr. S. 127 f.).

S. 159: Arvefølge efter Lex regia; vigore ombyttet med secundum tenorem, jfr. foran S. 79. Før 1721 har kun Mandslinien Arveret; naar Kongeloven anerkendes som gældende under Polemiken 1694—96, er Meningen, at den kun normerer Arvefølgen indenfor Mandslinien (jfr. foran S. 33); anderledes maa det være 1721, fordi man samtidig taler om Kronens Ret til Sønderjylland (jfr. dog foran S. 76 Anm. 3).

S. 165: Sammenfattelse: Udtrykkene kan vanskelig enkeltvis fastholdes som utvetydige; men Fortolkningen faar sit faste Grundlag i Henvisningen til det historiske Forhold, som skal genoprettes, det Forhold, at Danmarks Konge som saadan ogsaa er Sønderjyllands Hertug (sml. foran S. 58). Derfor de i Flæng brugte Udtryk (sml. foran S. 60); dermed falder ogsaa Kongelovens Arvefølge af sig selv.

S. 165: Stadfæstes ved det ved Hyldingen brugte ydre Apparat: de borgerlige Godsejere og som Repræsentanter for Gejstligheden Provsterne; herom foran S. 84. Det slesvigske Bæger; herom smstds. I Modsætning til 1684 modtager Kongen personlig Hyldingen; urigtigt, se foran S. 84 f. Patentets Segl; jfr. foran S. 86. Den ny Kirkebøn; herom foran S. 87. Hyldingen sat til 4. Septbr., fordi det er Tolvaarsdagen for Kongelovens Udgivelse i Trykken; — jeg veed ikke, om dette dog ikke snarest er et Tilfælde, der ligner en Tanke.

S. 168: Ridderskabets Supplik og Kongens Svar; jfr. foran S. 89.

S. 170: Frederik IV's Ytring fra 1723, benyttet foran S. 99.

S. 172: Forhandlinger med Gottorperne i 1725 viser, at Kongen mener at have Slesvig med Arveret for Kvindelinien. —

S. 176: Samlet Fremstilling af Sønderborgernes Forhold. S. 179: Souverainitetsakterne fra 1658 og Souverainiteten i Danmark 1660; i Slesvig har vedblivende kun Mandslinien Arveret, skønt det modsatte undertiden paastaas fra dansk Side; herom foran S. 32. S. 181: Hojers Vidnesbyrd; jfr. foran S. 23.

S. 182: Belysning af Sønderborgernes Stilling efter 1684 og 1721; jfr. ndfr. S. 126.

S. 186: Sønderborgernes Ed 1721; jfr. foran S. 90 f. . . . . —

S. 192: Eftervisning af, at den danske Fortolkning allerede i 18. Aarh. er hævdet fra dansk Side. De her citerede Forfattere er behandlede foran S. 98 ff., rigtignok med et ganske andet Resultat.

Den foranstaaende Oversigt vil vise, hvorledes alt, hvad Jørgensen udtaler om Akterne fra 1721, er omhandlet i min Undersøgelse, ene med Undtagelse af nogle Bemærkninger om Akternes Betydning for Sønderborgernes Arverettigheder. Jørgensen tænker sig jo, at Breitenau i den Betænkning, hvis Original er gaaet tabt, havde erklæret, at Kongen ikke var berettiget til at inkorporere Slesvig i Danmarks Krone, fordi Sønderborgerne havde Arveret til Landet, og overfor dette udvikler han da, hvorledes man fra dansk Side saa paa Spørgsmaalet. Nu er det jo saaledes, at den omtalte Betænkning drejer sig om noget helt andet (foran S. 91), og de Betragtninger, Jørgensen tillægger den danske Regering, har heller ikke Hold i nogen Udtalelse fra denne. Deri ligger, at jeg ikke under Fremstillingen af Akternes historiske Tilblivelse har kunnet komme ind paa disse Udtalelser, hvis Karakter ogsaa er rent juridisk; men for Fuldstændigheds Skyld skal jeg her dvæle lidt derved.

Jørgensen lader Breitenau byggo paa de gamle Slægttraktater; han mener, at det for ham stod saaledes, at „Sønderjylland vedblev at være Oldenburgernes Slægtarv, medens Danmark var Kong Frederik III's Arv for alle Tider". Og J. fortsætter: „Efter denne Betragtning maatte dette Hertugdømme altsaa konsekvent være undtaget fra den øvrige Verdens politiske Vilkaar: ved en eller anden Transaktion at kunne komme ind under andre statsretlige Forhold; ellers kunde jo souveraine Lande erobres, Len forbrydes og inddrages, Rigslande til- og fradømmes Fyrster; kun her skulde en Afgørelse være umulig!". Det forekommer mig ikke, at denne meget brede Betragtning rammer den Synsmaado, som Jørgensen tillægger Breitenau, og som omend ikke han, saa dog de moderne Slesvigholstenere virkelig har fremsat. Ingen har jo nægtet, at Sønderborgernes Arvekrav paa Sønderjylland kunde være bortfaldne, det være sig nu ved Forsømmelse eller Brøde fra deres Side eller ved et ligefremt Afkald. Men Spørgsmaalet er her et meget positivere: Hvis Sønderborgerne i 1721 havde grundede Arvekrav paa Slesvig — og det mener Jørgensen jo, de havde —, var Frederik IV da berettiget til at indlemme Sønderjylland i Kronen og derved ændre Mandsliniens Arveret til Kongelovens Arvefølge?

Det er da ogsaa dotte Spørgsmaal, som Jørgensen søger at besvaro paa flere Steder i sin Afhandling, men hvad han udtaler, synes rigtignok lidet tilfredsstillende. Problemet er jo i Virkeligheden overmaade enkelt: Frederik IV har paa Grund af en Strid med Gottorperne taget deres Andel af Slesvig fra dem, og derefter indfører han Kongelovens Arvefølge i det erobrede eller efter Jørgensens Opfattelse i hele Slesvig. Ved denne Forandring skødes Sønderborgernes Krav til Side, men hvorledes kunde det være berettiget, da det jo var Gottorperne og ikke

dem, som havde begaaet nogen Brøde? Og videre, hvorledes kunde Sønderborgerne, fordi Kongen tog Gottorpernes Andel, miste deres Arvekrav paa den gammel-kongelige Andel af Slesvig?

Jørgensen svarer S. 131 (Afh. S. 40): „Idet Kongen paaberaabte sig at have erhvervet det souveraine Hertugdømme Slesvig-Gottorp med Krigens Ret, var det jo ikke blot fuldstændig og for bestandig tabt for den regerende Hertugslægt, men selvfølgelig ogsaa for alle dens eventuelle Arvinger, og den souveraine Konge maatte frit kunne fastsætte Arvefølgen i det hele genforenede Hertugdømme". Man ser, hvorledes der her springes fra den gottorpske Del til hele Hertugdømmet, og især at de eventuelle Arvinger, Sønderborgerne, thi dem er Talen om, karakteriseres som Arvinger efter Gottorperne, mens de jo ogsaa (og fornemmelig) er Arvinger efter Kongelinien. — Senere faar vi at vide (S. 137, Afh. S. 45), at Kongen ikke blot havde vundet de gottorpske Amter, ikke blot var blevet Eneherre over Fællesandelen; „ogsaa den gamle kongelige Andel havde han erhvervet i en anden Forstand og til en fuldere Ejendomsret end den, hvormed den forhen havde tilhørt den kongelige Linie"; lige foran siges, at Kongen er „første Erhverver (primus acquirens)" af hele Hertugdømmet. Som Bevis anføres, saa vidt jeg ser, kun Garantierne, der jo i Virkeligheden kun drejer sig om den gottorpske Del, dertil Slesvigs Udskillelse af Fællesskabet med Holsten. Men hvorledes, maa man atter spørge, kan denne Udskillelse eller endog de fremmede Magters Garanti berøve Sønderborgerne deres Arverettigheder? — Endelig kommer Jørgensen ind paa Spørgsmaalet S. 183 f. (Afh. S. 84). Han mener, at Sønderborgerne mistede deres Arveret ved Indlemmelsen 1684 og Kongens Disposition over Hertugdømmet (i hans Testamente); men „imidlertid kom Restaurationen 1689 og ved den Genindførelsen af den ældre Ret; 1721 den gentagne Indlemmelse. Dermed var atter Hertugslægternes eventuelle Arveret ophævet, ligesom i 1684 *jure belli, via facti*". Ja, her har vi den nøgne Begrundelse: Sønderborgerne fortaber deres Arveret *jure belli*, efter Krigens Ret — en Krig imod Gottorperne[1].

Ad den Vej forekommer det mig rigtignok ikke muligt at komme frem. Gaar man med Jørgensen ud fra, at Sønderborgerne virkelig i

[1]) Har disse Jørgensens Betragtninger ikke nogen Støtte i Udtalelser fra Datiden, maa man vel endog sige, at Frederik IV's Stilling overfor Gottorperne peger i en helt anden Retning. Endnu i Juli 1720 erklærede Kongen i en Samtale med den engelske Gesandt, at „han ikke skøttede om en Ret, ene grundet paa Magten, men ansaa et Afkald for nødvendigt" (Antislesvigholst. Fragm. III, 33). Vilde Frederik IV end ikke overfor Gottorperne nøjes med *jus belli*, har han dog sikkert end mindre kunnet gøre saadant overfor de fredsommelige Sønderborgere.

1721 har haft berettigede Arvekrav, maa Retsstillingen vel betegnes, som Wegener har gjort det (Antislesvigholst. Fragm. X, 49): Frederik IV var fuldkommen berettiget til at indføre den kvindelige Arvefølge i Slesvig, „saasnart Agnaterne af det gottorpske og sønderborgske Hus kunde formaas til at opgive deres Fordringer"; men deri ligger da, at selve Patentet og Hyldingen ikke var nok til at ophæve Kravene. Om den Ed, som et Par af Sønderborgerne aflagde og blandt dem Augustenborgernes Stamfader, er i Stand dertil, tør jeg ikke afgøre; et virkeligt Afkald var det i alt Fald ikke og synes jo heller ikke at være opfattet som saadant af den danske Regering. Deri ligger dog, at en nærmere Prøvelse baade historisk og juridisk af Sønderborgernes Arvekrav falder helt udenfor det Omraade, hvorpaa jeg her bevæger mig.

Heller ikke skal jeg indlade mig paa det juridiske Problem, der rejser sig ved den Fortolkning af Akterne fra 1721, som jeg har fremsat. Naar jeg forstaar Patentet ud fra den Baggrund, at Frederik IV mente at eje den kongelige Andel af Slesvig med fuld Ret for sig og sine Kronarvinger efter Kongeloven, kan der jo spørges, om denne Opfattelse er juridisk forsvarlig; men da jeg allerede har maattet afvise at give en udtømmende historisk Forklaring af, hvorledes Opfattelsen er vokset frem og hvorledes den blev motiveret af selve den danske Regering, ligger det mig naturligvis endnu fjernere at prøve dens statsretlige Berettigelse. Og endnu meget mindre skal jeg vove mig ind paa det intrikate Problem, der vilde fremkomme, om man fandt, at Kongens Opfattelse ikke var den rigtige, det nemlig, hvad Betydning der kunde tillægges Akterne fra 1721, om de hvilede paa en juridisk Misforstaaelse. Dette gaar langt ud over Historikerens Horizont, og jeg mener ganske vist overhovedet, at der ikke er megen Glæde ved at drøfte den Art Spørgsmaal; man kommer dog aldrig videre end til at sige, at Datiden mulig har gjort noget, som vi efter vore moderne statsretlige Begreber ikke finder korrekt. Naar Frederik IV har foretaget en Regeringshandling ud fra den Synsmaade, som herskede i hans Tid, og derfor heller ikke har mødt nogen Modsigelse fra Samtiden, kan Historikeren godt slaa sig til Ro dermed.

3. „Inkorporere med" eller „inkorporere" (i Kronen).

I Patentets Ord om Fyrsteandelen: at Kongen har besluttet *selbigen Antheil mit dem Unserigen zu vereinigen und zu incorporiren*, ser jeg i Overensstemmelse med A. D. Jørgensen et Dobbeltudtryk for et og det samme. Fra flere Sider har jeg imidlertid mødt den Bemærkning, at man bør skille de to Ord ad og forstaa Stedet saaledes: Kongen vil 1) forene Fyrstedelen med sin, 2) inkorporere den, under-

forstaaet: i Kronen. Jeg fatter saa godt, at denne Forstaaelse ligger nær i vore Dage, efterat vi et Aarhundrede igennem har diskuteret Slesvigs Inkorporation og atter og atter talt om, at Kongen har „inkorporeret Slesvig“. Men uden videre at overføre en Sprogbrug, som under særlige historiske Forhold har udviklet sig i det 19. Aarhundrede, til Tiden ved 1721, er dog ganske utilladeligt; man bør mindes, hvor fejlt man tidligere udlagde Ordene *von der Crohne abgerissen*, fordi man forstod dem ud fra moderne Begreber, og før man gaar ud fra, at Datiden ved at sige „inkorporere“ straks vilde underforstaa „i Kronen“, maa det dog kræves, at der gives Exempler fra Tiden paa saadant. At finde det bliver rimeligvis umuligt, fordi det je lige modsat er sikkert, at man dengang brugte inkorporere om meget andet end en Inkorporation i Kronen; man talte om, at Femern var inkorporeret i Slesvig, man sagde, at Slesvig og Holsten var *einander incorporiret*, og udtalte, at Kristian V vilde inkorporere Fyrsteandelen i sin Andel, eller med andre Ord, man brugte inkorporere om enhver nøje Forening af Lande, iugenlunde som enstydigt med inddrage. Og selv om der skulde kunne findes et eller andet Exempel paa, at man sagde „inkorporere“ alene, hvor Sammenhængen gjorde det ganske givet, hvad der maatte underforstaas, er der dog derfra et stort Spring til, at saadant skulde kunne gøres i officiel Stil; at man paa Hovedstedet i et Statsdokument kunde sige „inkorporere“ uden at tilføje hvori, det vilde selv efter det 19. Aarhundredes Sprogbrug være en Uhyrlighed, og naar Ordet *incorporiren* indføres i Patentet paa et Stadium, hvor Danmarks Krone slet ikke nævnes og hvor overhovedet intet Ord peger paa en Forening med Danmark, skulde det rigtignok synes ganske givet, at *incorporiren* maa pege paa den lige forud nævnte kongelige Andel.

Jeg fastholder da ubetinget, at efter alle sunde Fortolkningsregler maa man forstaa *incorporiren* som en Forstærkelse af det foregaaende *vereinigen*, og at det derved tillige knyttes sammen med det *mit*, som oprindelig kun svarer til *vereinigen*, kan ingenlunde tale derimod, saavist som man jo i Datiden kunde sige „inkorporere med“, endda uden noget „forene“. Jørgensen har herpaa to Exempler fra selve Frederik IV's Tid[1], og tilsvarende finder man *indlemme med* (Hvitfelds Randbemærkning under 1364: Femern „er nu indlemmet med Slesvig“); paa Tysk kunde *einverleiben* forbindes med *mit*, paa Svensk hedder det regelmæssigt *införlifva med*. Og at Samtiden netop har forstaaet

[1] Holberg: Det ene Kommissariat er inkorporeret med det andet; Kongebrev 1720: de, som opholder sig i Vaisenhuset eller dermed er inkorporerede.

Patentets *incorporiren* saaledes, det ligger især i Grams og Hojers Udtalelser mod en Inkorporation i Danmark[1].

Efter Sagens Natur er det dog ugørligt direkte at bevise, at inkorporere i Patentet ikke kan være brugt i den Mening, som falder os saa naturlig, og jeg skal da kortelig vise, hvad det vilde betyde for min Undersøgelse, om det virkelig skulde være saaledes. Synderligt store Ændringer vilde det ikke medføre, fordi Fyrstedelens Inkorporation i Kronen jo i alt Fald er udtalt i Edsformlen, og jeg saaledes stadig har haft dette Moment med; det er jo ogsaa en Hovedtanke hos mig, at efter den danske Regerings hele Grundsyn betød en Inkorporation i den kongelige Andel netop tillige en Tilknytning til Kronen. Gaar man saa ud fra, at Kancelliet, da det ved sin ny Fremlæggelse af Patentet tilføjede: *und zu incorporiren* (foran S. 75), herved underforstod: i Kronen, betyder det, at det tog Hensyn til Kongens Ønske om efterhaanden at inkorporere Slesvig administrativt, men ganske vist kun udtalte Inkorporationen for Fyrstedelens Vedkommende og paa en yderst vag og tvetydig Maade. Sehested fik saa det samme udtrykt skarpt og klart i Edsformlen, men nøjedes i Patentet med at tilføje Ordene om det fra Kronen afrevne Pertinens, hvad der gav en Slags Motivering for Inkorporationen i Kronen. Ved den statsretlige Vurdering af, hvad der gennemførtes ved Akterne (S. 96), vilde Bemærkningerne om, at Fyrstedelens Inkorporation i Kronen slet ikke var udtalt af Kongen, selvfølgelig falde bort. Ogsaa hist og her maatte mine Udtalelser paa andre Steder nuanceres lidt, men Grundproblemet vilde ikke berøres herved; thi det er at vise, hvorledes man i 1721 kunde nøjes med at disponere over Fyrsteandelen og lade den kongelige Andel ganske urørt. Det var det, som blev umuligt for den ældre danske Fortolkning, fordi den gik ud fra Doktrinen om, at Kongedelen var afrevet fra Kronen og undergivet Mandsliniens Arvefølge.

---

[1]) Det kunde vel synes, at Sehested i det mindste maa have forstaaet *incorporiren* paa den anden Maade, siden han i Edsformlen forbinder det med *Dero Crone*; naar man imidlertid veed, hvorledes hans Tilføjelse er blevet til, ligger dette dog fjernere, og at han først indredigerer: *von Dero Crone*, peger vel endda i modsat Retning.

INDHOLDSOVERSIGT.

TILLÆG:

Siden sidste Reformationsfest i November 1900 blev holdt, have 21 Videnskabsmænd erhvervet akademiske Grader, nemlig 1 den theologiske Licentiatgrad, 15 den medicinske og 5 den filosofiske Doktorgrad. De af dem meddelte Oplysninger om deres Livsforhold og Studier aftrykkes her i den Orden, i hvilken de have vundet Graden.

I.

Georges Dreyer, Søn af Kaptain i Marinen G. H. N Dreyer og Alvilde Dagmar Emma Elise, f. Qvistgaard, er født 4de Juli 1873 i Shanghai i Kina; dimitteredes 1892 fra Borgerdydskolen paa Kristianshavn med 1ste Karakter og absolverede Sommeren 1898 lægevidenskabelig Embedsexamen med Laud.

Fra September til December inclusive 1898 var jeg konstitueret som Kandidat ved Blegdamshospitalet. Den 1ste Januar 1899 konstitueredes jeg som Assistent ved den serumtherapeutiske Afdeling af Universitetets Laboratorium for medicinsk Bakteriologi og fungerede som saadan til jeg 1ste Januar 1900 ansattes som Assistent ved Laboratoriet, hvilken Stilling jeg endnu beklæder.

Den 21de November 1900 forsvarede jeg en Afhandling „Experimentelle Undersøgelser over Difterigiftens Toxoner“ for Erhvervelsen af den medicinske Doktorgrad.

Sammen med Dr. med. Th. Madsen har jeg foretaget nogle Undersøgelser, offentliggjorte i Kgl. Danske Videnskab. Selskabs Skrifter 1901 under Titlen: Sur l'immunisation a l'aide des toxones.

I August 1900 foretog jeg en kortere Studierejse til London for at sætte mig nærmere ind i Fremstillingen af forskjellige antitoxiske Sera.

Fra April til Juli 1901 opholdt jeg mig i London og Oxford for at studere experimentel Fysiologi.

Gift 23de November 1900 i Søllested paa Lolland med Caroline Margrete Jørgensen, Datter af Godsejer Laurits Jørgensen, Søllestedgaard, og Helga Magdalene, f. Boisen.

II.

Frederik Kølpin Ravn er Søn af Fuldmægtig ved C. W. Obels Tobaksfabrikker Sophus Georg Ravn og Anna Louise Ravn f. Rathmann. Jeg er født i Aalborg den 10. Maj 1873; jeg gik i Aalborg Kathedralskole og blev Stndent derfra i Sommeren 1890. 1891 tog jeg Examen philosophicum og 1896 Magisterkonferens i Naturhistorie. Allerede i min Skoletid havde Naturhistorien, særlig Botanikken, fængslet mig meget, og da jeg blev Student, valgte jeg dette Fag til mit Studium. Under Professor Warmings Ledelse lagde jeg mig særlig efter Planteanatomi og Økologi; jeg kom snart ind paa mere selvstændige Undersøgelser og offentliggjorde et Arbejde over Flydeevnen hos Frøene af vore Vand- og Sumpplanter i Botanisk Tidsskrift 19. Bd. (1894). I Sommeren 1895 deltog jeg som Assistent i den af Apoteker J. Baagøe ledede Ekskursion til jydske Aaer og Vandløb; paa denne studerede jeg særlig de Vegetationer, der er knyttede til det færske Vand og gav sammen med Baagøe en Fremstilling heraf i Beretningen om Ekskursionen (Bot. Tidsskr. 20. Bd. 1896). Dernæst udarbejdede jeg som Besvarelse af den store Opgave ved Magisterkonferensen en Oversigt over Assimilationsorganernes Anatomi og Økologi hos Misteltenfamilien; denne Oversigt var for en Del baseret paa selvstændig Undersøgelse af Materiale fra botanisk Museum; en Del af mine Iagttagelser (over disse Planters „rudimentære Cystolither") har jeg senere publiceret (i Bot. Tidsskr. 21. Bd. 1897). Endelig maa jeg anføre, at jeg i Tilslutning til Prof. Warmings Beret-

ning om den botaniske Ekskursion til Skagen i 1896 gav en Sammenstilling af de i denne Egn iagttagne højere Planter (Bot. Tidsskr. 21. Bd. 1897).

Imidlertid var jeg i November 1892 bleven ansat som Assistent ved den botaniske Undervisning paa den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (hvilken Stilling jeg endnu beklæder). Ved mit Arbejde her under Lektor, Dr. E. Rostrup blev min Interesse mere og mere ført over til mykologiske og plantepatologiske Studier; samtidig fik jeg hos Lektor W. Johannsen Impulser til at arbejde eksperimentelt og paa plantepatologisk Omraade at anvende den moderne mikrobiologiske Teknik, som jeg tidligere havde sat mig ind i paa Universitetets plantefysiologiske Laboratorium. Efter min Eksamen har da den eksperimentelle Plantepatologi været mit specielle Arbejdsfelt; ved Samarbejde med Bestyrerne af Statens Planteavlsforsøgsstationer har jeg endvidere begyndt at behandle mere praktiske Sider af Patologien. En Prisopgave fra Videnskabernes Selskab førte mig ind paa Studiet af vore Kornarters Sygdomme; jeg naaede dog ikke at besvare Opgaven, men efter Afslutningen af mine Undersøgelser fremstillede jeg de vigtigste af de vundne Resultater i det Arbejde „Nogle Helminthosporium-Arter og de af dem fremkaldte Sygdomme hos Byg og Havre“, som jeg den 19. December 1900 forsvarede for den filosofiske Doktorgrad. Andre Forsøgsresultater sammenstillede jeg i en mindre Afhandling „Saatidens Indflydelse paa Fremkomsten af Støvbrand hos Havre“ (Tidsskrift for Landbrugets Planteavl 7. Bd. 1901). Senere har jeg paa Tysk givet et Uddrag af Helminthosporium-Arbejdet i „Zeitschr. f. Pflanzenkrankheiten“, 11. Bd. 1901.

III.

Jeg, Axel Valdemar Lendorf, Søn af Proprietær Alfred Lendorf og afdøde Hustru Laura Henriette, f. Carstensen, er født paa Knudstrupgaard ved Sorø den 18de Februar 1871. Efter at være blevet Student med laud fra Lyceum i Sommeren 1887,

studerede jeg Medicin og tog Embedsexamen i Januar 1894 med laud.

I Vinteren 1892 dissekerede jeg i 5 Uger paa Karolinska Institut i Stockholm under Professor Lindstrøm.

Fra Februar til Juli 1894 var jeg konstitueret Kandidat paa Blegdamshospitalet.

For at uddanne mig i almindelig praktisk Lægevirksomhed var jeg i ét Aar (1895) Amanuensis hos Distriktslæge Valentiner i Kjøge. Derefter var jeg i 3 Maaneder Skibslæge ved Thingvallaselskabet, indtil jeg den 1ste Marts 1896 blev ansat som Reservelæge ved Randers Sygehus under Dr. O. V. Lassen. Her havde jeg i $1^3/_4$ Aar god Lejlighed til at uddanne mig i praktisk Kirurgi, og herfra hentede jeg Materiale til en Afhandling om „Pseudohydronefrose", som i Februar 1898 blev offentliggjort i Hospitalstidende. Fra 1ste Januar 1898 til 1ste Februar 1900 var jeg fast Kandidat ved Kommunehospitalet og fra 1ste Maj 1900 til September s. A. var jeg fast Kandidat ved Dr. Louises Børnehospital.

Fra 1ste September 1900 har jeg været Prosector anatomiæ ved Kirurgisk Akademi og fra 1ste Maj 1901 har jeg tillige været Reservelæge i Hæren.

I Juli 1900 blev min Afhandling „Bidrag til Blæreslimhindens Histologi" antaget til at forsvares for den medicinske Doktorgrad. Disputatsen fandt Sted i December s. A. Afhandlingen er offentliggjort paa Tysk i „Anatomische Hefte".

IV.

Jeg, August Henrik Stephan Petersen, født i Gjentofte den 21de Februar 1869, er Søn af Livlæge hos H. M. Kongen, Professor Thorvald Viggo Saxo Petersen og Hustru Augusta Stephanie Mathilde, f. Kellner. Jeg blev Student 1886 fra Metropolitanskolen (2den Karakter), tog Filosoficum ved Juletid 1887 (mg.) og den medicinske Embedsexamen i Sommeren 1893 (Laudabilis). Efter samme Sommer at have aftjent min Værnepligt som Underlæge i Hæren gjorde jeg i de følgende Aar

Hospitalstjeneste ved forskellige kjøbenhavnske Hospitaler (Candidat ved almindeligt Hospital fra Januar til September 1894, herefter konstitueret Reservelæge sammesteds indtil Januar 1895; Candidat ved Kjøbenhavns Amtssygehus fra November 1895 til Maj 1897 samt Candidat ved Frederiks Hospital fra Oktober 1897 til April 1899). I Tidsrummene mellem mine Hospitalsansættelser var jeg Amanuensis hos min Fader. Den 1ste April 1899 nedsatte jeg mig som praktiserende Læge i Gjentofte.

Under min Candidatvirksomhed vaktes særlig min Interesse for det gynækologiske Studium og gennem dette førtes jeg til en Række histologiske Undersøgelser, der ligge til Grund for min Afhandling: „Studier over Tubarsvangerskabets Pathogenese samt den tubare Ægindlejring". Denne forsvaredes den 9de Januar 1901 for Erhvervelsen af den medicinske Doctorgrad.

Foruden min Doctordisputats har jeg skrevet en mindre Afhandling: „Om det saakaldte maligne Deciduom", optaget i Bibliotek for Læger 1896.

V.

Jeg, Thomas Christian Schultz, Søn af Boghandler i Aalborg Magnus Andreas Schultz og Hustru Stine S., f. Neergaard, er født i Aalborg d. 14de September 1868 og dimitteredes som Student med 1ste Karakter fra den derværende Kathedralskole i Sommeren 1886. I Sommeren 1893 tog jeg lægevidenskabelig Examen med Laudabilis og var derefter ½ Aar Kandidat paa „Almindelig Hospital". Samtidig besøgte jeg forskjellige Klinikker, bl. a. Kommunehospitalets Poliklinik for gynækologiske Sygdomme, der ledede af nuværende Professor Leopold Meyer. I Foraaret 1894 deltog jeg i den internationale Lægekongres i Rom og besøgte en kort Tid Hospitalerne i Paris. Efter et Par Sommermaaneder at have været Amanuensis hos nu afdøde Distriktslæge Levin i Farsø, blev jeg fra 1ste September 1894 ansat som 2den Reservelæge ved Amtssygehuset i Aalborg, hvor jeg virkede noget over 2 Aar til Udgangen af 1896, det sidste Aar som 1ste Reservelæge. Under den al-

sidige Virksomhed, som et saadant Sygehus frembyder, var det særligt Kirurgien (og specielt Gynækologien), som fængslede mig, medens jeg samtidig med megen Interesse dyrkede Studiet af den pathologiske Histologi, hvortil der frembød sig et rigt Materiale. Ved et Aars Kandidattjeneste paa Kjøbenhavns Amts Sygehns paa Frederiksberg fra Maj 1897 til April 1898 var jeg saa heldig under Professor V. Heibergs Ledelse yderligere at kunne forfølge disse Interesser. Fra Juni 1898 til Marts 1900 gjennemgik jeg den sædvanlige Kandidatturnus ved Kommnnens Hospitaler og udarbejdede samtidigt min Doktordisputats „Om den smaacystiske Folliculærdegeneration af Ovariet, særligt med Hensyn til den pathologiske Anatomi og Pathogenesen", der forsvaredes d. 16de Februar 1901. Efter Afslutningen af min Hospitalstjeneste foretog jeg en 3 Maaneders Studierejse til Berlin og Wien, hvorefter jeg d. 1ste August 1900 nedsatte mig som praktiserende Læge paa Kristianshavn og samtidig modtog Ansættelse som Reservelæge i Hæren.

Den 1ste Oktober 1901 flyttede jeg til Hesselager paa Fyn, hvor jeg overtog en ældre Lægepraksis. — Siden Foraaret 1899 har jeg været forlovet med Marie Engelsen, Datter af Boghandler i København H. C. Engelsen og Hustru Andrea, f. Schrøder, og Brylluppet er bestemt til d. 9de November 1901.

VI.

Jeg, Hans Jacob Høyer Schousboe, er født d. 4. Decbr. 1869 paa Refsinggaard ved Kolding og er Søn af Gaardejer Gustav Adolph Schousboe og Hermandine Elisabeth Cathrine, f. Høyer. Jeg blev 1882 optaget som Discipel i Ribe Kathedralskole, hvorfra jeg dimitteredes 1887 med første Karakter. Jeg begyndte strax at studere Medicin og var de sidste $2^1/_2$ Aar af min Studietid Alumnus paa Regensen.

1894 tog jeg medicinsk Embedsexamen (laud.). Derefter var jeg Kandidat paa Øresundshospitalet og Blegdamshospitalet i Kjøbenhavn, praktiserede i Hvilsted ved Odder Novbr. 1894 til Dec. 1895, var Kandidat ved St. Hans Hospital Januar—Septbr.

1896 og Reservelæge ved Aarhus Kommunehospital Oktbr. 1896 —Januar 1898. Fra Januar 1898 til Oktbr. 1899 var jeg Kandidat ved det kongelige Frederiks Hospital, og samtidig studerede jeg Øre-, Næse- og Halssygdomme. Fra Januar 1900 har jeg praktiseret i Odense. Den 28. Febr. d. A. forsvarede jeg for Doktorgraden i Medicin en Afhandling om „Bakterier i den normale Næsehule og Næsesekretets bakteriedræbende Evne".

VII.

Jeg, Jørgen Møller, søn af kancelliråd, sagfører Lauritz Euphem Jacob Møller og hustru Anna Birgitte Ingerine, f. Trane, er født d. 6. Juli 1868 i Hammel ved Frijsenborg. Jeg gik i Viborg skole, blev student i sommeren 1886 med 1. karakter. Det var min hensigt at ville være polytekniker, hvorfor jeg i det første studenterår forberedte mig samtidig til filosofikum og til adgangsexamen til Polyteknisk Læreanstalt. Filosofikum absolverede jeg med 3. karakter, ved adgangsexamen blev jeg rejiceret. Allerede dengang havde jeg imidlertid bestemt mig for det medicinske studium, væsentlig påvirket af min omgangskreds i studenterverdenen, hvoraf de fleste studerede medicin. Jeg tog botanikum i sommeren 1888 og medicinsk forberedelsesexamen i Januar 1889, blev derefter indskreven som volontær ved Kommunehospitalet, hvor jeg fik min første uddannelse på professor Iversen's afdeling. I januar 1893 tog jeg 1. del af embedsexamen og i januar 1894 2. del med hovedkarakteren Haud illaudabilis I. gradus. I de første $1^1/_2$ år efter examen havde jeg forskellige vikariater, blev derefter i juni 1895 konstitueret som kandidat paa Almindelig Hospital og i november s. a. fast ansat; jeg fungerede der til februar 1897. I april 1897 blev jeg ansat som reservelæge ved Garnisonssygehuset i København, hvor jeg gjorde tjeneste til marts 1899, da jeg påbegyndte min kandidattjeneste på Kommunehospitalet, hvilken varede til januar 1901.

Jeg havde fra barn af en god sangstemme og var musikalsk begavet; i studenterårene uddannede jeg min stemme yderligere

således, at jeg foruden i mere private kredse også flere Gange har optrådt ved større koncerter, første gang få måneder inden embedsexamen. Ved beskæftigelsen med musikalske studier og særlig med min stemmes udvikling vaktes min interesse for studiet af halsens og ørets sygdomme. Efter examen gennemgik jeg først et kursus hos professor Schmiegelow og gik derefter til stadighed (for så vidt jeg var her i byen) på hans afdeling på Polikliniken for ubemidlede. I januar 1896 blev jeg ansat som 2. assistent ved de to oto-laryngologiske afdelinger på Polikliniken og i april 1897 som 1. assistent September 1899 fratrådte jeg min stilling her og blev ansat som assistent ved den af professor Mygind ledede klinik for øre-, næse- og halssygdomme på Kommunehospitalet, hvor jeg endnu fungerer.

I efteråret 1895 kom jeg ind på anatomiske studier af strubehovedet, særlig muskulaturen, oprindelig blot ledet af ønsket om ved selvsyn at lære de anatomiske forhold at kende; men efterhaanden interesserede æmnet mig mere og mere og jeg begyndte efter professor Chievitz' råd også at foretage komparativ anatomiske undersogelser med det formål for øje at skrive en afhandling for doktorgraden. I oktober 1899 forelå kladden til min afhandling færdig; på grund af forskellige forsinkelser, navnlig med at ansoge om tilladelse til at måtte disputere, gik der imidlertid lang tid hen, inden nogen endelig afgørelse blev truffen og først d. 13. marts 1901 kunde jeg forsvare min afhandling om „den komparative anatomi af larynxmuskulaturen hos pattedyrene med særligt henblik på mennesket". — Allerede i midten af februar havde jeg tiltrådt en studierejse til udlandet, som jeg kun afbrød et par dage for at rejse hjem og forsvare min afhandling og siden fortsatte indtil slutningen af august. Jeg besøgte adskillige af de mest bekendte specialkliniker i Tyskland, Østrig, Frankrig og Italien. — Fra 1. oktober praktiserer jeg i København som specialist i hals-, næse- og øresygdomme.

Af mindre afhandlinger om æmner vedrørende mit specialfag jeg skrevet flere, særlig en på en større undersøgelsesrække grundet artikel i „Archiv für Ohrenheilkunde" 47. & 48. Bd.:

„Ergebnisse einiger Funktionsuntersuchungen bei acuten Erkrankungen des Mittelohres und des Gehörganges".

VIII.

Jeg, Karl Mortensen, er født i Bramdrup ved Kolding 18. Februar 1867; mine Forældre er fhv. Gaardejer Morten Nielsen og Hustru Mette Marie, født Hansen; jeg blev Student af sproglig-historisk Retning fra Kolding Latin- og Realskole 1885 (1. Kar. 98 Points). I min Skoletid, som jeg kun tænker tilbage paa med Glæde og Taknemlighed, paavirkedes jeg meget af Skolens Rektor, afdøde Skoledirektør Karl Theisen, som undersviste de ældste Klasser i Historie og dansk Litteratur, men endnu mere af min Lærer i Oldnordisk og de klassiske Sprog, nuværende Adjunkt i Aalborg H. G. Wiwel, hvis levende og sandt videnskabelige Vejledning i de sidste Skoleaar jeg ikke kan anerkende nok. Efter 1885—86 med stor Tilfredsstillelse at have fulgt Professor Høffdings Forelæsninger over filosofisk Propædeutik og samtidig saa smaat dyrket Teologiens Begyndelsesgrunde, fortes jeg for at kunne eksistere ind paa forskelligt journalistisk Arbejde, tænkte en kort Tid paa at blive Jurist eller at gaa over i praktisk Virksomhed og havde opgivet alt Haab om at komme ind paa sprogvidenskabelige Studier, hvortil jeg fra Skoledagene havde følt Lyst og Kald, da en Ansættelse som forelobig Lærer ved min gamle Skole førte mig ind paa den onskede Vej.

1887—89 var jeg da Timelærer ved Kolding Latin- og Realskole og fra Sommeren 1889 til Januar 1892 Huslærer paa Glentholm ved Ry Station. Sommeren 1892 underkastede jeg mig, næsten udelukkende paa Grundlag af Selvstudium, Skoleembedseksamen i Dansk, Tysk og Latin, men følte mig dybt nedslaaet over kun at opnaa anden Karakter, der saa lidt svarede til mit Arbejde og mine Ønsker. Paa dette Tidspunkt havde jeg den Lykke at vinde en Ven og Velynder i den æstetiske Professor, Dr. Paludan, hvis kærlige og forstaaende Interesse gav mig Mod og Iver til fornyede Studier.

Samtidig med et ingenlunde ringe dagligt Skolearbejde for Udkommet tog jeg i den levnede Fritid fat paa Embedsstudiet igen og nød den rigeste Tilfredsstillelse ved at følge, hvad muligt var, af Professorerne Wimmers, Jónssons, Gertzs og Dr. Siesbyes, lidt senere ogsaa Professor H. Møllers Forelæsninger. At mit Særstudium skulde være Litteraturhistorien, særlig den ældre nordiske, hvori jeg nød Professor Paludans grundige Vejledning, stod mig klart. Sommeren 1894 underkastede jeg mig paany Embedseksamen og fik første Karakter. April 1896 opnaaede jeg Universitetets Guldmedaille for Prisopgaven i nordisk Filologi — Om Stavelsetælling som Princip for dansk Versbygning mellem Reformationen og Arrebo. Nogen Tid efter skaffede Professorerne Paludans og Wimmers Anbefaling mig en af Finanslovens Stipendieportioner paa 1000 Kr., ved Hjælp af hvilken jeg yderligere kunde udvide og fortsætte mine litterære Studier. I Efteraaret 1900 fik jeg en Afhandling „Studier over ældre dansk Versbygning“ antagen til Forsvar for den filosofiske Doktorgrad. Dette Arbejde udkom ved Nytaarstid paa det nordiske Forlag, hvorefter Forsvaret fandt Sted den 9. Marts 1901.

Foruden min Disputats har jeg hidtil udgivet en kortfattet nordisk Mytologi, der er bleven godt modtaget og anvendt en Del, mest til Skolebrug. Desuden har jeg skrevet en Del Smaaafhandlinger og Anmeldelser bl. a. i „Vor Ungdom“ og i „Dania“ samt begyndt en Række Bemærkninger om videnskabelig dansk Metrik i Filol. Tidsskrift, ligesom jeg har forfattet Artiklen „Metrik“ til Salmonsens Konversationsleksikon.

Om mine personlige Forhold ellers skal jeg blot tilføje, at jeg indtil Sommeren 1899 levede i Hovedstaden som Lærer ved private Latinskoler og som Manuduktør, hvorefter jeg blev ansat ved Katedralskolen i Odense, hvor jeg bl. a. underviser i Dansk i de ældste Klasser. 1896 giftede jeg mig med Bodil Louise, født Viuff, en Datter af Gaardejer og Entreprenør V., Seest ved Kolding.

IX.

Jeg, Christian Victor Heinrich Albeck, Søn af Vare- og Vexelmægler C. N. Albeck og Augusta Albeck, født West, er født i Kjøbenhavn den 9de Januar 1869.

Jeg blev Student i Sommeren 1887 fra det v. Westenske Institut og gav mig derefter til at studere Medicin; jeg tog Embedsexamen i Sommeren 1894.

I Foraaret 1895 blev jeg ansat som Assistent hos Stiftsfysikus Heiberg i Viborg, hvis store og fremragende kirurgiske Virksomhed har været mig en god Skole.

Under mit Ophold i Viborg besvarede jeg Universitetets Prisopgave for 1896 og tilkjendtes Accessit.

Derefter besøgte jeg i Vinteren 1897 Hamborg, hvor jeg studerede Kirurgi, særlig hos Kümmell på Neues allgemeines Krankenhaus.

I Januar 1898 begyndte jeg at arbejde på Universitetslaboratoriet for Medicinsk Bakteriologi og fuldførte her mine Undersøgelser om Dødsårsagen ved Tyndtarmsstrangulationer, som jeg har offentliggjort i min Afhandling for Doktorgraden.

Jeg var konst. Kandidat på Frederiks Hospital i 7 Måneder 1897 og fast Kandidat samme Sted fra Februar 1899—Oktober 1900. November 1900 blev jeg ansat som fast Kandidat på Fødselsstiftelsen og fra August 1901 har jeg været ansat som klinisk Assistent samme Sted.

X.

Jeg, William Edvardt Arthur Rasmussen, søn af sagfører i Odense Rasmussen og hustru Emma Hansine Elisabeth Jørgensen, er født d. 17. august 1865. Jeg blev student 1884 fra Odense skole og tog i juni 1891 skoleembedseksamen med fransk som hovedfag, latin og dansk som bifag. Dels hjemme og dels under 2 studieophold i Paris studerede jeg den franske renaissances litteratur. Resultaterne af mit arbejde foreligger i en afhandling: Italiensk kultur i Frankrig, prisopgave i „Filologisk-historisk Samfund“, samt i min afhandling for den

filosofiske doktorgrad „Marguerite af Navarra", hvilken afhandling jeg forsvarede den 2den april 1901.

XI.

Jeg, Laurits Christian Hansen Due, Søn af afdøde Gaardejer Rasmus Hansen Due og endnu levende Hustru Caroline, født Larsen, er født i Nøbbølle, Ryde Sogn, Maribo Amt, d. 11. Juni 1869. Det var min Faders Ønske, at jeg skulde studere, men da han efter en langvarig Sygdom døde i 1883 efterladende min Moder i smaa Kaar, var der kun ringe Udsigt til, at dette Ønske skulde opfyldes. Fra det Øjeblik traadte imidlertid Hr. Pastor emer. B. Haase, der dengang var Sognepræst i mit Fødesogn, mig i Faders Sted, og at jeg kunde begynde og fuldende mine Studier skylder jeg ham, hvorfor jeg bringer ham min hjærteligste Tak. Jeg kom i Nakskov Realskole i 1884 og bestod derfra Præliminæreksamen med Udmærkelse i 1886. I 1888 tog jeg som Privatist Eksamen artium ved det v. Westenske Institut med 1ste Karakter, i 1889 Filosoficum med Udmærkelse og i 1894 Skoleembedseksamen med Fysik som Hovedfag, Matematik, Astronomi og Kemi som Bifag (Karakter: Laudabilis).

Siden 1894 har jeg levet i København som Lærer og Manuduktør; mine videregaaende Studier have næsten udelukkende omfattet Matematik, og i Efteraaret 1900 indleverede jeg Afhandlingen „Om to Grupper af Funktioner med Anvendelser", som jeg d. 26. April 1901 forsvarede for Doktorgraden. — Den 4. Juni 1897 ægtede jeg Frøken Signe Marie Halle (København).

XII.

Adolph Herman Meyer, født i Århus den 29. sept. 1871, søn af vekselerer Herman Meyer og hustru Minna, f. Fraenckel.

Jeg blev student fra Metropolitanskolen 1888 (1ste karakter med udmærkelse), tog philosophicum 1889 (ug), medicinsk embedseksamen januar 1895 (1ste karakter). Jeg vikarierede for

dr. Åge Krebs i Hundslund foråret 1895, aftjente samme år min værnepligt som underlæge og gennemgik det obligatoriske kursus på fødselsstiftelsen, var amanuensis hos hr. distriktslæge Valentiner i Køge fra 1. dec. 1895 til 1. dec. 1896. Fra 1. febr. til slutningen af dec. 1897 studerede jeg børnesygdomme på udenlandske hospitaler.

Fra 1. jan. 1898—1. jan. 1899 var jeg kandidat på Kommunehospitalet, fra 1. marts 1899—1. maj 1900 kandidat på dronning Louises børnehospital.

På dette sidste hospital og på ovennævnte studierejse gjorde jeg forstudierne til afhandlingen „Barlows sygdom“, som jeg d. 23. april 1901 forsvarede for den medicinske doktorgrad.

Siden 29. januar 1899, da jeg blev gift med Mathilde Goldschmidt, datter af etatsråd Martin Goldschmidt og hustru Julie, f. Friedländer, har jeg praktiseret i København med børnesygdomme som specialitet.

XIII.

Jeg, Frederik Emanuel Torm, Søn af Dampskibsreder Ditlev Emanuel Torm og Hustru Elise Helene Mathilde, født Zoëga, blev født den 24. August 1870 i Chefoo. I 1874 tog mine Forældre fast Bopæl i Kobenhavn. Efter at havo nydt Privatundervisning i Hjemmet optoges jeg 1882 i Metropolitanskolen, hvorfra jeg i Aaret 1888 dimitteredes med 1ste Karakter med Udmærkelse. Aaret efter tog jeg den filosofiske og hebraiske Prøve begge med Udmærkelse og i Januar 1891 den patristiske med laudabilis. I Januar 1894 tog jeg den teologiske Embedseksamen med laudabilis, og virkede dernæst halvandet Aar i København som Manuduktør. Jeg udarbejdede tillige i denne Tid en Afhandling, som blev offentliggjort i „Theologisk Tidsskrift (XI, S. 557—605 og XII, S. 1—47). Ved forskellige Rejsestipendier blev jeg sat i Stand til at tilbringe Tiden fra Oktober 1895 til December 1897 i Udlandet; længst opholdt jeg mig i Italien, Tyskland og England. Jeg stræbte i disse Aar alsidig at uddanne mig videre i alle de forskellige teologiske

Discipliner; jeg mindes navnlig med Glæde mit Ophold i Halle, hvor Professorerne Kählers og Loofs' Forelæsninger bragte mig ikke ringe Udbytte. Efterhaanden koncentrerede mine Studier sig mere og mere om den nytestamentlige Tids og de første Aarhundreders Historie. Jeg lededes derved ind paa det Æmne, som er behandlet i min Disputats (Valentinianismens Historie og Lære). Jeg deltog fra November 1900 til Marts 1901 i Konkurrencen om det kirkehistoriske Professorat; det i den Anledning udarbejdede Skrift om Novatianus' Liv og Forfattervirksomhed lod jeg kort efter udkomme. Foruden dette Arbejde og min Disputats samt den ovenfor nævnte Afhandling i „Theologisk Tidsskrift" har jeg skrevet en mindre Afhandling samt en Del Referater og Anmeldelser i Theologisk Tidsskrifts ny Række, af hvilken jeg tillige er Medudgiver. Desuden har jeg ydet en Del Bidrag til forskellige kirkelige Blade samt til Kirkeleksikon for Norden. — Jeg har i tre Aar været Lærer ved Frk. Zahles Skolelærerindeseminarium. Ogsaa i praktisk kirkeligt Arbejde har jeg taget nogen Del; i en Række af Aar har jeg været Medlem af Søndagsskoleudvalget for København og af Bestyrelsen for Israelsmissionen. — I indeværende Semester holder jeg som Privatdocent Forelæsninger over nytestamentlig Tidshistorie.

XIV.

Ivar Petersen er født den 5te Juli 1867 i Starup ved Varde, Søn af Gaardejer Chr. Rask Petersen og Hustru Helene f. Iversen, blev 1881 optaget i Ribe Kathedralskole og dimitteredes derfra 1886 (1ste Kar. m. Udm.). Cand. med. i Januar 1893 (laud.), fra Slutningen af samme Aar Kommunelæge i Faaborg ved Varde (i $1^1/_2$ Aar). Fra Maj 1895 i $3^1/_2$ Aar Kandidat ved kjøbenhavnske Hospitaler, først i den sædvanlige Tid ved Blegdams- og Kommunehospitalet, derefter i $1^1/_2$ Aar ved Dronning Louises Børnehospital. I Begyndelsen af 1899 et 3 Maaneders Studieophold i Udlandet, fra Maj 1899 praktiserende Læge i Silkeborg.

Forsvarede i Juni 1901 Afhandlingen „Undersøgelser over den gonorrhoiske Prostatitis“ for Doktorgraden i Medicin.

7. Decbr. 1898 ægtede jeg Heinricka Nehm, Datter af afdøde Kommunelærer Edv. Nehm i Kjøbenhavn.

XV.

Sophus Bang, født d. 26de Juli 1866 på Erholm på Fyen, Søn af Skovrider Christian B. og Margrethe B. født Knudsen. Gik i Fredericia Latinskole, hvorfra 1884 Student med 1ste Karakter med Udmærkelse. Sommeren 1891 medicinsk Embedsexamen med 1ste Karakter. Min Skolegang og Universitetsstudierne bekostedes væsenlig af Hr. Kammerherre Cederfeld de Simonsen, til hvem jeg også på anden Måde står i dyb Taknemlighedsgæld. Novbr. 1891—August 1892 Kandidat på Alm. Hospital. September 1892—August 1893 var jeg Prosektor i normal Anatomi. Under denne Virksomhed fik jeg Lungetuberkulose, opholdt mig af den Grund i Davos Vinteren 1893—94, hvor jeg opnåede Helbredelse. De følgende to År opholdt jeg mig ved forskellige Kursteder for Brystsyge, f. Ex. Madeira, Corsica, Riviera'en. Strax efter min Hjemkomst blev jeg Kandidat på Kommunehospitalet (Septbr. 1896—Juni 1898). Fra 1ste Oktb. 1898 til 30te April 1901 var jeg Reservelæge paa Kommunehospitalets 3die Afdeling. Fra 1897—99 var jeg desuden som assisterende Læge knyttet til Øresundshospitalet, hvor jeg, efter Opfordring af Hr. Hospitalsdirektør Gredsted var Hr. Overlæge, Professor Fejlberg behjælpelig med at indrette og lede en Sanatorieafdeling for Brystsyge — vel det første, om end primitive, offenlige Brystsygesanatorium, som var i Brug her i Landet. Siden Februar 1898 har jeg ledet et privat Brystsygesanatorium i Hellerup, siden Februar 1901 to sådanne. — Som Prosector anatomiæ arbejdede jeg i 1893 sammen med Niels R. Finsen på Undersøgelser om Lyset; såsnart jeg efter min Sygdom var vendt tilbage, blev jeg knyttet til Lysinstitutets Laboratorium (1896), hvor jeg har været Laboratorieforstander siden 1898. — Jeg har offenliggjort følgende:

„Højfjældsklima og Sanatorier for Brystsyge“ i Ugeskrift for Læger 1894.

„Om Madeira som Kursted“ i Bibliothek for Læger 1895.

„En ny Injektionssprøjte“ i Hospitalstidende 1897.

„Om Behandling af Lupus vulgaris med koncentreret Lys“. Foredrag på det alm. danske Lægemøde, Fredericia 1897.

„Die Finsen'sche Lichttherapie“, Monatshefte für praktische Dermatologie, Bd. XXVII., 1898.

„Traitement du lupus d'après la méthode du professeur Finsen“. Foredrag ved IV. Tuberkulosekongres i Paris 1898. (Efter dette Foredrag modtog jeg F. Æ. L.).

„En Glødelysthermostat“. Meddelelser fra Finsens med. Lysinstitut, I, 1899.

„Om Lysets Virkning paa Mikrober“ sammesteds, II, 1899.

XVI.

Johannes Torrild, Søn af Partikulier Johan Torrild og Hustru Marie Charlotte († 1898), er født i Kjøbenhavn den 8de Oktober 1870. Student med 1ste Karakter fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1888. Medicinsk Embedseksamen Sommer 1895 med Laud. Efter i nogle Maaneder at have været Amanuensis hos Distriktslæge, Dr. med. O. Bruun i Esbjerg ansattes jeg 1. Januar 1896 som Kandidat ved Sygehuset i Aalborg og Aaret efter som Reservelæge samme Sted.

Ved Nytaarstid 1898 flyttede jeg til Kjøbenhavn, hvor jeg praktiserede i 3 Aar, samtidig med at jeg søgte Specialuddannelse i Nervesygdomme paa Kommunehospitalets 6te Afdeling og paa Poliklinikens Nerveafdeling, hvor jeg i Aarene 1898—99 var fast Assistent. Nytaar 1901 foretog jeg en Studierejse til Paris, og siden min Hjemkomst i Begyndelsen af Sommeren d. A. praktiserer jeg i Aalborg, hvor jeg har oprettet en Klinik for Nervesygdomme.

Den 4. Juli 1901 forsvarede jeg min Afhandling: Om Ætiologien af Chorea minor“ for Doktorgraden i Medicin.

Jeg har desuden skrevet enkelte mindre Afhandlinger, som alle har været optagne i „Ugeskrift for Læger“, nemlig:

1897: Universitetsklinikerne i Moskwa.

1899: Alkoholismen i Danmark, med særligt Hensyn til Aarstidens Indflydelse.

1901: Lidt om St. Veitsdansens Historie.

Den 14 Januar 1898 ægtede jeg Inger Jessen-Petersen, Datter af Grosserer I. Petersen, Aalborg, og Hustru, født v. Jessen.

XVII.

Jeg Harald Findanus Munch-Petersen er født i København d. 16. Marts 1871 og er Søn af Professor i Medicinens Historie ved Københavns Universitet Dr. med. Jacob Julius Petersen og Hustru Oliva Kristine f. Munch. Jeg dimitteredes fra Metropolitanskolen Sommeren 1890 med 1ste Karakter, tog det følgende Aar Filosoficum hos Professor Høffding med Udmærkelse og Sommeren 1896 den lægevidenskabelige Embedsexamen med Laudabilis. For at uddanne mig i praktisk Retning gjorde jeg Tjeneste som Vikar og Amanuensis hos forskellige Provinslæger det følgende Aar, var saaledes Maj-Juni konstitueret Fængselslæge ved Vridsløselille Forbedringshus. Senere har jeg fungeret som Lægekandidat ved flere københavnske Hospitaler, saaledes ved Frederiks Hospital, Blegdamshospitalet, Sct. Johannes Stiftelse, Alm. Hospital og Kommunehospitalets 6te Afdeling.

Tidlig vaktes min Interesse for Nervepathologien, særlig gennem min Lærer afdøde Professor Carl Lange og hans Skrifter, og under min flereaarige Hospitalstjeneste, navnlig det treaarige Ophold paa Sct. Johannes Stiftelse, havde jeg Lejlighed til i udstrakt Omfang at dyrke det kliniske Studium paa dette Omraade. For videre at uddanne mig i denne Retning har jeg 1899 og 1900 foretaget Studierejser til Udlandet, og særligt et længere Ophold ved Professor v. Strümpells Klinik i Erlangen blev af væsentlig Betydning for mig. Af litterære Publikationer foreligger der fra min Haand foruden min Disputats kun mindre

Tidsskriftsartikler, tildels Oversigter og Referater i Hospitalstidende, ved hvilket Tidsskrift jeg er neurologisk Medarbejder.

Den 7de September d. A. forsvarede jeg min for den medicinske Doktorgrad forfattede Afhandling Hudreflexerne og deres Nervebaner, en fysiologisk klinisk Studie.

XVIII.

Jeg Kristen Isager er født den 14. Septbr. 1864 i Thorning sogn, Viborg amt, hvor mine forældre Jens Christensen Isager og hustru Abelone, født Pedersdatter, ejede en mindre bondegaard.

Da jeg var 10 aar gammel døde min fader, som i forening med min moder tidlig havde søgt at vække og nære min interesse for læsning og kundskabstilegnelse. To Aar efter blev min Moder gift med gaardejer Jens Overby i Hinge, til hvis hjem vi nu flyttede, og i hvem jeg fik en stiffader, der i højeste maal fortjener min kærlighed og tak. Ved hans hjælp og tilskyndelse kom jeg 1878 til Viborg og blev optaget i kathedralskolen, hvorfra jeg 1884 blev student med første Karakter.

Aaret efter bestod jeg den filosofiske prøve med udmærket godt og Januar 1891 blev jeg medicinsk kandidat med laudabilis. Jeg havde da i $3^1/_2$ aar nydt regens- og kommunitetsstipendiet.

I de to sidste studenteraar havde jeg i nogle maaneder været konstitueret kandidat paa kommunehospitalet (professor Triers og professor Iversens afdelinger); umiddelbart efter examen blev jeg reservelæge paa Odense sygehus (overlæge P. K. Møller) og blev i den plads til udgangen af Februar 1892. April samme aar nedsatte jeg mig som praktiserende læge ved Ry station.

Af alt det, som nu lagde beslag paa min interesse, blev tuberkulosen og da særlig dens epidemiologiske forhold snart det, som mest fængslede mig. I aarenes løb vaktes trangen hos mig til at fremlægge mine erfaringer herover, og det var da med særlig glæde, at jeg i forsommeren 1901 modtog efterretningen om, at det lægevidenskabelige fakultet havde antaget

mit arbejde: „nogle træk af tuberkulosens optræden paa landet“. Forsvaret, med professor Salomonsen og professor Gram som opponenter ex officio, fandt sted den 19. Septbr. 1901.

Aaret efter min nedsættelse ægtede jeg den 18. April 1893 Maren Jensen, datter af gaardejer Jens Frandsen i Ry. I vort ægteskab har vi haft fire børn, hvoraf en er død.

Af studierejser har jeg kun haft lejlighed til at gøre et par paa nogle faa ugers længde.

XIX.

Jeg, Peder Nielsen Hansen, er født d. 10de Februar 1867, Søn af Landmand. Jeg tog almindelig Forberedelsesexamen 1885, Studenterexamen 1888 fra Ribe Kathedralskole (1. Karakter med Udmærkelse) og lægevidenskabelig Embedsexamen i Januar 1895 (1. Karakter). Derefter var jeg i nogle Maaneder constitueret Kandidat paa Kommunehospitalet i København, var fra 1ste Juni 1895 til October 1896 2den Reservelæge ved Aarhus Kommunehospital, fra October 1896 til October 1898 1ste Reservelæge samme Steds; jeg gennemgik derpaa den sædvanlige Turnus som fast Kandidat ved Københavns Kommunes Hospitaler fra October 1898 til Februar 1901 (med en lille Afbrydelse). For en Besvarelse af Prisopgaven for 1895—96 erhvervede jeg Universitetets Guldmedaille; en mindre Afhandling har jeg offentliggjort i Bibliothek for Læger 1899. Den 21de September d. A. forsvarede jeg min Afhandling: „Experimentelle, anatomiske og kliniske Studier over Nyretuberculose“ for den medicinske Doktorgrad.

Den 1ste Februar d. A. blev jeg ansat som Prosektor ved Universitetets pathologisk—anatomiske Institut.

XX.

Jeg Carl Henrik Johannes Alexander Würtzen er født d. 2. Juli 1869 — eneste Barn af Landskabsmaler Carl Würtzen og Hustru Caspare, f. Benzon, Datter af Kaptajn senere Toldinspektør B.

Jeg blev 1887 dimitteret fra Efterslægtsselskabets Skole, efter at have absolveret Examen artium med 1. Karakter. 1888 tog jeg Examen philosophicum med Udmærkelse, Januar 1889 lægevidenskabelig Forberedelsesexamen og 1893 lægevidenskabelig Embedsexamen med 1. Karakter.

Senere har jeg søgt Uddannelse gjennem følgende Ansættelser:

Ved Kommunehospitalets 6. Afdeling September—December 1893, Sindssygeanstalten ved Middelfart April—Juli 1895, St. Johannes Stiftelse Januar 1896—Oktober 1897, Kommunehospitalet November 1897—August 1899, atter Kommunehospitalet (6. Afdeling) Oktober 1899—April 1900. Desuden har jeg været Assistent ved Poliklinikens Afdeling for Nervesygdomme September 1894 —December 1895.

Januar 1900 blev jeg udnævnt til Reservelæge i Hæren — først ved Artilleriet, senere ved Livgarden — og Januar 1901 til Reservelæge ved Øresundshospitalet, til hvis 1. Reservelæge jeg blev udnævnt Juli 1901.

I 1898 publicerede jeg i „Nord. med. Arkiv“ en psykiatisk Afhandling om: „Sindssygdomme hos danske værnepligtige“, i Aar har jeg i „Bibliothek for Læger“, ved hvilket jeg er Medarbejder siden Januar 1900, offentliggjort et Arbejde om „Alkoholisme og Tilregnelighed“ og den 10. Oktober forsvarede jeg min Afhandling for Doktorgraden: „Studier over den personlige Tilregnelighed i psykologisk og strafferetlig Henseende“.

Den 3. April 1901 ægtede jeg Sygeplejerske Frk. Else Jensen.

XXI.

Jeg, Karl Mantzius, Søn af Skuespilleren Kristian Mantzius og Hustru Anna Mantzius f. Jørgensen, er født den 20. Februar 1860 i København. Indtil mit tolvte Aar gik jeg i Gregersens Forberedelsesskole, der ledede efter Grundtvigske Principer og i en for den Tid fremskreden Aand, som havde ikke ringe Indflydelse paa min Barnefantasi. Jeg kom derefter i Mariboes

Skole, hvor Studierne trods det udmærkede Lærerpersonale, som denne Skole i hin Periode besad, behagede mig betydeligt mindre, navnlig efter at min Fader, i hvem jeg ellers havde en saare human og frisindet Opdrager, havde forbudt mig at blive Mathematiker, hvortil jeg trode mig at have Anlæg. Som eneste Barn var jeg en Del overladt til mig selv, og jeg blev meget hengiven til Læsning, saaledes at jeg i mit 13—14 Aar havde gennempløjet min Faders ingenlunde ubetydelige Bibliothek fra Ende til anden, og maatte ty til andres. Jeg læste alt hvad der faldt mig mellem Hænderne — undtagen mine Lektier. Trods min meget ringe Flid lykkedes det mig dog at faa en smuk første Karakter til min Artium i 1878.

Ved Universitetet gjorde Rasmus Nielsens ejendommelige, kraftige og lunefulde Personlighed straks et stærkt Indtryk paa mig, og jeg fik gennem hans Forelæsninger Lyst til videnskabelige Studier. Jeg havde altid haft noget Sprognemme og besluttede da at vælge romansk Filologi til mit Fag. Ganske kort før jeg (med Udmærkelse) tog Filosofikum (1879), døde min Fader, og jeg var henvist til at sørge for mig selv. Jeg underviste da i nogle Aar i den samme Skole, i hvilken jeg som lille havde gaaet; og samtidig drev jeg under Prof. Sundbyes Ledelse mine Studier med megen Iver. Vi fransk-studerende stiftede i 1881 en „romansk-filologisk Forening", for hvilken jeg en Tid var Formand, og i hvis endnu existerende Forhandlingsprotokol der bl. a. findes Foredrag af saa heterogene Elementer som Hr. Paul Markussen, Professor Otto Jespersen, den tidligt afdøde Knud Ipsen, Sceneinstruktør Marer, Adjunkt Stigaard og mig selv. I Efteraaret 1882 rejste jeg til Paris for at fuldende mine Examensstudier ved de franske Universiteter, væsentlig under Professor Darmesteters Ledelse.

Men under al denne videnskabelige Syssel havde Theaterblodet rullet kraftigt i mine Aarer. Jeg havde spillet ved mangfoldige Studenterforestillinger og enkelte Gange syntes at føle, at Skuespilkunsten var det, Naturen havde bestemt mig til. Den daværende Theaterchef, Kammerherre Fallesen, havde set mig spille og i et Selskab forsikret mig, at jeg vilde være vel-

kommen ved det kgl. Theater. Medens jeg nu i Paris stille passede mine Studier, fik jeg ganske uformodet et Engagementstilbud fra Fallesen. Jeg modstod ikke Fristelsen, men opgav min Examen og begyndte min Theatervirksomhed med Sæsonen 1883—1884. Jeg har siden uafbrudt virket som Skuespiller og spillet henved et Par hundrede Roller i meget forskellige Fag. Skønt jeg ingensinde helt tabte Lysten til videnskabeligt Arbejde og Forfattervirksomhed, var det dog først, da jeg fik den Tanke at skrive en sammenhængende Skuespilkunstens Historie, at jeg atter begyndte alvorlige Studier. I 1897 udgav jeg „Oldtidens Skuespilkunst“, i 1899 „Skuespilkunst i Middelalder og Renaissance“, og nu i 1901 „Engelske Theaterforhold i Shakespearetiden“, som Universitetet gjorde mig den Ære at antage som Doktordisputats. Foruden disse Bøger har jeg skrevet adskillige Artikler bl. a. til „Literatur og Kritik“, „Dania“, Salmonsens Konversationslexikon og forskellige Dagblade. Desuden har jeg oversat en Del Theaterstykker, som har været opførte paa alle de københavnske Hovedtheatre.

Universitetets aarlige Fest til Minde om Kirkens Reformation vil blive afholdt i Universitetets Festsal Torsdagen den 14de November Kl. 12. Talen holdes af Professor, Dr. phil. K. S. A. Erslev. Efter denne Tale vil Universitetets Rektor, Professor, Dr. phil. T. N. Thiele give en kort Oversigt over, hvad der har tildraget sig ved Universitetet i det nu fuldendte Aar, samt proklamere Cand. theol. Fr. E. Torm som Licentiat i Theologien, Assistent ved Universitetets Laboratorium for medicinsk Bakteriologi, Cand. med. G. Dreyer, Prosektor i normal Anatomi A. V. Lendorf, prakt. Læge i Gjentofte A. H. S. Petersen, prakt. Læge i Hesselager T. Chr. Schultz, prakt. Læge i Odense H. J. H. Schousboe, prakt. Læge i Kjøbenhavn J. Møller, klinisk Assistent ved den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse Chr. V. H. Albeck, prakt. Læge i Kjøbenhavn A. H. Meyer, prakt. Læge i Silkeborg I. I. Petersen, Forstander for Laboratoriet ved Finsens Lysinstitut S. Bang, prakt. Læge i Aalborg J. M. N. Torrild, Cand. med. H. F. Munch-Petersen, prakt. Læge i Ry K. Isager, Prosektor ved det pathologisk-anatomiske Institut P. N. Hansen og Reservelæge ved Øresundshospitalet C. H. J. A. Würtzen som Doktorer i Medicinen samt Assistent ved den botaniske Undervisning paa den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Cand. mag. Fr. Kölpin Ravn, Adjunkt ved Odense Kathedralskole, Cand. mag. K. A. Mortensen, Cand. mag. W. E. A. Rasmussen, Cand. mag. L. Chr. H. Due og Skuespiller ved det kgl. Theater, Cand. phil. K. Mantzius som Doktorer i Filosofien, hvorefter han overgiver Rektoratet til den for næste Aar valgte Rektor, Professor, Dr. phil. V. L. P. Thom-

sen. Samtidig overtages Dekanatet i det theologiske Fakultet af Professor J. C. Jacobsen, i det rets- og statsvidenskabelige af Professor, Dr. juris V. Bentzon, i det lægevidenskabelige af Professor, Dr. med. L. Meyer, i det filosofiske af Professor, Dr. phil. Jul. Paludan og i det mathematisk-naturvidenskabelige af Professor, Dr. phil. E. C. A. Løffler.

Den sædvanlige Festkantate udføres af Studentersangforeningen.

Videnskabens og vor Højskoles Venner og Velyndere indbydes ved dette Skrift til at deltage i Festen i Forening med Højskolens Lærere og Studerende.

Kjøbenhavn, den 6te November 1901.

Under Universitetets Segl.

89100305275
B89100305275A